

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

**ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**Η Δημόσια Διπλωματία ως συνιστώσα της ήπιας ισχύος. Η άσκησή της στο
πλαίσιο του NATO και της ΕΕ**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΔΗΜΗΤΡΑ ΜΑΖΑΡΑΚΗ ΡΩΣΣΙΔΗ

AM:01791216M026

Επιβλέπων καθηγητής: Κώστας Υφαντής

ΑΘΗΝΑ 2017

Εξεταστική επιτροπή

Κωνσταντίνος Υφαντής

Δημήτριος Καιρίδης

Ανδρέας Γκόφας

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι.....	6
<i>ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ</i>	6
<i>ΡΕΑΛΙΣΜΟΣ, ΗΠΙΑ ΙΣΧΥΣ, ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ</i>	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ	11
<i>ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΙΣΧΥΟΣ – ΣΚΛΗΡΗ ΚΑΙ ΗΠΙΑ ΙΣΧΥΣ</i>	11
<i>ΠΗΓΕΣ ΙΣΧΥΟΣ ΤΟΝ 21^ο ΑΙΩΝΑ</i>	14
<i>Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΙΣΧΥΟΣ ΣΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ -</i> <i>ΗΠΙΑ ΙΣΧΥΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ</i>	18
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ.....	24
<i>Η ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ ΩΣ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΑΣΚΗΣΗΣ ΗΠΙΑΣ ΙΣΧΥΟΣ ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ</i> <i>ΣΧΕΣΕΙΣ</i>	24
<i>Η ΝΕΑ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ</i>	34
<i>Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΠΟΥ ΕΔΩΣΕ ΩΘΗΣΗ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ</i> <i>ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΩΣ</i>	46
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙV.....	49
<i>ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ</i>	49
<i>Η ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ ΤΟΥ ΝΑΤΟ</i>	53
<i>ΤΟ ΔΟΓΜΑ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΤΟΥ ΝΑΤΟ</i>	58
<i>Η ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ ΤΗΣ ΕΕ</i>	59
<i>Η ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ ΤΗΣ ΕΕ ΜΕΤΑ ΤΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΤΙΚΗ ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ</i> <i>ΛΙΣΣΑΒΩΝΑΣ</i>	65
<i>ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑΣ</i>	66
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	70
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	73

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το μεταψυχροπολεμικό διεθνές σύστημα προσέδωσε περισσότερες δυνατότητες ελιγμών στα κράτη και τους διεθνείς δρώντες, ανεξαρτήτως μεγέθους ή ισχύος, ώστε να διαμορφώσουν μια πιο πολυδιάστατη εξωτερική πολιτική.

Η πολυμέρεια που χαρακτηρίζει τις διεθνείς σχέσεις και, μέσω αυτής, η ανάπτυξη νέων ευέλικτων και πολλαπλών συνεργασιών και συμμαχιών, διαμορφώνει προοπτικές μιας ποιοτικής μετατόπισης της διαδικασίας λήψης αποφάσεων σε επίπεδο διεθνούς οργάνωσης (διεθνής διακυβέρνηση), από θεσμική σε λιγότερο θεσμική, όπως *fora* και συνέργειες, με σημαντική εμπλοκή των οικονομικά αναδυόμενων χωρών.

Οι δυνατότητες άσκησης ήπιας ισχύος¹ διευρύνονται, εκτός των αλλαγών στο διεθνές σύστημα και λόγω της ανάπτυξης της τεχνολογίας της επικοινωνίας. Η ήπια ισχύς δεν αφορά μόνο τα μικρά κράτη, αλλά και τα ισχυρά, καθώς και οικονομικά αναδυόμενες χώρες που την ασκούν ως μέσο για να προσελκύσουν, να πείσουν, να πετύχουν τους σκοπούς τους με τη δύναμη των πολιτικών ιδανικών, της γνώσης και του πολιτισμού.

Η δημόσια διπλωματία ως εργαλείο ήπιας ισχύος δίνει έμφαση στις διμερείς και πολυμερείς συνεργασίες και συνέργειες. Η ενσωμάτωσή της στην εξωτερική πολιτική των κρατών αποτελεί μια σημαντική νέα διάσταση στην άσκηση της εξωτερικής πολιτικής, περιλαμβάνοντας τομείς όπως τη διεθνή κοινή γνώμη, τη στρατηγική επικοινωνία, τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις και διάφορους φορείς της κοινωνίας πολιτών. Η δημόσια διπλωματία δεν ασκείται μόνο από κράτη, αλλά και από διεθνείς και υπερεθνικούς οργανισμούς. Οι πολυμερείς θεσμοί ολοένα αυξάνουν τη χρήση της δημόσιας διπλωματίας και άλλων επικοινωνιακών εργαλείων προκειμένου να προωθήσουν αποτελεσματικότερα τα κοινά ζητήματα που θέτουν ως στόχους.

Το 2004, στους κόλπους του NATO ιδρύθηκε η Επιτροπή Δημόσιας Διπλωματίας, αντικατοπτρίζοντας τη μεγάλη σημασία που δίνεται σε αυτήν,

¹ Η ισχύς που διαμορφώνεται μέσα από τους θεσμούς, τις αξίες και τον πολιτισμό και έχει ως αποτέλεσμα την έλξη του ενδιαφέροντος άλλων χωρών, τη βελτίωση ή τη σύναψη πολιτικών σχέσεων με αυτές, την αλλαγή της στάσης τους υπέρ της χώρας που την ασκεί και τη δημιουργία θετικής εικόνας. Βλ. ανάλυση παρακάτω.

προκειμένου να υπάρξει μια επιτυχημένη διεθνής παρουσία της Συμμαχίας. Στο ευρωπαϊκό πλαίσιο, η αρχή έγινε από την Αντιπροσωπεία της ΕΕ στις ΗΠΑ, η οποία ίδρυσε τον τομέα Τύπου και Δημόσιας Διπλωματίας προκειμένου να ενισχύσει και να κάνει γνωστές τις ευρωπαϊκές πολιτικές στις ΗΠΑ. Η συνέχεια έγινε με οδηγό την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η οποία μαζί με την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης (EEAS), αποτελούν τους κύριους φορείς άσκησης δημόσιας διπλωματίας στο πλαίσιο της Ένωσης.

Η έρευνα που θα πραγματοποιηθεί στην παρούσα εργασία, εκτός από την ανάλυση της έννοιας της ήπιας ισχύος και της δημόσιας διπλωματίας ως εργαλείο άσκησής της, θα προσπαθήσει να περιγράψει τον τρόπο με τον οποίον οι πολυμερείς οργανισμοί ασκούν δράσεις δημόσιας διπλωματίας, τους στόχους της, καθώς και τα μέσα που οι οργανισμοί αυτοί μετέρχονται κατά την άσκησή της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Η δημόσια διπλωματία υπήρξε ένα από τα μέσα υψηλής στρατηγικής του Περικλή κατά τον Πελοποννησιακό Πόλεμο. Σύμφωνα με τον Θουκυδίδη, η υψηλή στρατηγική του Περικλή βασιζόταν στη χρήση και στον συνδυασμό διαφόρων μέσων (policy mix). Τα μέσα αυτά ήταν διπλωματικά, οικονομικά, τεχνολογικά και ψυχολογικά και τον συνδυασμό αυτών διείπαν 5 αρχές (Πλατιάς 2010:100).:

1. Η εξισορρόπηση της ισχύος του αντιπάλου
2. Η εκμετάλλευση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της Αθήνας και η μείωση των αντίστοιχων πλεονεκτημάτων του αντιπάλου
3. Η αποτροπή του αντιπάλου μέσω άρνησης της επιτυχίας του και η αποτελεσματική χρήση αντιποίνων
4. Η υπονόμηση της διεθνούς βάσης ισχύος του αντιπάλου
5. **Η διαμόρφωση του εσωτερικού περιβάλλοντος του αντιπάλου προς όφελος της Αθήνας**

Η διαμόρφωση του εσωτερικού περιβάλλοντος του αντιπάλου προς όφελος της Αθήνας βασίστηκε στον συνδυασμό στρατιωτικών, οικονομικών, διπλωματικών, τεχνολογικών και ψυχολογικών μέσων. Εκτός από το ζήτημα της εσωτερικής νομιμοποίησης της στρατηγικής του, ο Περικλής είχε συνειδητοποιήσει τη σπουδαιότητα της διεθνούς της νομιμοποίησης, η οποία ενισχύει την αποτελεσματικότητα μιας υψηλής στρατηγικής (στο ίδιο:110-115).

Ιδιαίτερη κορύφωση σημείωσε η άσκηση ήπιας ισχύος από την Ανατολική Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία (Βυζάντιο), ως βασικός πυλώνας της εξωτερικής πολιτικής της (Παπασωτηρίου, 2000:294-296).

Κάνοντας μια γρήγορη ιστορική αναδρομή, γίνεται αντιληπτό ότι η άσκηση ήπιας ισχύος δεν αποτελεί φαινόμενο της νεωτερικότητας. Η σημασία της προσάρτησης της κοινής γνώμης συναντάται όπως φαίνεται από τα ανωτέρω ήδη από την εποχή της αρχαιότητας. Ο Nye (2005) αναφέρεται στην περίπτωση της Γαλλίας κατά τον 17^ο και 18^ο αι., η οποία προώθησε τον πολιτισμό της και τη γαλλική

κουλτούρα σε ολόκληρη την Ευρώπη. Η γαλλική έγινε η επίσημη γλώσσα της διπλωματίας και ομιλείτο σε πολλές βασιλικές αυλές όπως της Ρωσσίας και της Πρωσσίας. Τα ιδεώδη της Γαλλικής Επανάστασης μεταλαμπαδεύθηκαν απευθείας στους πληθυσμούς των ξένων χωρών και μετά τη γαλλική ήττα στον πόλεμο με την Πρωσσία και η γαλλική κυβέρνηση προσπάθησε το 1883 να ανανεώσει την εικόνα της χώρας, μέσα από την προβολή της γλώσσας και της λογοτεχνίας από την Alliance Française, με αρκετές χώρες να ακολουθούν τα βήματά της.

Ο αιματηρός Α΄ ΠΠ επέφερε την άνοδο των προσπαθειών απόκτησης ήπιας ισχύος μέσω της προπαγάνδας. Οι ΗΠΑ δημιούργησαν γραφείο προπαγάνδας αμέσως μετά την είσοδό τους στον πόλεμο, ενώ προηγουμένως Γερμανία και Βρετανία ανταγωνίζονταν για τη δημιουργία ευνοϊκών εντυπώσεων στην αμερικανική κοινή γνώμη. Στη συνέχεια, έως και σήμερα, οι αμερικανικές κυβερνήσεις έκαναν πολλές προσπάθειες άσκησης ήπιας ισχύος, ιδρύοντας θεσμούς και χρηματοδοτώντας δράσεις, κατατάσσοντας τις ΗΠΑ στους πρωτοπόρους της δημόσιας διπλωματίας δίπλα στη Μεγάλη Βρετανία (Nye 2005:178-194).

Ο σύγχρονος θεωρητικός της δημόσιας διπλωματίας Jan Melissen παρομοιάζει τη δημόσια διπλωματία ως παλιό κρασί σε καινούργιες φιάλες, υπενθυμίζοντας ότι η επίσημη επικοινωνία με στόχο διεθνή ακροατήρια δεν είναι νέο φαινόμενο στις διεθνείς σχέσεις. Η δημιουργία και καλλιέργεια θετικής εικόνας, η προπαγάνδα και άλλες δραστηριότητες που καθορίζουν τη δημόσια διπλωματία είναι τόσο παλαιές όσο και η ίδια η διπλωματία. Από την αρχαιότητα, διαμέσου του Βυζαντίου και με την εξέλιξη της τυπογραφίας, έφθασε ο Α΄ΠΠ, κατά τη διάρκεια του οποίου γεννήθηκε η ιδέα της «επαγγελματικής» καλλιέργειας της εικόνας πέρα από τα εθνικά σύνορα (Melissen, 2005:4-5).

Στον Μεσοπόλεμο ο E.H. Carr, διαχώρισε τη διεθνή ισχύ σε στρατιωτική, οικονομική και σε ισχύ που αφορά στη διαμόρφωση κοινής γνώμης (Carr, 1964:108).

Κατά τη διάρκεια του Β΄ ΠΠ και μετέπειτα στην περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, οι ΗΠΑ, η ΕΣΣΔ και οι ευρωπαϊκές μεγάλες δυνάμεις επένδυσαν πολύ στο θέμα της επικοινωνίας με τον υπόλοιπο κόσμο.

Μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, το υψηλό κόστος χρήσης στρατιωτικής ισχύος και η έλευση των πυρηνικών όπλων, κατέστησαν τη στρατηγική της εκμηδένισης και των εκτεταμένων στρατιωτικών επιχειρήσεων λιγότερο ελκυστική, περιορίζοντας τη χρήση του πολέμου ως εργαλείου πολιτικής, ιδιαίτερος μεταξύ πυρηνικών δυνάμεων.

Στη σύγχρονη εποχή, με την τεράστια τεχνολογική πρόοδο, ιδιαίτερος στον τομέα των επικοινωνιών, άλλαξαν και οι απαιτήσεις στον χώρο της διπλωματίας. Σύμφωνα με τον Robert Cooper (2003), η διπλωματική επιτυχία σημαίνει εξωστρέφεια και διεθνική συνεργασία.

Η διαφάνεια και η πολυεπίπεδη συνεργασία καθιστούν αναγκαία την εύρεση περισσότερο συνεργατικών διπλωματικών σχέσεων, οι οποίες εμπλέκουν πολλές κατηγορίες δρώντων. Ένα από τα συστατικά ενός επιτυχημένου μοντέλου συνεργατικής διπλωματίας είναι η δημόσια διπλωματία (η οποία θα πρέπει να διακριθεί από την προπαγάνδα), ως διαμόρφωση της θετικής εικόνας μιας χώρας. (Melissen,2005: 5-6).

Η σημασία της δημόσιας διπλωματίας για τη διαμόρφωση του διεθνούς περιβάλλοντος είναι πολύ μεγάλη και όπως θα αναφερθεί στη συνέχεια, ασκείται όχι μόνο από μεμονωμένα κράτη, αλλά και από πολυμερείς οργανισμούς, όπως η ΕΕ και το ΝΑΤΟ.

ΡΕΑΛΙΣΜΟΣ, ΗΠΙΑ ΙΣΧΥΣ, ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ

Ο ρεαλισμός δεν είναι μονολιθικός και για τον λόγο αυτόν διεξάγονται έντονες συζητήσεις μεταξύ κλασσικών ρεαλιστών, νεορεαλιστών, δομικών ρεαλιστών σε διάφορα επίπεδα. Παρά την αλλαγή των συνθηκών της πολικότητας του συστήματος, σε σχέση με τη σταθερότητα στη διεθνή πολιτική, ο ρεαλισμός παραμένει το κορυφαίο και το πιο αξιόπιστο εργαλείο στις Διεθνείς Σχέσεις (Υφαντής, 2012: 127-132).

Ο ρεαλισμός είναι συμβατός με τα φαινόμενα αλλαγής στη διεθνή πολιτική και δεν πρεσβεύει μια κατάσταση συνεχούς και αναπόφευκτης σύγκρουσης. Λαμβάνοντας υπ' όψιν τα ανωτέρω, οι ρεαλιστικές παραδοχές είναι τρεις (στο ίδιο:139-140):

- ✓ Πρώτον, η ισχύς είναι απαραίτητη για την ικανοποίηση και την υπεράσπιση των εθνικών συμφερόντων, τα οποία πρέπει να προσδιορίζονται ανάλογα με την ευρύτερη κατανομή ισχύος.²
- ✓ Δεύτερον, τα κράτη, ως στρατηγικά ορθολογικοί δρώντες, πρέπει να αποφεύγουν συγκρούσεις που απορρέουν από την έλλειψη σεβασμού των ζωτικών συμφερόντων των άλλων κρατών, διότι η αντίληψη του εθνικού συμφέροντος σε ένα πλαίσιο μηδενικού αθροίσματος, εντός του οποίου δεν υπάρχει χώρος για θεμιτές φιλοδοξίες άλλων κρατών, προκαλεί τη σύγκρουση και επιφέρει αμοιβαία καταστροφή.
- ✓ Τρίτον, ο ρεαλισμός θεωρεί τη διπλωματία ως το πολυτιμότερο εργαλείο πολιτικής. Η ύπαρξη κοινών ή συγκλινόντων συμφερόντων είναι πολύ πιθανή στις διεθνείς σχέσεις, όπου καμμία σύγκρουση δεν είναι μηδενικού αθροίσματος. Τα κράτη θα πρέπει να είναι σε θέση να αναγνωρίζουν και να συνεργάζονται για την προώθηση κοινών συμφερόντων.

Σύμφωνα με τον Waltz, οι πηγές ισχύος είναι υλικές και μη υλικές. Στο έργο του και γενικά στη νεορεαλιστική βιβλιογραφία, δεν διαφαίνεται μια α priori λογική υπεροχής της στρατιωτικής ως υπέρτερης των άλλων μορφών ισχύος. Η ισχύς είναι ενδογενής, με την έννοια ότι δεν γνωρίζουμε το μέγεθός της εάν δεν ξέρουμε πώς χρησιμοποιείται. Τα πολιτικά πλαίσια, τα οποία εξαρτώνται από τις ιδέες που προσδιορίζουν το είδος της ισχύος, το πώς και για ποιους σκοπούς θα χρησιμοποιηθεί, συνιστούν τη μονάδα μέτρησης των υλικών ικανοτήτων και τελικά την μεταβάλλουν σε μια εξωγενή μεταβλητή, μετρήσιμη και ανεξάρτητη από την άμεση πολιτική δραστηριότητα.³ Η ρεαλιστική θεωρία εφοδιάζει με εργαλεία προκειμένου να εκτιμηθεί κατά πόσο τα κράτη που βρίσκονται σε ένα σύστημα αυτοβοήθειας ενδιαφέρονται για την ασφάλειά τους, την ανεξαρτησία τους και για τα μέσα με τα οποία μπορούν να διατηρήσουν ένα ελάχιστο επίπεδο και των δύο (στο ίδιο: 169-189).

Όπως προαναφέρθηκε, ο E.H. Carr, ένας από τους πρώιμους εκπροσώπους του ρεαλισμού, στο έργο του, “Twenty Years' Crisis: 1919–1939: An Introduction to the

² Σύμφωνα με τον Hans Morgenthau τα εθνικά συμφέροντα πρέπει να προσδιορίζονται με όρους ισχύος (Υφαντής, 2012:140)

³ Ο συγγραφέας αναφέρεται στη διαμάχη Ρεαλιστών – Κονστρουκτιβιστών περί ισχύος και μέτρησής της

Study of International Relations, διαχώρισε ήδη από τον μεσοπόλεμο, τη διεθνή ισχύ σε στρατιωτική, οικονομική και την ισχύ στη διαμόρφωση γνώμης (Carr, 1964:108).

Την τελευταία δεκαετία έχει δοθεί ιδιαίτερη σημασία στις στρατηγικές ήπιας ισχύος, ιδιαιτέρως από τα ισχυρά κράτη. Ήδη έγινε λόγος για το ότι είναι αδύνατον να αναλυθεί η έννοια της ήπιας ισχύος χωρίς τον συσχετισμό της με τη σκληρή ισχύ, παραδοχή που έστρεψε τον J.S.Nye Jr. να αναφερθεί το 2009 στην έννοια της «έξυπνης ισχύος».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ

ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΙΣΧΥΟΣ – ΣΚΛΗΡΗ ΚΑΙ ΗΠΙΑ ΙΣΧΥΣ

Ο Αμερικανός Joseph S. Nye Jr. είναι ο πατέρας του όρου «ήπια ισχύς» -soft power- τον οποίον επινόησε τη δεκαετία του '80, στην προσπάθειά του να καλύψει κάποια κενά στην αποτελεσματικότητα άσκησης της σκληρής ισχύος, επηρεασμένος από την ήττα των ΗΠΑ στο Βιετνάμ. Η επίθεση στους Δίδυμους Πύργους το 2001, απέδειξε την εφαρμογή της θεωρίας του και στις σύγχρονες εξελίξεις (Nye, 2005:30).

Ο προσδιορισμός της έννοιας της ισχύος και η μέτρησή της εξαρτάται από πολλές παραμέτρους. Σε κρατικό επίπεδο θεωρείται ότι μια χώρα είναι ισχυρή όταν διαθέτει σχετικά μεγάλο πληθυσμό και έδαφος, είναι πλούσια σε πρώτες ύλες, έχει ανεπτυγμένη οικονομία, μεγάλη στρατιωτική ισχύ και κοινωνική σταθερότητα. Τα ισχυρά μέσα άσκησης ισχύος δεν είναι προϋπόθεση αποτελεσματικής ισχύος, όπως αποδεικνύεται από την περίπτωση του Βιετνάμ, ιδιαίτερος όταν αλλάζουν οι τεχνολογίες και το περιβάλλον. Ο Nye ανέλυσε την αλλαγή του χαρακτήρα της ισχύος στον αιώνα της ιλιγγιώδους ανάπτυξης της τεχνολογίας, μέσω της οποίας η πληροφορία διαχέεται γρηγορότερα και ευρύτερα, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι είναι απαραίτητο να βρεθεί τρόπος, ώστε οι ηγέτες και τα κράτη να ενσωματώσουν τις ήπιες διαστάσεις της ισχύος στις στρατηγικές και τις πολιτικές τους.

Απαραίτητη είναι η μετατροπή των μέσων σε αποτελεσματική ισχύ, μέσα από μια καλά σχεδιασμένη στρατηγική και μια ικανή και επιδέξια ηγεσία, προκειμένου να εξασφαλιστούν τα επιθυμητά αποτελέσματα. Η κλασσική έννοια της ισχύος περιλαμβάνει τη σκληρή ισχύ – hard power – την ικανότητα εξαναγκασμού/πειθαναγκασμού σύμφωνα με το επίπεδο των στρατιωτικών και οικονομικών δυνατοτήτων μιας χώρας. Η σκληρή ισχύς είναι απαραίτητη για τη διασφάλιση της ανεξαρτησίας των κρατών, ειδικά σε έναν κόσμο όπου μη κρατικές οντότητες στρέφονται στη βία.

Ο Nye υποστήριξε ότι ορισμένες φορές ο έμμεσος τρόπος να κάνεις κάποιον να αλλάξει τη συμπεριφορά ή τη θέση του στην παγκόσμια πολιτική είναι πιο αποτελεσματικός. Είναι δυνατόν μια χώρα να επιτύχει τα επιθυμητά αποτελέσματα στην παγκόσμια πολιτική λόγω του ότι άλλες χώρες που την θαυμάζουν σε επίπεδο

αξιών, βάζουν ως στόχο να φτάσουν τα επίπεδα ελευθερίας και ευημερίας της. Προτείνει δηλαδή την μέθοδο της προσέλκυσης και της πειθούς στην ημερήσια διάταξη αντί της επιδίωξης αλλαγής στάσης μιας χώρας μέσα από την απειλή στρατιωτικής επέμβασης ή οικονομικών κυρώσεων (Nye, 2005:34).

Επιρροή και ήπια ισχύς δεν ταυτίζονται, διότι η επιρροή μπορεί να προέλθει και από σκληρή ισχύ απειλών ή εξαγοράς. Κατά τον ίδιο τρόπο, η ήπια ισχύς δεν ταυτίζεται με την απλή πειθώ, διότι εκτός από την ικανότητα να πείθεις επιχειρηματολογώντας, υπάρχει η ικανότητα να ελκύεις προκειμένου να επιτύχεις τη συναίνεση. Η ήπια ισχύς στο επίπεδο της συμπεριφοράς είναι η δύναμη της έλξης και στο επίπεδο των μέσων βασίζεται στα στοιχεία που θα επιφέρουν αυτήν την έλξη.

Σκληρή και ήπια ισχύς αλληλοσυνδέονται και έχουν τον ίδιο στόχο: να επιτύχει κάποιος τον σκοπό του επηρεάζοντας τη συμπεριφορά άλλων. Η διαφορά μεταξύ τους βρίσκεται στα μέσα που χρησιμοποιούνται και τη συμπεριφορά που επιδεικνύεται για να επιτευχθεί αυτός ο στόχος.

Από τα ανωτέρω, προκύπτει ο διαχωρισμός της εξουσιαστικής ισχύος (αλλαγή συμπεριφοράς του άλλου μέσω εξαναγκασμού ή παρακίνησης) και της επιλεκτικής ισχύος (διαμόρφωση συμπεριφοράς του άλλου μέσω ικανότητας διαμόρφωσης συμπεριφοράς, χρήση κουλτούρας και αξιών), χωρίς να είναι απαραίτητο οι τρίτοι να έλκονται από την επιλεκτική ισχύ.

Μια χώρα με μεγάλη εξουσιαστική και οικονομική ισχύ ίσως δημιουργήσει θελκτικό συναίσθημα σε άλλες λόγω του μύθου της υπερδύναμης και έτσι αυτή η ισχύς χρησιμοποιείται όχι για εξαναγκασμό, αλλά για τη δημιουργία θεσμών.⁴

Τα μέσα άσκησης σκληρής ή ήπιας ισχύος δεν γίνεται να αναφερθούν συνοπτικά σε σύνδεση με τους τύπους συμπεριφοράς. Τα ίδια μέσα ισχύος μπορούν να επηρεάσουν ολόκληρο το φάσμα συμπεριφοράς από τον εξαναγκασμό ως την έλξη.

Στη σφαίρα της διεθνούς πολιτικής, τα μέσα άσκησης ήπιας ισχύος προέρχονται από τις αξίες που εκφράζονται μέσα από την κουλτούρα ενός κράτους/οργανισμού, την εικόνα και τα στερεότυπα που εξωτερικεύει μέσα από πρακτικές, πολιτικές σχέσεις με τους άλλους.

⁴ Π.χ. Το Αμερικανικό Όνειρο, η Αμερικανική Δημοκρατία, μηνύματα μέσα από τον αμερικανικό κινηματογράφο και την τηλεόραση, κλπ.

Η σκληρή και η ήπια ισχύς αλληλοσυνδέονται. Μια χώρα που βιώνει οικονομική και στρατιωτική παρακμή δεν χάνει μόνο μέρος της σκληρής ισχύος της, αλλά και μέρος από την ήπια, εφόσον πλήττεται η εικόνα της και κατά συνέπεια η ικανότητά της να είναι θελκτική και μέσω αυτού να διαμορφώνει τις εξωτερικές της σχέσεις.⁵

Η ήπια ισχύς συνδέεται, αλλά δεν βασίζεται στη σκληρή ισχύ. Η ισχύς του Βατικανού είναι πολύ μεγάλη χωρίς να διαθέτει στρατιωτική δύναμη.⁶ Η Νορβηγία και ο Καναδάς αποτελούν επίσης κράτη με μεγάλη διεθνή επιρροή παρά τη μικρή στρατιωτική τους δύναμη.⁷ (Henrikson, 2005:80-84).

Η ήπια ισχύς ενισχύεται από τους θεσμούς. Αν μια χώρα διαθέτει θεσμούς, ακολουθεί κανόνες, διαμορφώνει διεθνείς κανόνες σύμφωνους με τα συμφέροντα και τις αξίες που επιτρέπουν είτε παρακινούν άλλες να διοχετεύσουν ή να περιορίσουν δραστηριότητες σε επιθυμητές κατευθύνσεις, νομιμοποιεί την ισχύ της. Χαρακτηριστικά είναι τα παραδείγματα της Μεγάλης Βρετανίας τον 19^ο αι. και των ΗΠΑ τον 20^ο, που προώθησαν τις αξίες που πρέσβευαν, δημιουργώντας μια δομή διεθνών θεσμών και κανόνων σύμφωνων με το δημοκρατικό και φιλελεύθερο χαρακτήρα των οικονομικών συστημάτων τους. Το ελεύθερο εμπόριο και ο χρυσός στη Βρετανία, τα Ηνωμένα Έθνη, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου έφεραν στους κόλπους τους πολλούς συμμάχους και υποστηρικτές. Οι παράγοντες που διαμορφώνουν την ήπια ισχύ μιας χώρας είναι η κουλτούρα που παράγει σε τομείς ελκυστικούς για τρίτες χώρες, οι πολιτικές αξίες, όταν είναι συνεπείς στη λειτουργία τους στο εσωτερικό και το εξωτερικό και η εξωτερική πολιτική της, όταν φυσικά είναι νομιμοποιημένη και έχει ηθικό κύρος (Nye, 2005:42-43).

⁵ Π.χ. η Ελλάδα της κρίσης.

⁶ Μεγάλη ηθική ισχύ διέθετε και η ΕΣΣΔ, την οποία απώλεσε λόγω των εισβολών στην Ουγγαρία και την Τσεχοσλοβακία, με τις βάνουσσες κοινωνικές και οικονομικές πρακτικές (Nye, 2005:40-41).

⁷ Οι δύο αυτές χώρες αποτελούν παραδείγματα της niche diplomacy (εξειδικευμένη διπλωματία). Αν και τις περισσότερες φορές συνδέεται με κράτη μικρού μεγέθους, είναι πλήρως ανεπτυγμένη από χώρες που έχουν επαρκές μέγεθος και δυνατότητα να παίξουν σημαντικό ρόλο στη διεθνή σκηνή, όμως δεν είναι τόσο ισχυρές στο να επιβάλουν τις θέσεις ή τις λύσεις τους. Μπορούν να ασκούν επιρροή πειθούς, αλλά σπανίως δύναμη επιβολής. Αν και στις διεθνείς κατατάξεις δεν κατέχουν θέσεις μεσαίας στρατιωτικής ισχύος, μπορούν ορισμένες φορές να έχουν πολύ ισχυρό λόγο ως διαμεσολαβητές/ενδιάμεσοι, ως βασικοί προμηθευτές βοήθειας, κλπ. Και οι πολύ μεγάλες δυνάμεις μπορούν να ασκήσουν niche diplomacy, με τη διαφορά ότι δεν έχουν συνήθως την ανάγκη ή το κίνητρο να το κάνουν. Ο ορισμός της έννοιας έχει δοθεί από τον Gareth Evans, όταν υπηρετούσε ως υπουργός Εξωτερικών της Αυστραλίας: αξίζει η συγκέντρωση πόρων σε συγκεκριμένους τομείς που θα έχουν τη μέγιστη απόδοση που έχει αξία παρά η προσπάθεια κάλυψης ενός ολόκληρου πεδίου (Henrikson 2005).

Η σχέση της ήπιας και της σκληρής ισχύος είναι μια σχέση αλληλεπίδρασης. Μπορεί είτε να ενισχύουν η μία την άλλη είτε να συγκρούονται.

Η χώρα που χρησιμοποιεί την ήπια ισχύ προκειμένου να αυξήσει τη δημοφιλία της ίσως να μην καταφύγει σε άσκηση σκληρής ισχύος για να πετύχει αυτό που θέλει, όμως, εάν απευθείας ασκήσει σκληρή ισχύ θα βρεθούν άλλες χώρες για να την εμποδίσουν. Αυτό δεν αναιρεί τη σπουδαιότητα της σκληρής ισχύος. Πολλές ασθενείς χώρες προσδένονται στο άρμα μιας ισχυρότερης, ειδικά όταν αυτή συνδυάζει τη σκληρή με την ήπια ισχύ. Η στρατιωτική και η οικονομική ισχύς χρησιμοποιούνται από τις κυβερνήσεις προκειμένου να διατυπώσουν απειλές και γενικότερα για να επιτύχουν αυτό που θέλουν σε κάποιο εύλογο μικρό χρονικό διάστημα.

Η άσκηση της ήπιας ισχύος έχει μακροπρόθεσμα αποτελέσματα, είναι δυσκολότερη διότι πολλές από τις βασικές πηγές της δεν βρίσκονται υπό κυβερνητικό έλεγχο και τα αποτελέσματά της εξαρτώνται από την αποδοχή της από τα κοινά – στόχους. Δεν διαθέτει επίσης την αμεσότητα της σκληρής ισχύος, η οποία εξαρτάται από την έντασή της, διότι οι πηγές της επιδρούν έμμεσα διαμορφώνοντας κύρος για μια συγκεκριμένη πολιτική, της οποίας τα αποτελέσματα μπορεί να φανούν μετά από μεγάλο χρονικό διάστημα (Nye 2005:67-69).

ΠΗΓΕΣ ΙΣΧΥΟΣ ΤΟΝ 21^Ο ΑΙΩΝΑ

Οι τελευταίοι δύο αιώνες υπήρξαν καταλυτικοί στον τομέα των επιστημών και των τεχνολογιών, προκαλώντας νέες διαστάσεις στις πηγές ισχύος και επιδρώντας στη στρατιωτική ισχύ.

Το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, η μετέπειτα ηγεμονική κυριαρχία των ΗΠΑ, η αποδοχή ότι τα πυρηνικά δεν είναι πανάκεια, αλλά επιφέρουν την καταστροφή και είναι πολύ δαπανηρά, η άνοδος του εθνικισμού λόγω της κατάρρευσης της αποικιοκρατίας και του κομμουνισμού, καθώς και της υπόθαλψής του από τη σύγχρονη τεχνολογία της επικοινωνίας, οι κοινωνικές αλλαγές και το βάρος που δόθηκε στην οικονομική ανάπτυξη, έδωσαν νέο τόνο στην έννοια της ισχύος.

Οι αλλαγές που σημειώθηκαν στις δημοκρατικές κοινωνίες μετά τους δύο παγκοσμίους πολέμους, σημαίνουν ότι η χρήση βίας προϋποθέτει μια ηθική αιτιολόγηση για να διασφαλισθεί η εσωτερική και η διεθνής νομιμοποίηση. Δημοκρατικές κοινωνίες με ασθενέστερους ενδοιασμούς για τη χρήση βίας, συνεκτιμούν τις επιπτώσεις της άσκησης της στην οικονομία την εποχή της παγκοσμιοποίησης (Nye, 2005: 55-59).

Η ανάπτυξη στην τεχνολογία των παγκόσμιων επικοινωνιών τον 21^ο αι. επέφερε σημαντικές αλλαγές καθιστώντας δυσδιάκριτα τα πολιτικά, οικονομικά, τεχνολογικά και πολιτιστικά όρια. Πολιτικά, το παγκόσμιο δίκτυο επικοινωνιών υποβαθμίζει τα παραδοσιακά εδαφικά σύνορα και σε ορισμένες περιπτώσεις την ίδια την κρατική κυριαρχία, ενδυναμώνοντας περιθωριακές ομάδες στο διεθνές σύστημα. Οι συνεχιζόμενες τεχνολογικές εξελίξεις στον τομέα των τηλεπικοινωνιών και η παγκόσμια επέκτασή τους μεταβάλλουν τη φύση των διεθνών σχέσεων, διευκολύνουν τη μεταφορά των τεχνολογικών και επιστημονικών επιτευγμάτων και των ιδεών από τα κέντρα ισχύος προς την περιφέρεια, επιβάλλοντας μια νέα πολιτισμική ηγεμονία, μέσω της ήπιας ισχύος, της παγκόσμιας πληροφορίας, κλπ. Η άσκηση της εξωτερικής πολιτικής μέσω της παραδοσιακής διπλωματικής οδού έχει μεταλλαχθεί από τον όγκο των πληροφοριών και τα είδη των επικοινωνιών που είναι διαθέσιμα σε μη κρατικούς δρώντες. Η παγκοσμιοποίηση στις επικοινωνίες έχει επιφέρει μεταβολές στις οικονομικές δομές, το παγκόσμιο εμπόριο, τον διεθνή ανταγωνισμό και κατά συνέπεια στην εσωτερική και εξωτερική πολιτική των κρατών. Συνέπεια των ανωτέρω, είναι η μεταβολή της έννοιας της ισχύος μέσα από τις παγκόσμιες επικοινωνίες και η αναθεώρηση των παραδοσιακών θεωριών των διεθνών σχέσεων.

Έχουν προκύψει αλλαγές σε βασικούς τομείς της ήπιας και της σκληρής ισχύος. Στον τομέα της σκληρής ισχύος, οι τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών έχουν μεταβάλλει τη φύση της λόγω της αυξανόμενης εξάρτησης των σύγχρονων οπλικών συστημάτων από αυτές. Η επανάσταση της τεχνολογίας και της πληροφορικής άλλαξε και τον χαρακτήρα του πολέμου. Έγιναν συχνότερες οι εμφύλιες διενέξεις και ο τρόπος εκδημοκρατισμού της τεχνολογίας οδήγησε στην ιδιωτικοποίηση του πολέμου. Οι τεχνολογικές αλλαγές, από τη μία πλευρά έκαναν τον πόλεμο πιο δαπανηρό και από την άλλη, δημιούργησαν νέα μέσα καταστροφής, τα οποία κατέχουν εξτρεμιστές και τρομοκράτες. Οι επικοινωνίες μέσω δορυφόρων

και η δυνατότητα επεξεργασίας των πληροφοριών δημιούργησαν την ισχύ της πληροφορίας, η οποία παρομοιάζεται με την πυρηνική ισχύ (Nye, 2005).

Στον τομέα της ήπιας ισχύος, τα παγκόσμιας εμβέλειας τηλεοπτικά δίκτυα και τα διαδικτυακά ΜΜΕ, προσέθεσαν στην παραδοσιακή διπλωματία και στην πολιτική της ισχύος, την πολιτική της εικόνας και τη δημόσια διπλωματία. Η διαδραστική λειτουργία των δικτύων παγκοσμίων επικοινωνιών και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, έχουν δημιουργήσει μια παγκόσμια κοινωνία πολιτών και ομάδων που λειτουργούν ως ομάδες πίεσης στο εσωτερικό και στο διεθνές σύστημα. Επίσης, έχει διευκολυνθεί η ανάπτυξη θεωρητικών κατασκευών σχετικά με την περιφερειακή ενοποίηση και η ηγεσία στη διεθνή πολιτική σημαίνει σταδιακά ηθική ηγεσία στα κυρίαρχα ζητήματα διεθνούς διπλωματίας, όπως ανθρώπινα δικαιώματα, περιβάλλον, πυρηνικά, κ.ά.. Οι θεωρίες των διεθνών σχέσεων ενσωματώνουν παραλλαγές της έννοιας «δημοκρατία για ισότητα, αυτοδιάθεση, πολιτιστική και κοινοτική ταυτότητα, εστιάζοντας ταυτόχρονα στα αυξανόμενα κενά και την αλληλεξάρτηση μεταξύ οικοδόμησης ειρήνης – πολέμου, διευρυνόμενων χασμάτων – αλληλεξάρτησης και συγκρούσεων – συνεργασίας» (Ραγιές 2014:19-22).

Η τρομοκρατία είναι ένα πανάρχαιο φαινόμενο, το οποίο έχει κλιμακωθεί τα τελευταία χρόνια, με ορόσημο την επίθεση στους Δίδυμους Πύργους τον Σεπτέμβριο του 2001. Έχει γίνει συχνότερη, φονικότερη και δυσκολότερη στην αντιμετώπισή της τον 21^ο αι., κάτι που πλέον αποδεικνύεται καθημερινά με τις συχνές τρομοκρατικές επιθέσεις στην Ευρώπη και όχι μόνο.

Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, οι πόλεμοι δεν έχουν πλέον ολοκληρωτική μορφή και περιορίζονται σε περιφερειακό και εμφυλιακό επίπεδο, χωρίς όμως να σημαίνει αυτό ότι η ανάμειξη σε αυτούς τρίτων κρατών έχει εκλείψει. Πολλές διενέξεις αρχίζουν σε περιφερειακό- τοπικό επίπεδο και στη συνέχεια εμπλέκονται σε αυτούς διεθνείς οργανισμοί, συμμαχίες ή μεγάλες δυνάμεις. Πρόσφατα παραδείγματα αποτελούν οι πόλεμοι στην πρώην Γιουγκοσλαβία και ο εν εξελίξει πόλεμος στη Συρία, που ενώ στην αρχή ήταν πόλεμος δια αντιπροσώπων, εξελίχθηκε σε πόλεμο με άμεση ανάμειξη των μεγάλων δυνάμεων.

Τα τελευταία έτη η τρομοκρατία πήρε «κρατική» μορφή με την ίδρυση του ISIS, καθώς επίσης κλιμακώθηκε από μία σειρά χτυπημάτων μεμονωμένων τρομοκρατών (μοναχικών λύκων) ή μικρών ομάδων στη Δυτική Ευρώπη.

Η τεχνολογική και επιστημονική εξέλιξη και η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας βοήθησαν στη μεγέθυνση του χάσματος των ανισοτήτων, συγχρόνως με τον εκδημοκρατισμό της τεχνολογίας. Έτσι τα μέσα μαζικής καταστροφής γίνονται φθηνότερα, τα μέσα επικοινωνίας και οργάνωσης των τρομοκρατών φθηνά και προσβάσιμα από τους πάντες. Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, το διαδίκτυο γενικότερα, χρησιμοποιείται από τους τρομοκράτες για να μεταδίδουν τα μηνύματά τους και την ιδεολογία τους σε πολυπληθή ακροατήρια - στόχους προκειμένου να νομιμοποιήσουν τη δράση τους και να παρακινήσουν κι άλλους να συμμετέχουν στον «δίκαιο αγώνα» τους. **Συμπεραίνεται λοιπόν ότι η ήπια ισχύς χρησιμοποιείται ευρύτατα από τους τρομοκράτες για νομιμοποίηση και κινητοποίηση (λαϊκή υποστήριξη και νέα μέλη).**

Έχουν αλλάξει επίσης τα κίνητρα και η οργάνωση των τρομοκρατικών ομάδων, μέσα από την ανάδειξη ριζοσπαστικών ομάδων στο περιθώριο θρησκειών, κάνοντας την τρομοκρατία περισσότερο βάνουση με επιθέσεις χωρίς διακρίσεις. Τα κίνητρα μεταβάλλονται από πολιτικά σε εκδικητικούς στόχους χωρίς σαφή προσδιορισμό ορισμένες φορές, με δέλεαρ την μετά θάνατον ανταμοιβή του τρομοκράτη.

Μέσα από την τεχνολογική πρόοδο ανεξέλεγκτες ομάδες κατέχουν δυνατότητα καταστροφικών πληγμάτων, την οποία τα προηγούμενα χρόνια κατείχαν στρατοί και κυβερνήσεις. (Nye 2005:61-66).

Οι αλλαγές που έχουν επιτευχθεί στην επικοινωνιακή εποχή αυξάνουν, επίσης, σημαντικά την ήπια ισχύ μη κυβερνητικών παραγόντων είτε σε εθνικό είτε σε περιφερειακό και σε διεθνές επίπεδο.

Ο ρόλος των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΜΚΟ) συνεχώς μεγαλώνει, καθώς διαμορφώνουν νέα πρότυπα, ασκούν πίεση σε κυβερνήσεις και επιχειρήσεις για αλλαγή πολιτικής. Εμμέσως, προσπαθούν να αλλάξουν τις επικρατούσες αντιλήψεις που πρεσβεύουν κυβερνήσεις, θεσμοί, εταιρείες, κλπ.

Οι κυβερνήσεις, λόγω της μεγάλης επιρροής των ΜΚΟ στην κοινωνία, προσπαθούν να συνεργάζονται μαζί τους και ορισμένες φορές να τις χρησιμοποιούν ως όργανα επίτευξης των πολιτικών τους επιδιώξεων στο εσωτερικό και στο εξωτερικό. Η ανάπτυξη του διαδικτύου τις βοηθά να είναι ιδιαίτερα ευέλικτες και αποτελεσματικές στη διείσδυση σε διάφορα κράτη. Οι ΜΚΟ περιλαμβάνουν στις τάξεις τους, εκτός

από απλούς πολίτες, πρόσωπα με ισχυρή κοινωνική ή πολιτική θέση και αυτό τους δίνει τη δυνατότητα να προσελκύνουν την προσοχή της κοινής γνώμης, των ΜΜΕ και των κυβερνήσεων.

Στόχος πίεσής τους, πολλές φορές, είναι πολυεθνικές εταιρείες, ιδιαίτερα σε περιπτώσεις που δραστηριοποιούνται σε φτωχά μέρη του πλανήτη, πληρώνοντας εξευτελιστικά ημερομίσθια. Οι εκστρατείες αυτές των ΜΚΟ έχουν πλήξει αρκετές φορές την ήπια ισχύ διάσημων εταιρικών επωνυμιών, καθώς και τα επενδυτικά και εργασιακά πρότυπα.

Οι κυβερνήσεις δεν είναι πλέον οι αποκλειστικοί παίκτες στο εσωτερικό των κρατών και αναγκάζονται να συνεργαστούν με προσωπικότητες εκτός πολιτικής, που επηρεάζουν και κινητοποιούν την κοινή γνώμη. Το διαδίκτυο έχει βοηθήσει επίσης στην αύξηση της ήπιας ισχύος των κοινοτήτων της διασποράς, οργανώνοντάς την σε διαδικτυακές κοινότητες. Ήπια ισχύ όμως, μπορεί να διαθέτουν κακόβουλες ΜΚΟ και δίκτυα, λόγω του ότι αυτή βασίζεται σε ένα δεκτικό ακροατήριο. Πρόκειται για τρομοκρατικές οργανώσεις που ξεπερνούν τα σύνορα ενός κράτους, όπως η Αλ Κάιντα και ο ISIS, οι οποίες όπως προαναφέρθηκε ανωτέρω, αν και είναι απωθητικές για την πλειοψηφία, είναι ελκυστικές για πολλούς εξτρεμιστές (Nye 2005: 178-192).

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΙΣΧΥΟΣ ΣΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ - ΗΠΙΑ ΙΣΧΥΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Οι τρεις έννοιες της ισχύος (στρατιωτική, οικονομική, ήπια) στον σύγχρονο κόσμο είναι αλληλεξαρτώμενες και συγχρόνως διαφοροποιημένες, με τάση ανόδου της ήπιας ισχύος λόγω των τεχνολογικών εξελίξεων, ιδιαίτερω στον χώρο της επικοινωνίας και της πληροφόρησης.

Δημιουργούνται κοινότητες και δίκτυα πέρα των εθνικών συνόρων και πολυεθνικές εταιρείες και μη κυβερνητικοί δρώντες διευρύνουν τον ρόλο τους. Χρησιμοποιούν την ήπια ισχύ, προσελκύνοντας πολίτες και οργανώνοντάς τους σε κοινότητες μέσα σε ένα ανταγωνιστικό πλαίσιο.

Σε αυτό το πλαίσιο της παγκόσμιας επικοινωνίας και πληροφόρησης, θα επικρατήσουν χώρες με μεγάλη ήπια ισχύ, την οποία θα αποκτήσουν μέσα από τα πολλαπλά δίκτυα επικοινωνίας που θα συνδράμουν στην διαμόρφωση και προβολή των ζητημάτων που επιθυμούν. Οι ισχυρές αυτές χώρες θα διαθέτουν ιδέες και κυρίαρχη κουλτούρα που θα συμβαδίζουν με τα επικρατούντα παγκόσμια πρότυπα και η αξιοπιστία τους θα ενισχύεται από τις πολιτικές τους πρακτικές που θα διαμορφώνονται βάσει εσωτερικών και διεθνών αξιών.

Πέρα από την ήπια ισχύ των κυβερνήσεων, άλλοι θεσμοί και οργανισμοί μπορούν να γίνουν ισχυροί με αποτέλεσμα να περιπλέξουν, να εμποδίσουν, ακόμα και να ματαιώσουν κυβερνητικές ενέργειες ή το αντίθετο, να ενισχύσουν τις κυβερνητικές προσπάθειες.

Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι **απαραίτητη σήμερα για τα κράτη είναι η έξυπνη ισχύς: ο συνδυασμός δηλαδή ήπιας και σκληρής ισχύος προς όφελός τους** (Nye 2005:70-76).

Η ανάπτυξη του διαδικτύου επέφερε την αύξηση της σημασίας της ήπιας ισχύος. Οι ΜΚΟ και οι κοινωνίες πολιτών ανταγωνίζονται με τις κρατικές δομές στο εσωτερικό ή στο εξωτερικό για περισσότερη ηθική νομιμοποίηση, δημόσια εικόνα, αξιοπιστία και πολιτισμικό σεβασμό. Σύμφωνα με τον Waring Partridge,⁸ η δημόσια διπλωματία αποτελεί το μέσο άσκησης ήπιας ισχύος και ορίζεται ως «η χρήση της πειθούς, της δημόσιας πληροφορίας, της εκπαίδευσης, του πολιτισμού, του εμπορίου, των επενδύσεων και του μάρκετινγκ προκειμένου να εξασφαλισθεί η δημόσια υποστήριξη των συμφερόντων, των αξιών και των πολιτικών μιας χώρας.» (Bollier, 2003:16).

Η ήπια ισχύς γίνεται ολοένα και πιο σημαντική καθώς τα ΜΜΕ και το διαδίκτυο έχουν δημιουργήσει μια παγκόσμια δημόσια σκηνή όπου «αναρτώνται» οι διεθνείς διαφωνίες. Η τεχνολογία βοήθησε στη δημιουργία εθνικών και διεθνών αφηγημάτων και πλέον γίνεται λόγος για την Netpolitik. Η τεχνολογία ενδυναμώνει τις κοινωνίες πολιτών, καθώς όμως και ομάδες πολιτικών εξτρεμιστών για τη δημιουργία παγκοσμίων δικτύων συναγερμού, κινητοποίησης και πολεμικών επιχειρήσεων. Η διεθνής ροή της πληροφορίας μετασχηματίζει κάποιους βασικούς όρους ισχύος στα διεθνή ζητήματα. Νέοι τύποι ήπιας ισχύος, που περιλαμβάνουν την ηθική

⁸ Waring Partridge: Σύμβουλος του αμερικανικού ΥΠΕΞ τη δεκαετία του '90 για τη χρήση του διαδικτύου σαν εργαλείο ήπιας ισχύος.

νομιμοποίηση, τον σεβασμό, την αξιοπιστία και τις πολιτιστικές αξίες έρχονται στο προσκήνιο. Η οικονομική και η στρατιωτική ισχύς που κατείχαν παραδοσιακά τα ισχυρά κράτη, περιορίζονται μέσα από νέους όρους προσέγγισης που θέτει η ήπια ισχύς και η πολιτική της αξιοπιστίας. Η παγκόσμια αλληλεξάρτηση δείχνει ότι η μονομέρεια μπορεί να δημιουργήσει προβληματικές πολιτικές προσεγγίσεις. Η Netropolitik χαρακτηρίζεται από την υψηλή ταχύτητα διάδοσης της πληροφορίας, χρονικές πιέσεις στην άσκηση της πολιτικής, πλουραλισμό στα διεθνή ζητήματα, μεγάλη προσβασιμότητα (Bollier, 2013: 21-39).

Η παγκοσμιοποίηση επέφερε την ανάδειξη της παγκόσμιας κοινωνίας πολιτών, λόγω του ότι η δημόσια συζήτηση μεταφέρθηκε από εθνικό σε παγκόσμιο επίπεδο, προκαλώντας την ανάδειξη μιας ad hoc παγκόσμιας διακυβέρνησης.

Ως δημόσια σφαίρα ορίζεται ο χώρος επικοινωνίας ιδεών και σχεδίων που αναδύεται από την κοινωνία και απευθύνεται στους υπεύθυνους λήψης αποφάσεων, στους θεσμούς της κοινωνίας. Η παγκόσμια κοινωνία πολιτών είναι η οργανωμένη έκφραση των αξιών και των συμφερόντων της κοινωνίας. Οι σχέσεις μεταξύ κοινωνίας πολιτών – κυβέρνησης και η διάδρασή τους μέσω της δημόσιας σφαίρας ορίζει το πολίτευμα της κοινωνίας (polity). Η δημόσια σφαίρα οικοδομείται και αναπτύσσεται γύρω από τα δίκτυα επικοινωνίας και έτσι η δημόσια διπλωματία δεν αποτελεί πλέον μονοπώλιο των κυβερνήσεων και οι παραδοσιακές διπλωματικές μέθοδοι αλλάζουν, βασιζόμενες πλέον στην επικοινωνία.

Ο Habermas, από το 1996, είχε ορίσει τη δημόσια σφαίρα ως «ένα δίκτυο για να γίνονται κοινό κτήμα η πληροφόρηση και οι απόψεις», χαρακτηρίζοντάς την ως πολύ σημαντική διότι αποτελεί τον χώρο όπου οι άνθρωποι έρχονται κοντά ως πολίτες, διατυπώνουν της ελεύθερες απόψεις τους, προκειμένου να επηρεάσουν τους πολιτικούς θεσμούς της κοινωνίας τους. Η κοινωνία πολιτών είναι η οργανωμένη έκφραση αυτών των απόψεων. Η σχέση μεταξύ κράτους και κοινωνίας των πολιτών αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο της Δημοκρατίας. Τα MME έχουν γίνει ένα από τα βασικά στοιχεία της δημόσιας σφαίρας, ήδη από τη βιομηχανική εποχή. Στη σύγχρονη δικτυωμένη εποχή, η δημόσια σφαίρα δεν εξαντλείται στη διάδραση μέσα από τα MME, αλλά επίσης διαμορφώνεται από το κράτος και την κοινωνία πολιτών και εκφράζει αποθέματα ιδεών που τη διαμορφώνουν. Η διάδραση μεταξύ πολιτών,

κοινωνίας πολιτών και κράτους, κατά την επικοινωνία τους μέσα στη δημόσια σφαίρα, διασφαλίζει ότι η ισορροπία μεταξύ σταθερότητας και κοινωνικής αλλαγής διατηρείται κατά τη διεξαγωγή των δημοσίων υποθέσεων (Castells, 2008: 78-79).

Η συνεργασία μεταξύ κρατών με παίκτες υποδεέστερους του κράτους, ειδικά με πόλεις και περιφέρειες, έχει διαφορετική φύση. Συνήθως οι πόλεις ενδιαφέρονται για την εικόνα και τη φήμη τους και οι δημόσιες σχέσεις με άλλα κράτη επιδιώκονται σε αυτό το πλαίσιο, εφόσον φυσικά υπάρχει κοινή ωφέλεια. Η κλασική μορφή συνεργασίας είναι η επέκταση ενός κοινού lobbying υπέρ κοινών στόχων, όπως η περίπτωση κοινών υποψηφιοτήτων για τη διοργάνωση εκδηλώσεων-ορόσημων, όπως οι Ολυμπιακοί ή άλλοι μεγάλοι αγώνες, παγκόσμιες εκθέσεις ή προσπαθώντας να προσελκύσουν την εγκατάσταση των επιτελείων διεθνών οργανισμών ή μεγάλων Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων. Άλλου τύπου συνέργειες, σε τομείς όπως η οικονομική ανάπτυξη στο εξωτερικό, η μεταπολεμική ανοικοδόμηση, προσφυγικά θέματα, απαιτούν την ανάμειξη της εξωτερικής πολιτικής των εθνικών κυβερνήσεων. Η συνεργασία μεταξύ κράτους και περιφέρειας είναι διαφορετική σε ομοσπονδιακά ή μη κράτη και πολύ δυνατή στα πρώτα. Εάν δεν υπάρχει ισχυρό κεντρικό όραμα για αυτές, οι περιφέρειες αγωνίζονται μέσω της άσκησης δημόσιας διπλωματίας για διεθνή αναγνώριση (Wang 2006).

Η συνεχιζόμενη αύξηση των ΜΚΟ σε πολλές δημοκρατίες δυτικού τύπου, καθώς και η γρήγορη ανάπτυξη υπερεθνικών συνδέσμων έδωσε μια νέα δυναμική στη διπλωματική συνεργασία, με τους μη κυβερνητικούς δρώντες και την κοινωνία των πολιτών στο κέντρο της.

Σύμφωνα με τον Nye (2005), η ήπια και η σκληρή ισχύς σχετίζονται διότι και οι δύο αποτελούν συνιστώσες της ικανότητας να φτάσει κάποιος στον στόχο του επηρεάζοντας τις συμπεριφορές των άλλων. Η διάκριση μεταξύ τους έγκειται στη φύση της συμπεριφοράς και στη υλική υπόσταση και οι ηγέτες των περισσότερων κρατών έχουν συνειδητοποιήσει εδώ και καιρό τη σημασία της ισχύος που προκύπτει μέσα από την έλξη.

Η ταύτιση της δημοσίως ασκούμενης διπλωματίας⁹ με την ήπια ισχύ θα ήταν εννοιολογικό ατόπημα. Η διπλωματία που αναμένεται να έχει δημόσια απήχηση και

⁹ Παραδοσιακή διπλωματία.

όφελος για μια χώρα, πρέπει να βασίζεται στην ηθική, πολιτική και πνευματική συναίνεση των πληθυσμών στους οποίους απευθύνεται. Συνήθως, τα κοινά δεν κερδίζονται μέσα από υπαινιγμούς ισχύος και εξαναγκασμούς, οι οποίοι έχουν στόχο το υποσυνείδητο και καλύπτονται από ένα πέπλο ευγένειας. Οι σκοποί της εξωτερικής πολιτικής μιας χώρας δεν εκφράζονται τόσο συχνά με όρους ισχύος και εξάπλωσης στη σύγχρονη εποχή (Henrikson 2005:73).

Η Νορβηγία και ο Καναδάς, συχνά αναφέρονται στη βιβλιογραφία ως παραδείγματα χωρών, που απολαμβάνουν πολιτική ισχύ πολύ μεγαλύτερη από το στρατιωτικό και οικονομικό τους εκτόπισμα, διότι καθορίζουν το εθνικό τους συμφέρον μέσα από ελκυστικούς σκοπούς, όπως η οικονομική βοήθεια και οι ειρηνευτικές διαδικασίες.

Οι τομείς όμως της δημόσιας διπλωματίας και της πολιτικής ισχύος αλληλοσυμπληρώνονται. Η στρατηγική επικοινωνία είναι μια συνιστώσα της δημόσιας διπλωματίας και αφορά στο γεγονός ότι τίθενται στόχοι που απαιτούν ένα σχέδιο δράσης, πόρους (υλικούς ή ανθρώπινους) και προτεραιότητες για την επίτευξή τους. Η δημόσια διπλωματία αποτελεί ένα από τα εργαλεία πειθούς και συνεργασίας, τα οποία χρησιμοποιούν οι σχεδιαστές της στρατηγικής. Στη δημόσια πολιτική και διπλωματία, η στρατηγική εμπεριέχει λήψη αποφάσεων, διαμόρφωση πλαισίου συμφερόντων, αξιών, πολιτικών προτεραιοτήτων, εξισορρόπησης οφέλους-κόστους, τάσεων στη διεθνή κοινή γνώμη, ευκαιριών, περιορισμών, διεθνή συνεργασία και πολιτική καθοδήγηση. Η δημόσια διπλωματία παίζει τον ρόλο του ενισχυτικού παράγοντα της πολιτικής, οικονομικής και στρατιωτικής διακυβέρνησης. Ο ρόλος της στη στρατηγική επικοινωνία, δηλαδή στην υποστήριξη των πολιτικών, στρατιωτικών και διπλωματικών δράσεων κρατών ή συνασπισμών είναι σημαντικός¹⁰ (Ραγιές 2014:53-54). Ασκείται σε περιόδους κρίσεων, εντάσεων και συγκρούσεων προκειμένου να επηρεάσει την κοινή γνώμη υπέρ των ενεργειών του κράτους ή του συνασπισμού που την ασκεί, με απώτερο σκοπό την εσωτερική και τη διεθνή νομιμοποίησή τους.

Στη σύγχρονη εποχή **τα στρατηγικά αφηγήματα λειτουργούν ως πηγές ισχύος**. Είναι προφανές ότι η ήπια ισχύς είναι κεντρική για την κατανόηση των διεθνών σχέσεων, παρόλο που ορισμένες φορές είναι δύσκολο να προσδιοριστούν οι

¹⁰ Στην στρατηγική επικοινωνία χρησιμοποιείται το πολυεπίπεδο πλέγμα της δημόσιας διπλωματίας, των δημοσίων υποθέσεων, των στρατιωτικών δημοσίων υποθέσεων, των επιχειρήσεων πληροφόρησης και των ψυχολογικών επιχειρήσεων (Ραγιές 2014:53-54).

πηγές της, οι διαδικασίες υπό τις οποίες λειτουργεί και η κατανόηση των συνθηκών, υπό τις οποίες οι πηγές ήπιας ισχύος μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να υποστηρίξουν την εξωτερική πολιτική. Σύμφωνα με τους Roselle, Miskimmon & O' Loughlin (2014), η έννοια του στρατηγικού αφηγήματος¹¹ μπορεί να βοηθήσει να απαντηθούν πολλά από τα ερωτήματα για την ήπια ισχύ, εφόσον σχετίζεται με τις διεθνείς σχέσεις και αφορά στην ταυτοποίηση και την κατανόηση της επικοινωνίας σε αυτές. Η επικοινωνία έχει πολλές μορφές και τα διάφορα αφηγήματα μπορούν να αποδειχθούν πηγές ισχύος. Ο πολιτισμός ή οι αξίες που ενυπάρχουν στον δημόσιο τομέα σε συνδυασμό με τις δημοκρατικές αξίες και την ελευθερία του λόγου δημιουργούν ήπια ισχύ.¹² Ένα αφήγημα έχει τη δύναμη να εξηγήσει πώς η επικοινωνία, η πειθώ και η επιρροή λειτουργούν στα ζητήματα εξωτερικής πολιτικής και μέσα από τη μελέτη τους γίνεται κατανοητός ο τρόπος με τον οποίον οι πολιτικοί δρώντες κατασκευάζουν στρατηγικά αφηγήματα και πώς αυτά επιδρούν στην κοινωνία και σε αυτούς τους ίδιους. Σήμερα, στον τομέα των διεθνών σχέσεων επικρατεί η αντίληψη ότι αυτές δεν είναι καταναγκαστικές και δεν ασκούνται αποκλειστικά μεταξύ κυβερνήσεων. Η συνδεσιμότητα έχει δημιουργήσει μια ανακατανομή της ισχύος. Οι επενδύσεις σε ΜΜΕ και διαδικτυακές πλατφόρμες χωρών όπως το Ιράν, η Τουρκία, οι BRICS, προσέδωσαν περισσότερο πλουραλισμό σε αυτήν την παγκόσμια αγορά, κάνοντας τις κυβερνήσεις πιο ευάλωτες λόγω της αύξησης της διαφάνειάς των πεπραγμένων τους με τα νέα μέσα. Η κυβερνητική δράση καταγράφεται με ταχύτερους ρυθμούς, όλοι έχουν πρόσβαση και ευχέρεια για κριτική σε κυβερνητικές πληροφορίες και στην κυβερνητική δράση, εύκολα και γρήγορα. Η ανάλυση της ήπιας ισχύος έχει στόχο να διαπιστώσει κατά πόσο τα ακροατήρια βρίσκουν μια χώρα ελκυστική, όμορφη, φιλόξενη και αν είναι άξια προς μίμηση. Η ανάλυση των αφηγημάτων και ο τρόπος που χρησιμοποιείται μια πολιτική, διαμορφώνουν την ανταπόκριση των διεθνών κοινών προς αυτήν την πολιτική, δημιουργώντας την ανάγκη τα στρατηγικά αφηγήματα να λειτουργούν ως πηγές ήπιας ισχύος στις διεθνείς σχέσεις (στο ίδιο).

¹¹ Οι συγγραφείς υποστηρίζουν ότι τα αφηγήματα ανέκαθεν σχηματοποιούσαν τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι κατανοούν τον κόσμο γύρω τους, ειδικά σε έναν «χαοτικό» κόσμο όπως τον σύγχρονο, προκειμένου να επιτευχθεί η τάξη. Υπάρχουν τρία επίπεδα αφηγημάτων: τα αφηγήματα του διεθνούς συστήματος, τα εθνικά αφηγήματα και τα θεματικά αφηγήματα (issue narratives)

¹² Το αφήγημα του Ψυχρού Πολέμου υπήρξε στρατηγικό αφήγημα για συγκεκριμένες πολιτικές των ΗΠΑ έναντι της Ελλάδας και της Τουρκίας το 1947 (σχέδιο Τρούμαν).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

Η ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ ΩΣ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΑΣΚΗΣΗΣ ΗΠΙΑΣ ΙΣΧΥΟΣ ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Ο όρος δημόσια διπλωματία χρησιμοποιήθηκε επίσημα το 1965 από τον Edmund Gullion¹³, κατά την ίδρυση του «Κέντρου Δημόσιας Διπλωματίας Edward R. Murrow». Ο όρος αναγνωρίζεται όμως ήδη από το 1960, μέσα από τη δράση της Αμερικανικής Υπηρεσίας Πληροφοριών (USIA), η οποία ήταν υπεύθυνη για τη διεθνή επικοινωνία της χώρας, όχι μόνο σε επίπεδο κυβερνήσεων αλλά και μέσω της επικοινωνίας με πολίτες και τη διεθνή κοινή γνώμη (Dizard, 2004). Ο ορισμός που δόθηκε ήταν ότι η δημόσια διπλωματία αφορά στην επιρροή που έχει η δημόσια συμπεριφορά στη σύλληψη και εκτέλεση δράσεων εξωτερικής πολιτικής, περιλαμβάνοντας όψεις της διεθνούς πολιτικής, πέραν της παραδοσιακής διπλωματίας. Ο επηρεασμός της κοινής γνώμης ξένων χωρών, η διασύνδεση ιδιωτικών ομάδων και συμφερόντων της χώρας με αυτά των άλλων χωρών, η καταγραφή της επίδρασης των διεθνών σχέσεων, της επικοινωνίας και των ανταλλαγών στον σχεδιασμό της εθνικής πολιτικής και η ανάπτυξη νέων διαύλων επικοινωνίας μεταξύ επιστημόνων των διεθνών σχέσεων, ειδικών της επικοινωνίας, διπλωματών και ξένων ανταποκριτών ΜΜΕ σε μια διαδικασία διαπολιτισμικής επαφής, είναι μερικές από αυτές τις όψεις. Η διασυνοριακή ροή πληροφοριών και ιδεών αποτελεί την κεντρική έννοια της δημόσιας διπλωματίας, καθιστώντας την έναν από τους πιο κρίσιμους πυλώνες για την αντιμετώπιση προκλήσεων από ένα κράτος στη σύγχρονη εποχή (Ραγιές, 2014:41-42).

Όπως προαναφέρθηκε, η ήπια ισχύς συνοψίζεται στην ικανότητα μιας χώρας να προσελκύει και να πείθει, πετυχαίνοντας τους στόχους της μέσω συμμαχιών, πολιτικών ιδανικών και της ικανότητας να εμπνεύσει άλλα κράτη. Ως μέσο άσκησης ήπιας ισχύος, η δημόσια διπλωματία αποδίδει πολλαπλά οφέλη, με την προϋπόθεση να ενταχθεί στον στρατηγικό σχεδιασμό της εξωτερικής πολιτικής του και να

¹³ Πρώην διπλωμάτης και μετέπειτα πρύτανης του Fletcher School of Law and Diplomacy στο Tufts.

συνδυαστεί με ενεργές πρωτοβουλίες, δίνοντας έμφαση σε συνεργασίες και συνέργειες δύο ή περισσότερων κρατών.

Ο παραδοσιακός ορισμός της διπλωματίας περιγράφει τη δράση και την αλληλεπίδραση των εκπροσώπων κυβερνήσεων και αξιωματούχων μέσα σε συγκεκριμένο πλαίσιο γνώσεων, δεξιοτήτων και εμπειρίας για τη διαμόρφωση του πλέγματος των εξωτερικών σχέσεων ενός κράτους. Η παραδοσιακή διπλωματία (hard diplomacy), ασκείται ως επίσημη κρατική δράση και έχει ως έργο την επίτευξη προσδιορισμένων στόχων μέσα από τη χρήση συγκεκριμένων μέσων, που έχουν σκοπό τη βελτίωση των διεθνών σχέσεων, στηριζόμενη σε αμοιβαίες και αμφίδρομες σχέσεις. Η δημόσια διπλωματία, ως έκφραση της ήπιας ισχύος μιας χώρας, έχει ως αρχή τον κομβικό ρόλο της συζήτησης και της αμοιβαίας κατανόησης προκειμένου μια χώρα να επιτύχει τους στόχους της εξωτερικής της πολιτικής. Αρχικά, η χώρα θα πρέπει να διαμορφώσει τα μηνύματα που επιθυμεί να μεταδώσει στη διεθνή κοινή γνώμη και κατόπιν να εφαρμόσει τις κατάλληλες τεχνικές πειθούς και να χρησιμοποιήσει τα κατάλληλα εργαλεία, προκειμένου να ερμηνεύσει και να αναλύσει τις αντιδράσεις του κοινού στα μηνυμάτά της (στο ίδιο:42-44).

Ο Leonard (2002)¹⁴ υποστηρίζει ότι η απλή προπαγάνδα είναι αντιπαραγωγική ως δημόσια διπλωματία, διότι στερείται ενίοτε αξιοπιστίας, καθώς και ότι οι δημόσιες σχέσεις δεν συνιστούν από μόνες τους δημόσια διπλωματία, η οποία εκτός από την οικοδόμηση θετικής εικόνας, περιλαμβάνει και την οικοδόμηση μακροχρόνιων σχέσεων μέσα από τις οποίες δημιουργείται το θετικό περιβάλλον για την προώθηση κυβερνητικών πολιτικών. Σύμφωνα με τη θεωρία του, η δημόσια διπλωματία έχει τρεις διαστάσεις: την καθημερινή επικοινωνία, τη στρατηγική επικοινωνία και την ανάπτυξη σταθερών και μακροχρόνιων σχέσεων.

Η **διάσταση της καθημερινής επικοινωνίας**, που είναι και η αμεσότερη, περιλαμβάνει την επικοινωνία που σχετίζεται με την ερμηνεία του περιεχομένου των αποφάσεων για θέματα εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής. Στις σύγχρονες δημοκρατίες, οι κυβερνητικοί αξιωματούχοι, μετά τη λήψη αποφάσεων, στρέφουν την προσοχή τους στις ανακοινώσεις (περιεχόμενο, τρόπος ερμηνείας), τις οποίες θα προωθήσουν στα ΜΜΕ. Πολλές κυβερνήσεις κάνουν το λάθος να επεξηγούν τις αποφάσεις τους για εσωτερικά ζητήματα μόνο στην εσωτερική κοινή γνώμη,

¹⁴ Mark Leonard, Βρετανός ειδικός στη δημόσια διπλωματία.

αδυνατώντας να συνειδητοποιήσουν το αποτέλεσμα των πράξεων και της ερμηνείας αυτών για τη διαμόρφωση της διεθνούς εικόνας της χώρας τους. Η εν λόγω διάσταση της καθημερινής επικοινωνίας θα πρέπει να περιλαμβάνει την προετοιμασία για χειρισμό κρίσεων και αντιμετώπιση επιθέσεων, προκειμένου να υπάρχει ικανότητα άμεσης αντίδρασης και απάντησης σε ψευδείς κατηγορίες ή παραπλανητικές πληροφορίες.

Η δεύτερη διάσταση, η **στρατηγική επικοινωνία**, αφορά στην κατανόηση των βασικών κοινών, μέσα από την ανάπτυξη ελκυστικών θεμάτων και στην εξασφάλιση της συμμετοχής και της στήριξής τους, όπως σε μια πολιτική ή διαφημιστική εκστρατεία. Επιδιώκει τη συνοχή μεταξύ εκπεμπομένων μηνυμάτων και επιδιωκόμενων στόχων και βασίζεται στον προγραμματισμό, στον συμβολικό χαρακτήρα, στις επικοινωνιακές λειτουργίες και στη διάρκεια. Κάποια γεγονότα της καθημερινότητας ενδέχεται να αποτρέψουν τις προσπάθειες για στρατηγική επικοινωνία.¹⁵

Η τρίτη διάσταση, αφορά στην **ανάπτυξη σταθερών και μακροχρόνιων σχέσεων**. Πρόκειται για μια πολύ σημαντική διάσταση της δημόσιας διπλωματίας, η οποία περιλαμβάνει σχέσεις με σημαντικά πρόσωπα της χώρας με την οποία επιδιώκονται οι σχέσεις, με υποτροφίες, ανταλλαγές, σεμινάρια, συνέδρια, ενημερώσεις μέσω των ΜΜΕ της.

Οι ανωτέρω διαστάσεις αποτελούν υπό προϋποθέσεις συνταγή επιτυχίας και δημιουργίας θετικής και ελκυστικής εικόνας μιας χώρας. Οι πολιτικές πρακτικές θα πρέπει να συμβαδίζουν με την επικοινωνιακή στρατηγική και η εικόνα που παρουσιάζεται να μην είναι επίπλαστη. Θεμελιώδης πυλώνας του οικοδομήματος της δημόσιας διπλωματίας είναι η έννοια της αξιοπιστίας. Η δημόσια διπλωματία για να είναι επιτυχημένη θα πρέπει να περιλαμβάνει τόσο την ακρόαση όσο και το μήνυμα, στις ανταλλαγές, διότι η ήπια ισχύς βασίζεται σε αξίες κοινά αποδεκτές. Βασίζεται στην ικανότητα να πείθεις τους άλλους να επιθυμούν τα ίδια αποτελέσματα με εσένα και η προϋπόθεση για την επίτευξη αυτού, είναι η κατανόηση του πώς ακούγονται τα μηνύματα και η ανάλογη προσαρμογή τους, ώστε να υπάρχει δηλαδή κατανόηση του ακροατηρίου.

¹⁵ Πχ αν μια χώρα διαφημίζεται για να προσελκύσει τουρισμό και γίνεται σε αυτήν ισχυρός σεισμός, οικολογική καταστροφή, κλπ.

Τα εκπεμπόμενα μηνύματα μιας χώρας πριν φθάσουν στη χώρα δέκτη, περνούν μέσα από φίλτρα, πολιτιστικά, κοινωνικά, πολιτικά και πρέπει να συνοδεύονται από αντίστοιχα πρακτικά παραδείγματα.¹⁶ Τα λόγια ενισχύονται από τις πράξεις και κάποιες εικόνες ή μηνύματα που επιδρούν θετικά για το εσωτερικό ακροατήριο, ενδέχεται να έχουν αρνητικές επιπτώσεις στο ξένο.

Σε θέματα πολιτιστικών ανταλλαγών είναι πολύ αποτελεσματική, κατά περιπτώσεις, η άσκηση έμμεσης δημόσιας διπλωματίας, προκειμένου να υποστηριχθούν τέχνες που αρέσουν στις ξένες ελίτ αλλά θίγουν το λαϊκό αίσθημα στο εσωτερικό, που επιτυγχάνεται μέσα από τη συγκεκριμένη χρηματοδότηση από διάφορες υπηρεσίες,¹⁷ πάντα όμως με φόβο της αποκάλυψης, κάτι το οποίο στη σημερινή εποχή της πληροφορίας είναι πολύ επικίνδυνο και το κόστος για την αξιοπιστία μιας χώρας ανυπολόγιστο.

Προσεγγίζοντας την ήπια ισχύ μέσα από τη διαμόρφωση των απόψεων και της γνώμης των άλλων, γίνεται κατανοητό ότι η δημόσια πληροφόρηση είναι πολύ σημαντική πηγή της. Εάν η πληροφόρηση είναι αξιόπιστη, ενδεχομένως να αλλάξει την πολιτική μιας κυβέρνησης. Μια άλλη πηγή ήπιας ισχύος απορρέει από τον στρατό, ο οποίος όχι μόνο διαθέτει δυνατότητες για την άσκηση σκληρής ισχύος, αλλά και πολυάριθμες δυνατότητες στρατιωτικών ανταλλαγών, εκπαιδευτικά προγράμματα, κοινές ασκήσεις, σχέδια συνεργασίας και συμπαράστασης, σε διμερές και πολυμερές επίπεδο. Επίσης, σε περίοδο πολέμου μέσα από τις στρατιωτικές ψυχολογικές επιχειρήσεις που στοχεύουν στον επηρεασμό της συμπεριφοράς των άλλων, περιορίζεται ή και αποφεύγεται η χρήση στρατιωτικών μέσων σε κάποιες περιπτώσεις. Στοιχεία τα οποία εν καιρώ ειρήνης είναι καταστροφικά, όπως η εξαπάτηση και η παραπληροφόρηση, είναι εξαιρετικά αποτελεσματικά στον πόλεμο. Σημαντική επίσης, είναι η διαχείριση των ειδήσεων με στόχο τον περιορισμό αρνητικών εντυπώσεων (Nye, 2005: 207-226).

Ο Hans Tuch (1990), περιγράφει τη δημόσια διπλωματία ως μια κυβερνητική διαδικασία επικοινωνίας με ξένα κοινά σε μια προσπάθεια να γίνουν κτήμα τους οι ιδέες και τα ιδανικά του έθνους της, οι θεσμοί και ο πολιτισμός του, καθώς επίσης οι εθνικοί στόχοι και οι εθνικές πολιτικές. Όμως, η δημόσια διπλωματία ασκείται και

¹⁶ Πχ η Νορβηγία ασκεί τη δημόσια διπλωματία μέσω πράξεων και όχι μηνυμάτων.

¹⁷ Η CIA στις αρχές του Ψυχρού Πολέμου είχε χρηματοδοτήσει κρυφά προϋπολογισμούς πολιτιστικών οργανώσεων όπως το Congress for Cultural Freedom (Nye, 2005:230).

από μικρούς ή μεγάλους μη κρατικούς δρώντες, υπερεθνικούς και υπό – εθνικούς παίκτες. Οι μη κυβερνητικοί οργανισμοί (ΜΚΟ) έχουν επίσης αποδείξει ότι επηρεάζουν τα διεθνή ακροατήρια, όπως και τις πολυεθνικές εταιρείες. Η δημόσια διπλωματία είναι λειτουργική σε περιβάλλον δικτύου και σε ένα αυστηρά κρατοκεντρικό ιεραρχικό μοντέλο διεθνών σχέσεων. Οι στρατηγικές που θα πρέπει να ακολουθηθούν για τον επηρεασμό των ξένων ακροατηρίων οφείλουν να είναι διακριτές από αυτές που χρησιμοποιούνται για το εγχώριο ακροατήριο, αν και έχουν πολύ μεγάλη σχέση, διότι η εικόνα των δημοσίων πραγμάτων μιας χώρας, με τον έναν ή τον άλλον τρόπο φθάνει τις περισσότερες φορές στο εξωτερικό. Στη σύγχρονη εποχή όπου είναι ιδιαίτερα σημαντικός ο επηρεασμός της κοινής γνώμης, η εγχώρια και η διεθνής επικοινωνία με τα ακροατήρια έχει γίνει μια ολοένα πιο σύνθετη πρόκληση για τα υπουργεία Εξωτερικών. Έχουν αλλάξει επίσης τα καθήκοντα των ειδικών τμημάτων των διπλωματικών αντιπροσωπειών που ασκούν δημόσια διπλωματία. Παλαιότερα, το κύριο καθήκον ενός τμήματος Τύπου και Πληροφόρησης ήταν μόνο η διάδοση πληροφόρησης και ο συντονισμός των σχέσεων με τον Τύπο. Η σύγχρονη δημόσια διπλωματία απομακρύνεται από το να παρέχει πληροφόρηση στους ξένους και να κρατά ενημερωμένο τον ξένο Τύπο, καθώς προσανατολίζεται στο να εμπλέκεται στη διαμόρφωση των ξένων ακροατηρίων, όπως η καινοτόμος «niche diplomacy»¹⁸ των δύο πρωτοπόρων χωρών της Νορβηγίας και του Καναδά (Melissen, 2007:12-13).

Η δημόσια διπλωματία δεν πρέπει να αναπτύσσεται εκτός του πλαισίου της εξωτερικής πολιτικής μιας χώρας. Είναι απαραίτητο να εναρμονίζεται με τους μεσοπρόθεσμους και μακροπρόθεσμους στόχους της. Οικοδομείται πάνω στην εμπιστοσύνη και στην αξιοπιστία και επιφέρει καλύτερα αποτελέσματα όταν έχει ευρύ ορίζοντα.¹⁹ Είναι πολύ αποτελεσματική στο γεφύρωμα μεταξύ διαφορετικών πολιτισμών, όταν οι διμερείς σχέσεις είναι ιδιόμορφες από πολιτιστικές διαιρετικές τομές των κοινωνιών που εμπλέκονται και είναι δύσκολο για τους παραδοσιακούς διπλωμάτες να βρουν τους σωστούς συνομιλητές και να συντονιστούν με τον σωστό τόνο, καθώς επίσης να κερδίσουν την εμπιστοσύνη των απλών πολιτών, που πολλές φορές θεωρούν «ύποπτα» τα κίνητρα των επίσημων αξιωματούχων. Στην επικοινωνία με το κοινό, οι διπλωμάτες θα πρέπει να εργαστούν πολύ σκληρά

¹⁸ Βλέπε, υποσημείωση αρ.7, σελ. 13.

¹⁹ Δεν πρέπει να συγχέεται η δημόσια διπλωματία με το lobbying, το οποίο έχει ως στόχο τον επηρεασμό συγκεκριμένων πολιτικών (Melissen,2005:15).

προκειμένου να φανούν αξιόπιστοι, καθώς η αξιοπιστία είναι ουσιώδης για τις σχέσεις με αλλοδαπό ακροατήριο, σε συνδυασμό με την αμοιβαιότητα και τη διαδραστική επικοινωνία (Melissen, 2005:15-16).

Η παραδοσιακή διπλωματία είναι αναγκασμένη να ακολουθήσει τις τεράστιες αλλαγές που επέφεραν οι ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις στον τομέα της πληροφορικής και της επικοινωνίας. Η επικοινωνιακή διαδικασία έχει μεταβληθεί και πλέον οι πολίτες ενδιαφέρονται όλο και περισσότερο για τη συμμετοχή και την επίδρασή τους στη διαμόρφωση της ατζέντας της εξωτερικής πολιτικής. Έχουν προκύψει, λοιπόν, τρεις νέοι τύποι δημόσιας διπλωματίας: η συνεργασία του κράτους και των επιχειρήσεων, η διπλωματία των πολιτών και η εγχώρια διάστασή της²⁰ (Melissen 2011:19).

Η διπλωματία μετατρέπεται σε επικοινωνία και η δημόσια διπλωματία μιας χώρας προς τις κυβερνήσεις άλλων χωρών, διεθνείς οργανισμούς και διεθνούς κοινής γνώμης, θα πρέπει να στηρίζεται αρχικά στην εσωτερική νομιμοποίηση. Για να είναι επιτυχημένη θα πρέπει να οικοδομηθούν οι συνθήκες για τη συνέργεια των κρατικών οργάνων με την κοινωνία των πολιτών, προκειμένου να προωθηθούν οι στόχοι της εξωτερικής πολιτικής αποτελεσματικότερα (Ραγιές, 2014:48-50). Τα κράτη που συγκροτήθηκαν εκ νέου μετά την κατάρρευση του κομμουνισμού, όπως η Πολωνία και η Σλοβακία, δείχνουν πόσο σημαντική προϋπόθεση για τη δημόσια διπλωματία είναι η ύπαρξη εσωτερικής συναίνεσης για την εθνική ταυτότητα και το εάν υπάρχουν πολιτικές φατρίες που έχουν τη δική τους ανάγνωση της πολιτικής και κοινωνικής ιστορίας της χώρας, καθώς το παρελθόν μπορεί να γίνει ένα πολύ μεγάλο εμπόδιο κατά τη δημιουργία του μελλοντικού πλαισίου της. (Melissen 2011:12).

Η συνέργεια αυτή είναι που απομακρύνει την δημόσια διπλωματία από την προπαγάνδα, καθώς επίσης, το γεγονός ότι η πρώτη βασίζεται στην πληροφόρηση και στην εκπαίδευση και στη διάδραση. Η λεπτή διάκριση μεταξύ προπαγάνδας και δημόσιας διπλωματίας βασίζεται στο πρότυπο της επικοινωνίας. Η δεύτερη είναι δρόμος «διπλής κατεύθυνσης», παρόλο που ο στόχος, το εθνικό συμφέρον, συμπίπτει με αυτόν της προπαγάνδας. Πρόκειται για την πειθώ μέσω του διαλόγου, που

²⁰ Η διαφορά με τη διπλωματία των πολιτών έγκειται στη σύνδεση με την κρατική εξωτερική πολιτική των εγχώριων ομάδων πολιτών, οι οποίες αντιμετωπίζονται ως εν δυνάμει συνεργάτες της κυβέρνησης. Σύμφωνα με αυτήν την αντίληψη, οι πολίτες στο εσωτερικό μιας χώρας υποστηρίζουν τις διεθνείς επιλογές της κυβέρνησης. Με λίγα λόγια, τα διεθνή μηνύματα έχουν απήχηση στο εσωτερικό και η προβαλλόμενη εικόνα της κοινωνίας γίνεται αξιόπιστη στα ξένα ακροατήρια.

βασίζεται στη φιλελεύθερη αντίληψη της επικοινωνίας με ξένα ακροατήρια. Η δημόσια διπλωματία στην προσπάθειά της να πείσει, ακούει αυτά που έχει να πει το κοινό, δεν ακολουθεί μονόδρομο στη διάδοση των μηνυμάτων και η ανάπτυξη της τεχνολογίας έχει βοηθήσει πολύ σε αυτό (στο ίδιο:16-19).

Η δημόσια διπλωματία δεν θα πρέπει να ταυτίζεται με το nation – branding, καθ' ότι υπάρχουν εννοιολογικές διαφορές ανάμεσά τους. Κατ' αρχάς, οι επαγγελματίες²¹ δημόσιας διπλωματίας δεν θεωρούν τον κόσμο ως αγορά, υπενθυμίζοντας ότι η διπλωματική επικοινωνία είναι μόνο ένα κομμάτι των πυκνών και πολυεπίπεδων διαδικασιών επικοινωνίας μεταξύ των κρατών. Η δύναμή της λοιπόν, πηγάζει από την αναγνώριση και την αποδοχή των περιορισμών της ενώ το nation – branding έχει ολιστική προσέγγιση, στηρίζεται στις πρακτικές του μάρκετινγκ και στο στρατηγικό όραμα, όπως ο κόσμος των επιχειρήσεων. Η δεύτερη διαφορά εντοπίζεται στο ότι το nation – branding τονίζει την ταυτότητα μιας χώρας και αντικατοπτρίζει τις φιλοδοξίες της, μη έχοντας όμως τη δυνατότητα να ξεφύγει πέρα από τις υφιστάμενες κοινωνικές πραγματικότητες. Αυτό σημαίνει ότι ενδέχεται η αναμόρφωση της αυτό –εικόνας της να αλλοιώσει την ταυτότητα με τέτοιο τρόπο που οι πολίτες, το έθνος γενικότερα, να αντισταθεί σε αυτό. Έτσι λοιπόν, οι δύο πρακτικές θα πρέπει να αλληλοσυμπληρώνονται και να έχουν μακροπρόθεσμους στόχους (στο ίδιο:19-21).

Μια άλλη απαραίτητη διευκρίνιση είναι αυτή της επικάλυψης των πολιτιστικών σχέσεων με τη σύγχρονη δημόσια διπλωματία. Είναι γεγονός ότι η δημόσια διπλωματία είναι πιο κοντά στις πολιτιστικές σχέσεις απ' ότι στην προπαγάνδα και το nation – branding, εφόσον κατά την άσκησή της δίνεται η βαρύτητα στην έλξη των ξένων κοινών, όχι «πουλώντας» το μήνυμα, αλλά στη βάση της αμοιβαιότητας και στην καθιέρωση σταθερών σχέσεων αντί απλών εκστρατειών με πολιτικά κίνητρα.

Η δημόσια διπλωματία δεν περιορίζεται μόνο στη διάδοση του μηνύματος, σε εκστρατείες προώθησης και αποκλειστική επαφή με τις κυβερνήσεις προκειμένου να επηρεάσει τα ξένα ακροατήρια υπηρετώντας τους σκοπούς της εξωτερικής πολιτικής. Έργο της είναι η οικοδόμηση σχέσεων μεταξύ των φορέων της κοινωνίας των

²¹ Πρόκειται για άτομα πανεπιστημιακής και μεταπτυχιακής εκπαίδευσης με διαπιστευτήρια στους κλάδους της πολιτικής, της ιστορίας, με σπουδές στην επικοινωνία και στις δημόσιες σχέσεις, τα οποία αναλόγως της εκπαιδευτικής οργάνωσης του κράτους παίρνουν την εξειδίκευση. Στην Ελλάδα πχ η Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης εξειδικεύει επαγγελματίες δημόσιας διπλωματίας.

πολιτών και η διευκόλυνση των δικτύων επικοινωνίας μεταξύ των μη κυβερνητικών μερών εντός ή εκτός μιας χώρας και οι πολιτιστικές σχέσεις αποτελούν ένα εργαλείο. Κατά συνέπεια, τα πολιτιστικά ινστιτούτα και οι πολιτιστικοί φορείς θα πρέπει να μη δουν το έργο τους ως επικάλυψη της δημόσιας διπλωματίας, εφόσον η δημόσια διπλωματία ασκείται σε ένα διεθνές περιβάλλον και η οικοδόμηση δεσμών και εμπιστοσύνης μεταξύ των εθνών είναι ο πυρήνας της επιτυχημένης άσκησης της (στο ίδιο:21-23).

Ο Geoffrey Wiseman (2010) υποστηρίζει ότι, μέσα από την εξέλιξη της διπλωματικής πρακτικής τα τελευταία χρόνια, προέκυψε και μια τρίτη διάσταση κατά την άσκηση των διεθνών σχέσεων, η «polylateral diplomacy»²² ή αλλιώς κρατική/μη-κρατική διπλωματία (state- non –state diplomacy), η οποία αντιστοιχεί στη διπλωματική συνεργασία των κρατών με υπερεθνικούς δρώντες της κοινωνίας των πολιτών. Ο Wiseman όρισε τη συγκεκριμένη πολυμέρεια, ως την καθοδήγηση των σχέσεων μεταξύ επίσημων οντοτήτων (κράτος, κράτη που έχουν κοινή δράση, ή διεθνείς οργανώσεις που απαρτίζονται από κράτη) και τουλάχιστον μιας ανεπίσημης, μη-κρατικής οντότητας με την οποία υπάρχει μια λογική προσδοκία συστηματικών σχέσεων, μέσα από την εμπλοκή της επικοινωνίας, των διαπραγματεύσεων, χωρίς όμως την ανάμειξη αμοιβαίας αναγνώρισης ως κυρίαρχων και ισοδύναμων οντοτήτων και χωρίς αυτό να σημαίνει υποβάθμιση του κράτους στις Διεθνείς Σχέσεις. Τουναντίον, σήμερα οι κυβερνήσεις προωθούν τη δημόσια διπλωματία, παρά το γεγονός ότι σε ορισμένα κράτη αντιμετωπίζεται από τους παραδοσιακούς διπλωμάτες ως απειλή, διότι την αντιλαμβάνονται ως πολιτική διαφήμιση.

Στο παγκόσμιο χωριό, στο οποίο έχει μετατραπεί ο πλανήτης λόγω της ραγδαίας ανάπτυξης της τεχνολογίας, οι χώρες αντιμετωπίζονται ως brands, τα οποία διατίθενται προς παρατήρηση σε ανθρώπους από άλλες χώρες, μέσα από τα προϊόντα τους, τις αρχές και τις αξίες τους, τον πολιτισμό τους και την πολιτική τους. Η εικόνα έχει πανίσχυρο ρόλο και οι διάφορες χώρες είναι πλέον αναγκασμένες να τη βελτιώσουν αποσκοπώντας σε υλικά ή μη υλικά οφέλη. Η διαχείριση του brand αφορά τα υπουργεία Εξωτερικών, τα υπόλοιπα υπουργεία και ένα πλήθος δημοσίων θεσμών. Η εικόνα μιας χώρας σχετίζεται με τη φήμη της, την εισροή τουριστών, επηρεάζει τις εξωτερικές οικονομικές σχέσεις και οικοδομείται μέσα από πάρα

²² Δεν έχει σχέση με την παραδοσιακή άσκηση των πολυμερών διεθνών σχέσεων. Εννοεί τον συνδυασμό κρατικής και μη κρατικής διπλωματίας

πολλές ενέργειες και δράσεις, όπως πχ τη συμπεριφορά των προξενείων σε αυτούς που χρειάζονται θεωρήσεις για την είσοδό τους σε αυτή, τα σημεία εισόδου των αεροδρομίων, την ποιότητα των προϊόντων, κλπ. Η φιλοξενία διεθνών αθλητικών διοργανώσεων από μια χώρα συμβάλλει στην ανύψωση της εθνικής υπερηφάνειας των πολιτών της, επηρεάζοντας τη φήμη της κυβέρνησής της στο εσωτερικό και το εξωτερικό. Οποιαδήποτε παρεκτροπή μεταξύ της αυτό-εικόνας μιας χώρας και της πραγματικής εικόνας δημιουργεί προβλήματα (αρνητικό ισοζύγιο αξιοπιστίας), επηρεάζοντας την πολιτική στάση της κυβέρνησης στο εσωτερικό. Η διαμόρφωση θετικής εικόνας αποτελεί φροντίδα για όλες τις χώρες, εφόσον μια καλή εικόνα ισοδυναμεί με μια υγιή πολιτική. Μια εικόνα αποτελείται και είναι συνυφασμένη από πολλά στοιχεία, τα οποία συνοψίζονται γύρω από τον όρο «δημόσια διπλωματία» (Rana, 2011:75-77).

Το βάρος που δίνεται στην κοινή γνώμη, στους πολίτες γενικότερα, από τη δημόσια διπλωματία διαφέρει από χώρα σε χώρα και εκφράζεται με διαφορετικούς τρόπους. Κάποια αυταρχικά καθεστώτα όπως η Κίνα και η Κούβα, θεωρούν σημαντικό να επικοινωνούν με τα κοινά τους και να λένε τη δική τους ιστορία για τα εξωτερικά ζητήματα. Η εσωτερική δημόσια διπλωματία αποτελεί μέρος της στρατηγικής τους για να διατηρήσουν την αυταρχική διοίκηση.

Οι αναπτυσσόμενες χώρες ακολουθούν πολλές πρακτικές προκειμένου να οικοδομήσουν εσωτερική συναίνεση. Παραδείγματος χάριν, η Ινδία και το Πακιστάν χρησιμοποίησαν τη δημόσια διπλωματία προκειμένου να εμπλέξουν έμμεσα την κοινή γνώμη η μια της άλλης έτσι ώστε να χαλαρώσουν οι μεταξύ τους εντάσεις και να οικοδομηθεί αμοιβαία εμπιστοσύνη.

Στη Δύση, όπου οι πρωτοπόροι άσκησης δημόσιας διπλωματίας είναι οι ΗΠΑ, το Ηνωμένο Βασίλειο και ο Καναδάς, τα επίπεδα άσκησης δημόσιας διπλωματίας ποικίλλουν. Η Γερμανία και η Γαλλία υστερούν κατά τι, εξασκώντας περισσότερο την πολιτιστική διπλωματία για την προώθηση της εικόνας τους.

Στις περισσότερες χώρες, ομάδες υπεράσπισης, επιστημικές κοινότητες, διάφορα συντεχνιακά συμφέροντα και στοιχεία από τις δικές τους κοινότητες εξωτερικής πολιτικής, όπως ΜΚΟ, επηρεάζουν την εξωτερική πολιτική. Η επίδραση της κοινωνίας των πολιτών διαφέρει από δημοκρατία σε δημοκρατία. Αξίζει να σημειωθεί ότι στο πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών, κάθε μήνα εκπρόσωποι ΜΚΟ

έχουν συναντήσεις με μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας προκειμένου να τους παράσχουν πληροφορίες για περιπτώσεις ανθρωπιστικών κρίσεων και στοιχεία που δεν είναι άμεσα διαθέσιμα ακόμα και σε ισχυρές χώρες.

Ορισμένα κράτη αναφέρονται ως παραδείγματα άσκησης δημόσιας διπλωματίας. Η μέθοδος του Καναδά συνδυάζει την εγγώρια επικοινωνία με καινοτόμο εξωστρέφεια σε τοπικά επίπεδα και μια προσπάθεια να χαράξει μια ξεχωριστή ταυτότητα, συνδυασμός που έχει τραβήξει την προσοχή ως ένα από τα μοντέλα κρατών μεσαίας ισχύος. Το καναδικό μοντέλο είναι καινοτόμο και αποκεντρωμένο και πολλά άλλα κράτη προσπαθούν να το ακολουθήσουν.

Το βρετανικό μοντέλο βασίζεται στον πραγματισμό. Το Γραφείο Εξωτερικών Υποθέσεων και Κοινοπολιτείας προεδρεύει μιας περιοδικής διάσκεψης με όλες τις εμπλεκόμενες υπηρεσίες, μεταξύ των οποίων το BBC, το Βρετανικό Συμβούλιο, η υπηρεσία τουρισμού, εκτός των συναντήσεων των σχετικών κυβερνητικών τμημάτων. Σύσσωμος ο μηχανισμός εργάζεται για τη δημιουργία ενός ενιαίου και συνεκτικού μηνύματος.

Οι Κινέζοι χρησιμοποιούν τη δημόσια διπλωματία ως διέξοδο για τα δημόσια παράπονα και διαμαρτυρίες μέσα από τις ιστοσελίδες και ως διάυλο επικοινωνίας με αυτούς που ενδιαφέρονται για θέματα εξωτερικής πολιτικής. Το 2004, το κινεζικό ΥΠΕΞ εγκαινίασε το Τμήμα Δημόσιας Διπλωματίας, το οποίο χρησιμοποίησε τα ακροατήρια για την εκ διαμέτρου άσκηση πίεσης σε διάφορα θέματα. Στο εξωτερικό, η Κίνα ασκεί οξύνονη δημόσια διπλωματία και αυτό φαίνεται μέσα από τον έλεγχο που ασκεί στους Κινέζους ακαδημαϊκούς, ελέγχοντας την πρόσβασή τους στις πηγές υλικού και ωθώντας τους στην αυτολογοκρισία.

Πολλές χώρες στην Ανατολική Ευρώπη, στην Αφρική, στην Καραϊβική και αλλού, συνεργάζονται με think tanks, ακαδημαϊκές κοινότητες και κοινωνίες των πολιτών για θέματα εξωτερικής πολιτικής με σκοπό να καλυτερεύσουν την εικόνα τους για να κερδίσουν υποστήριξη στο εσωτερικό και το εξωτερικό, μαθαίνοντας να ασκούν δημόσια διπλωματία (Rana, 2011:80-83).

Η αύξηση της ήπιας ισχύος δεν είναι κάτι φθινό. Ο Καναδάς και η Νορβηγία είναι πλούσιες χώρες και έχουν επιτύχει σε αυτόν τον τομέα. Η δημόσια διπλωματία που

στοχεύει σε ξένα ακροατήρια, όταν ασκείται με στρατηγικό σκοπό, θέτει ζητήματα ορθότητας ως προς τον βαθμό νομιμοποίησης της προσπάθειας επηρεασμού.

Υπάρχουν κάποια όρια στην άσκηση δημόσιας διπλωματίας. Κατ' αρχάς, το μήνυμα θα πρέπει να είναι ξεκάθαρο, πιστευτό, αξιόπιστο και η εικόνα να είναι αληθινή και να αντικατοπτρίζει την πραγματικότητα. Η τεχνολογία είναι προσόν κατά την άσκησή της, όχι όμως πανάκεια. Τα ακροατήρια στο εσωτερικό και στο εξωτερικό θα πρέπει να αντιμετωπίζονται με σεβασμό και να μην υποτιμάται η νοημοσύνη τους. Η διασπορά θα πρέπει να κινητοποιείται όσο το δυνατόν καλύτερα, με σωστή αντιμετώπιση, με προξενικές υπηρεσίες υψηλής ποιότητας, έτσι ώστε να χρησιμοποιηθεί ως κομμάτι της στρατηγικής πολιτικής και να γίνει πολλαπλασιαστής πληροφοριών για την χώρα καταγωγής. Η δημόσια διπλωματία δεν μπορεί να πουλήσει επιτυχώς μια κακή πολιτική. Η εξωτερική δημόσια διπλωματία δεν αποτελεί μια νέα δραστηριότητα, αλλά παρέχει έναν ενιαίο τρόπο αντίληψης για δραστηριότητες τόσο παλιές όσο και οι διακρατικές σχέσεις. Εναρμονίζει δράσεις σε διάφορους τομείς, δίνοντάς τους συνοχή και βαθύτερο σκοπό (Rana, 2011:92-93).

Η ΝΕΑ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ

Όπως προαναφέρθηκε, η δημόσια διπλωματία ασκείται επισήμως από το 1945, με διάφορους τρόπους και μέσα (Σχέδιο Μάρσαλ, Ινστιτούτο Goethe, Βρετανικό Συμβούλιο, κλπ) και συνεχώς εξελίσσεται. Τις τελευταίες δεκαετίες όμως, οι τεχνολογικές εξελίξεις στον επικοινωνιακό τομέα, η άνοδος του φαινομένου της τρομοκρατίας, το nation-building που επιχειρούν οι δυτικές δημοκρατίες σε αποτυχημένα κράτη, ενισχύουν τον ρόλο της. Εντός των κυβερνήσεων συζητείται ολοένα και περισσότερο η ανάγκη μιας νέας δημόσιας διπλωματίας. Οι επαφές με τις τοπικές κοινωνίες πολιτών δεν ανήκουν πλέον στο περιθώριο των διπλωματικών υποθέσεων και επηρεάζονται από think tanks, ακαδημαϊκούς και συμβούλους επικοινωνίας. Στην Ευρώπη και τη Βόρεια Αμερική τα υπουργεία Εξωτερικών εκδίδουν εγχειρίδια προκειμένου να ενημερωθεί το προσωπικό στις πρεσβείες στο εξωτερικό για τις πρακτικές της δημόσιας διπλωματίας, διοργανώνοντας συγχρόνως σεμινάρια που δίνουν την ευκαιρία για κοινές πολιτικές μεταξύ των χωρών που συμμετέχουν (Seib,2010).

Η νέα δημόσια διπλωματία δε βασίζεται στον μονόλογο αλλά στον διάλογο. Είναι η τέχνη του να ακούς τον άλλον και έχει σκοπό την οικοδόμηση όχι μόνο βραχυπρόθεσμων αλλά και μακροπρόθεσμων σχέσεων, προβάλλοντας μαζί με το εθνικό συμφέρον και το κοινό συμφέρον. Στη Δύση η έννοια του επηρεασμού της κοινωνίας πολιτών είναι ένας από τους σημαντικούς στόχους, ενώ στον υπόλοιπο κόσμο η δημόσια διπλωματία κατανοείται σε όρους κυβερνητικής εθνικής στρατηγικής. Η Ανατολική Ασία δείχνει ιδιαίτερος γοητευμένη από την ήπια ισχύ και από το πώς η δημόσια διπλωματία μπορεί να βοηθήσει την εθνική εικόνα, να συμβαδίσει με την οικονομική ανάπτυξη, να αντισταθμίσει τις υπάρχουσες ιστορικές έχθρες και να συνεισφέρει στην οικοδόμηση περιφερειακών και διεθνών κοινοτήτων (Melissen 2011:10).

Κατά την πρώτη δεκαετία του αιώνα που διανύουμε, παρατηρήθηκε σημαντική πρόοδος των κυβερνήσεων στη δημιουργία ενός «αυτοδιδασκτικού» συστήματος δημόσιας διπλωματίας, στο οποίο οι βέλτιστες πρακτικές μοιράζονταν μεταξύ των πρεσβειών και το επίπεδο εξειδίκευσης βελτιωνόταν μέσω δοκιμών και λαθών.

Υπάρχουν κάποιες χώρες πρωτοπόρες στον τομέα, όπως η Μεγάλη Βρετανία, ο Καναδάς και οι ΗΠΑ, με τις τελευταίες να περνούν κρίση δημοφιλίας, ειδικά στη μετά- Ομπάμα εποχή. Η κρίση στην εικόνα της Ελλάδας, της Ισπανίας, της Πορτογαλίας και της Ιταλίας λόγω της οικονομικής κρίσης, απέδειξαν ότι τελικά η δημόσια διπλωματία είναι κάτι παραπάνω από τεχνικές μανάτζμεντ και αναβάθμισης διοικητικών διαδικασιών. Πρέπει να γίνουν πολλά και μικρά βήματα και να διατεθούν κονδύλια για να είναι αποτελεσματική. Θα πρέπει να γίνει αποδεκτό ότι οι δεσμοί μεταξύ των διπλωματικών θεσμών και των τοπικών και ξένων κοινωνιών συνεισφέρουν στη μετατροπή της διπλωματίας σε μια πιο κοινωνικοποιημένη φόρμα (Melissen, 2012).

Η άσκηση δημόσιας διπλωματίας περιλαμβάνει μια ευρεία γκάμα προγραμμάτων πληροφόρησης και πολιτισμού, που απευθύνονται στην εθνική και διεθνή κοινή γνώμη, τα οποία αποτελούν αναπόσπαστο κλάδο της εξωτερικής πολιτικής των σύγχρονων κρατών. Στην εφαρμογή αυτών των προγραμμάτων, εκτός των κυβερνητικών υπηρεσιών, συμβάλλουν και τα δίκτυα διαμόρφωσης και παραγωγής πολιτικής. Τα δίκτυα αυτά περιλαμβάνουν οργανώσεις που αποτελούν ένα επιλεκτικά

διαμορφωμένο μείγμα κυβερνητικών και μη κυβερνητικών οργανώσεων και υπηρεσιών (Ραγιές 2014:37).

Οι συνθήκες προβολής της ήπιας ισχύος έχουν μεταβληθεί τα τελευταία χρόνια. Μια από τις αιτίες είναι η άνοδος των δημοκρατικών πολιτευμάτων, ιδιαιτέρως μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ. Το μοντέλο ανταγωνισμού μεταξύ δύο πολιτικών, οικονομικών και κοινωνικών συστημάτων κατά την άσκηση δημόσιας διπλωματίας έχει εκλείψει εδώ και αρκετά χρόνια. Η ανάγκη για αντικειμενική και πλήρη ενημέρωση έχει γίνει σημαντικότερη σε χώρες όπου τα αυταρχικά καθεστώτα αντικαταστάθηκαν από δημοκρατικά. Η διπλωματία που έχει ως στόχο την κοινή γνώμη γίνεται ολοένα πιο σημαντική.

Η πληροφόρηση και η πληροφορία αποτελούν αδιαμφισβήτητες δυνάμεις εφόσον το μεγαλύτερο μέρος του παγκόσμιου πληθυσμού έχει πρόσβαση σε αυτές. Η τεχνολογία έχει επιφέρει ραγδαία μείωση του κόστους επεξεργασίας και μετάδοσης της πληροφορίας, φέρνοντας τους πολίτες μπροστά σε πληθώρα μηνυμάτων τα οποία μπορούν να επιλέξουν, μειώνοντας έτσι την επίδραση της κλασικής προπαγάνδας. Ο σύγχρονος πολίτης μέσα από τον βομβαρδισμό ειδήσεων και μηνυμάτων που λαμβάνει σε πραγματικό χρόνο επί εικοσιτετραώρου βάσεως, προσπαθεί να διακρίνει τα πιο αξιόπιστα, καθιστώντας την αξιοπιστία βασικό στοιχείο της ήπιας ισχύος. Οι κυβερνήσεις ανταγωνίζονται μεταξύ τους ή με ΜΚΟ για την ενίσχυση της αξιοπιστίας τους και τη μείωση της αξιοπιστίας των αντιπάλων τους²³ και οι νέες επικοινωνιακές συνθήκες αυξάνουν την αποτελεσματικότητα της ήπιας ισχύος (Nye, 2005:204-207) .

Τον Φεβρουάριο του 2010, ο Nye σε άρθρο του για τη Νέα Δημόσια Διπλωματία, υποστήριξε ότι στη σημερινή εποχή της πληροφόρησης, η πολιτική ισχύος δεν περιορίζεται στο ποιος θα επικρατήσει στρατιωτικά και οικονομικά, αλλά και στο ποιο αφήγημα θα επικρατήσει. Παρομοίασε τα εθνικά αφηγήματα ως τύπους νομίσματος/συναλλάγματος, για την επικράτηση των οποίων οι κυβερνήσεις ανταγωνίζονται μεταξύ τους, καθώς και με άλλους οργανισμούς, προκειμένου να ενισχύσουν την αξιοπιστία τους και να αποδυναμώσουν την αξιοπιστία των αντιπάλων τους. Η φήμη πάντα έπαιζε σημαντικό ρόλο στην παγκόσμια πολιτική,

²³ Η σημασία της αξιοπιστίας αποδείχθηκε περίτρανα όταν αποκαλύφθηκε ότι δεν υπήρχαν βάσιμα στοιχεία για όπλα μαζικής καταστροφής στο Ιράκ. Η αξιοπιστία Μ. Βρετανίας και ΗΠΑ επλήγη ανεπανόρθωτα.

όμως η αξιοπιστία παίζει κρίσιμο ρόλο λόγω του «παράδοξου της αφθονίας της πληροφορίας» και λόγω των νέων καταστάσεων που δημιουργεί, το μαλακό περιβλημα της πολιτικής εμφανίζεται πιο αποτελεσματικό από το σκληρό.

Ο Nye μιλά για αυτούς που κρατούν σκεπτικιστική στάση έναντι του όρου δημόσια διπλωματία, συγχέοντάς την με την προπαγάνδα, στηρίζοντας την άποψη ότι η ταύτιση δημόσιας διπλωματίας με την προπαγάνδα και τις εκστρατείες δημοσίων σχέσεων είναι αντιπαραγωγική. Η ιδιαιτερότητα της δημόσιας διπλωματίας έγκειται στην οικοδόμηση μακροπρόθεσμων σχέσεων, μέσα από τις οποίες διαμορφώνεται το θετικό περιβάλλον για επιτυχημένες κυβερνητικές πολιτικές μέσα από τις τρεις διαστάσεις της.²⁴

Μιλώντας με διαφημιστικούς όρους, ο Nye σημειώνει ότι και ο καλύτερος διαφημιστής του κόσμου δεν θα μπορούσε ποτέ να πουλήσει ένα αντιδημοφιλές προϊόν. Για να εφαρμόσει ένα κράτος επιτυχημένη στρατηγική επικοινωνία θα πρέπει αυτή να είναι αξιόπιστη και η δημόσια διπλωματία να μη χρησιμοποιείται ως μέσο συγκάλυψης λαθών.

Οι ισχυρές χώρες προσπαθούν να χρησιμοποιήσουν τον πολιτισμό και διάφορα αφηγήματα προκειμένου να δημιουργήσουν ήπια ισχύ και να προωθήσουν τα πλεονεκτήματά τους, χωρίς φυσικά να υπάρχουν εγγυήσεις ότι θα το επιτύχουν, αν είναι ανακόλουθες σε αυτά που πρεσβεύουν και σε αυτά που πράττουν.

Ο ρόλος των κεντρικών ΜΜΕ (τηλεόραση, εφημερίδες, ραδιόφωνο, ιστοσελίδες, μέσα κοινωνικής δικτύωσης) είναι επίσης πολύ σημαντικός στην άσκηση δημόσιας διπλωματίας και οι κυβερνήσεις βρίσκονται σε συνεχή εγρήγορση προκειμένου να διορθώνουν διαστρεβλωμένες ειδήσεις για την πολιτική τους σε καθημερινό επίπεδο, προσπαθώντας ταυτόχρονα να «περάσουν» το μακροπρόθεσμο στρατηγικό τους μήνυμα. Αυτή η προσέγγιση είναι σημαντική διότι το κοινό έχει μεγάλη πρόσβαση στα Μέσα, τα οποία προσπαθούν να τραβήξουν την προσοχή του διαμορφώνοντας την καθημερινή ατζέντα, χωρίς όμως αυτά να μπορούν να επηρεάσουν την πρόσληψη του μηνύματος, η οποία εξαρτάται από κοινωνικούς, πολιτιστικούς και λοιπούς παράγοντες.

²⁴ Καθημερινή επικοινωνία, στρατηγική επικοινωνία, οικοδόμηση σταθερών και μακροχρόνιων σχέσεων. Βλ. σελ. 25-26.

Τα διαδικτυακά ΜΜΕ διακρίνονται από μεγάλη ευελιξία λόγω του διαδραστικού χαρακτήρα τους, καθώς δυσκολεύουν την κυβερνητική επιρροή και τον κεντρικό έλεγχο για λάθη και παρερμηνείες.

Κάτι άλλο που δυσκολεύει ή διευκολύνει τις κυβερνήσεις είναι η ευελιξία των ΜΚΟ στη χρήση του διαδικτύου, ορίζοντας μια νέα προσέγγιση της «νέας δημόσιας διπλωματίας», η άσκηση της οποίας δεν περιορίζεται πλέον στα μηνύματα, στις εκστρατείες προώθησης της εικόνας της χώρας ή σε απευθείας επαφές των κυβερνήσεων με τα ξένα κοινά για την εξυπηρέτηση των στόχων εξωτερικής πολιτικής. Διευρύνεται στην οικοδόμηση σχέσεων με παράγοντες της κοινωνίας των πολιτών σε άλλες χώρες και στη διευκόλυνση των δικτύων μεταξύ των ΜΚΟ στο εσωτερικό και στο εξωτερικό.

Στην εν λόγω προσέγγιση, ο ρόλος της κυβέρνησης είναι να προωθηθεί και να συμμετέχει στις ΜΚΟ (ορισμένες φορές όχι εμφανώς) αντί να τις ελέγξει, προκειμένου να μην μειώσει την αξιοπιστία τους έναντι της κοινωνίας των πολιτών.

Η εξέλιξη αυτή της δημόσιας διπλωματίας, από τον μονόλογο στον διάλογο, συμπεριλαμβάνει τα κοινά ως εμπνευστές και δημιουργούς του νοήματος της επικοινωνίας.

Στην εποχή της παγκόσμιας πληροφορίας, η ήπια ισχύς θα βρεθεί ενίοτε σε ισοδύναμη σχέση με τη σκληρή και θα αποτελέσει την «έξυπνη δύναμη» εφόσον πληροί τα κριτήρια της αξιοπιστίας, της αυτοκριτικής και κατανοεί τη δύναμη των κοινωνιών των πολιτών για την παραγωγή της. Εάν υποβαθμιστεί η δημόσια διπλωματία σε προπαγάνδα, δεν θα αποτελέσει πηγή ήπιας ισχύος αλλά αντιθέτως θα την μειώσει μέσα από την αποτυχία της να πείσει. (Nye, 2010).

Οι Cowan και Arsenault (2008) υποστηρίζουν ότι για την άσκηση επιτυχημένης δημόσιας διπλωματίας είναι απαραίτητος και ο μονόλογος και ο διάλογος όταν συμπληρώνονται από τη συνεργασία.

Σύμφωνα με τη θεωρία τους, τα ανωτέρω μέσα έχουν πλεονεκτήματα σε συγκεκριμένες καταστάσεις και χρησιμοποιούνται ξεχωριστά ή σε συνδυασμό αναλόγως.

Μεγάλος αριθμός μη κρατικών ομάδων και ιδιωτών δρώντων συμμετέχουν στις πρωτοβουλίες εξωστρέφειας εκτός συνόρων, μέσα από διεθνικούς μονολόγους, διαλόγους και συνεργασίες, στο πλαίσιο κυβερνητικών πρωτοβουλιών ή εκτός αυτών. Ιδιωτικές πρωτοβουλίες μπορούν να συμπληρώσουν ή να παράσχουν μοντέλα για τις επίσημες κρατικές στρατηγικές δημόσιας διπλωματίας ή αντιθέτως να τις υπονομεύσουν. Οι κυβερνήσεις θα πρέπει να είναι ενεργώς ενημερωμένες και έτοιμες να αντιδράσουν σε εναλλακτικές ή ανταγωνιστικές επικοινωνιακές ροές προκειμένου να ενθαρρύνουν και να υποστηρίξουν θετικές εξελίξεις ή να διορθώσουν την παραπληροφόρηση και να συμμετάσχουν σε διάλογο αν κριθεί απαραίτητο (σελ.:1-12).

Η δημόσια διπλωματία έχει τη δυνατότητα να συμβάλει στη δημιουργία πολλών διεθνικών συνεργασιών μέσα από τη διπλωματία των πολιτών, την επονομαζόμενη “track two diplomacy”, να την ενισχύσει μέσα από τον διάλογο και τις ανταλλαγές στο πλαίσιο κοινών προγραμμάτων και συνεργατικών προσπαθειών (Homans, 2011).

Η συνεργασία σε διεθνές επίπεδο διευκολύνεται μέσα από το διαδίκτυο και την ανάπτυξη των επικοινωνιακών τεχνολογιών. Υπάρχουν πολλές περιπτώσεις χωρών που δημιούργησαν ιστοσελίδες για την προώθηση του πολιτισμού και του διαπολιτιστικού διαλόγου. Τα online games, η ανάδειξη εικονικών χώρων, εφαρμογές όπως Wikipedia, google satellite, κλπ, αποτελούν νέα εργαλεία για αξιοποίηση στα χέρια της δημόσιας διπλωματίας (Cowan& Arsenault, 2008: 26-27).

Ο Henrikson (2006), προσπάθησε να εξηγήσει το τι μπορεί να επιτύχει η άσκηση της δημόσιας διπλωματίας, αν μπορεί «να κάνει τη διαφορά», όπως χαρακτηριστικά διατύπωσε. Επικεντρώνοντας την έρευνά του στην αλλαγή των συνθηκών που έχει δημιουργήσει η εξέλιξη της τεχνολογίας, ιδιαίτερος στον τομέα του διαδικτύου και της επικοινωνίας, μίλησε για μια νέα δυναμική που δημιουργείται και καθιστά την **κοινή γνώμη** ως «**διαιτητή της Ιστορίας**», αποτελώντας μέτρο και πηγή ισχύος. Υποστηρίζει ότι η επικοινωνία δεν είναι σαν μια πολεμική επιχείρηση, ποιος δηλαδή θα επικρατήσει, αλλά επίσης και το ποιος θα κερδίσει «την καρδιά και το μυαλό».

Ένας από τους πιο πιεστικούς παράγοντες που πρέπει να αντιμετωπίσει η δημόσια διπλωματία, σύμφωνα με τον Henrikson, είναι οι περιορισμοί της επίτευξης συντονισμού. Ο πρώτος περιορισμός που προκύπτει κατά την άσκησή της, είναι η

αντίληψη ότι οι εμπλεκόμενοι στη δημόσια διπλωματία και στη διπλωματία γενικότερα, θα πρέπει να περιορίζονται στο μήνυμα. Υπάρχουν κι άλλοι περιορισμοί όμως, ακαμψίες στη διοίκηση και στην άρθρωση της πολιτικής, εν μέσω των αυξημένων απαιτήσεων για εγγύτερη συνεργασία από το εξωτερικό στον τομέα της διεθνούς επικοινωνίας και η ευθυγράμμιση της εξωτερικής πολιτικής ή της πολιτικής σε εξειδικευμένους τομείς, όπως πχ.: ο τουρισμός, και η ανάδειξη εσωτερικών οικονομικών θεμάτων όχι τόσο κολακευτικών για την προώθηση μιας χώρας, όπως πχ η φοροδιαφυγή.

Η επιτυχημένη δημόσια διπλωματία βασίζεται στη συνεργασία και στην αμοιβαιότητα. Κυβερνήσεις χωρών επιτυχημένων στην άσκηση δημόσιας διπλωματίας, όπως οι ΗΠΑ και η Μεγάλη Βρετανία, έχουν εφαρμόσει συγκεκριμένες στρατηγικές, οι οποίες σχετίζονται με την εξωτερική πολιτική: στρατηγική παγίωσης, ανάσχεσης, διεϊσδυσης, διεύρυνσης και μετασχηματισμού.

Οι ανωτέρω στρατηγικές αποτελούν ένα πακέτο προσεγγίσεων δημόσιας διπλωματίας το οποίο διαμορφώνεται ανάλογα με τις επικρατούσες συνθήκες, προκειμένου να εφαρμοστεί η στρατηγική που θα επιφέρει τα καλύτερα αποτελέσματα για την επίτευξη των στόχων της εξωτερικής πολιτικής (Henrikson, 2006:5-7).

Η στρατηγική της **παγίωσης** (consolidation) αποτελεί προϋπόθεση για την εφαρμογή των υπολοίπων στρατηγικών. Ορίζεται ως η πολιτική διαδικασία αύξησης της κατανόησης και επιβεβαίωσης της θετικής γνώμης για μια χώρα, καθώς και της υποστήριξης της πολιτικής της δραστηριότητας εντός της σφαίρας των συμμάχων της, των φίλων και συνεργατών της. Η στρατηγική της παγίωσης ακολουθείται και από διεθνείς οργανισμούς όπως το NATO και η ΕΕ.²⁵

Η στρατηγική της **ανάσχεσης** έχει συνδεθεί με τον Ψυχρό Πόλεμο και τον George F. Kennan.²⁶ Η ανάσχεση μέσα από τη δημόσια διπλωματία ενδέχεται να είναι

²⁵ Πχ προώθηση κοινής ευρωπαϊκής ταυτότητας.

²⁶ Ο George F. Kennan εισηγήθηκε την πολιτική της ανάσχεσης της ΕΣΣΔ υπό την έννοια της αποτροπής της σοβιετικής επέκτασης. Το συγκεκριμένο άρθρο του στην επιθεώρηση "Foreign Affairs" υποστήριζε ότι το κύριο στοιχείο της πολιτικής των ΗΠΑ έναντι της ΕΣΣΔ πρέπει να εμπεριέχει μια μακροπρόθεσμη, υπομονετική, όπως σταθερά άγρυπνη αποτροπή των ρωσικών επεκτατικών τάσεων. Η εν λόγω στρατηγική περιελάμβανε μια αρνητική (παροχή στρατιωτικής βοήθειας στα εξασθενημένα από τον Β' ΠΠ κράτη προκειμένου να αντισταθούν στη σοβιετική επέκταση) και μια θετική διάσταση, που συνίστατο στην παροχή οικονομικής βοήθειας για την ανάκαμψη των ευρωπαϊκών χωρών ώστε να κρατηθούν μακριά από τις ιδεολογικές επιδράσεις του κομμουνισμού. Η στρατηγική ανάσχεσης θα επέφερε την αναπροσαρμογή της ισορροπίας των

στρατηγική ή τακτική, όπως ακριβώς συμβαίνει και στη στρατιωτική δράση. Ο Henrikson (2006) χρησιμοποιεί ως παράδειγμα την αμερικανική στρατηγική καταπολέμησης της τρομοκρατίας.

Η στρατηγική της **διείσδυσης** συνδέεται ορισμένες φορές με τη στρατηγική της ανάσχεσης. Πρόκειται για την προσπάθεια προσέγγισης των κοινών – στόχων και της σύναψης σχέσεων με επιλεγμένα άτομα ή ομάδες εντός της περιοχής που ενδιαφέρει ένα κράτος. Ο στόχος αυτός, εκτός της εμπλοκής των μυστικών υπηρεσιών, πραγματοποιείται και με διπλωματικά μέσα, όπως, πολιτιστικές εκπομπές, εκπαιδευτικές ανταλλαγές, εμπόριο, συναλλαγές, κλπ..

Η στρατηγική της **διεύρυνσης** συνδέεται με την εξάπλωση της ιδεολογικής, οικονομικής, πολιτικής και πολιτιστικής σφαίρας μιας χώρας και των συμμάχων της σε ένα πολύ ευρύ εξωτερικό μέτωπο, αντί να περιορίζεται σε μια συγκεκριμένη χώρα.

Η πέμπτη στρατηγική εξωτερικής πολιτικής που θα μπορούσε να προωθήσει η δημόσια διπλωματία είναι ο **μετασχηματισμός (transformation)**. Αποτελεί τη νεότερη και ριζοσπαστικότερη στρατηγική, που χρησιμοποιείται πολλές φορές για να αποκρύψει την πραγματική πολιτική πρόθεση. Η Αμερικανίδα υπουργός Εξωτερικών C. Rice, σε ομιλία της στο Georgetown University τον Ιανουάριο του 2006 μίλησε για Transformational Diplomacy, αναφερόμενη στη δεύτερη θητεία του George Bush και περιγράφοντας το νέο αμερικανικό όραμα για τον κόσμο: « Πρόκειται για την αμερικανική πολιτική για την επίβλεψη και την ανάπτυξη των δημοκρατικών θεσμών και κινημάτων σε κάθε χώρα, σε κάθε πολιτισμό, με υπέρτατο σκοπό το τέλος της παγκόσμιας τυραννίας». Υποστηρίζοντας ότι τα προβλήματα πλέον δεν είναι τόσα πολλά μεταξύ κρατών, αλλά αναδύονται από το εσωτερικό των κρατών, η Αμερικανίδα ΥΠΕΞ βάσισε την εν λόγω στρατηγική στη συνεργασία και όχι στον πατερναλισμό, ορίζοντας εν τέλει την Transformational Diplomacy ως «τη συνεργασία των ΗΠΑ με τους εταίρους τους παγκοσμίως, για την οικοδόμηση και την υποστήριξη δημοκρατικών, καλά κυβερνούμενων κρατών, που θα ανταποκρίνονται στις ανάγκες των λαών τους και θα συμπεριφέρονται υπεύθυνα στο διεθνές σύστημα».

δυνάμεων προς όφελος της αμερικανικής πλευράς και η ΕΣΣΔ θα περιερχόταν σε μειονεκτική θέση εφόσον θα εγκλωβιζόταν από άποψη βιομηχανικής και στρατιωτικής ισχύος, σε δυσμενή συσχετισμό ισχύος. Kennan, G. (1947). The Sources of Soviet Conduct.

Ο Stephen Krasner (2006), σε ομιλία του στο Institute of International Economics, όρισε ως κύριο στόχο της Transformational Diplomacy «τη δημιουργία υπεύθυνων κυρίαρχων», τονίζοντας ιδιαίτέρως τη διάσταση της εξωτερικής βοήθειας για την επίτευξη αυτού (Henrikson, 2006:32-36).

Κάνοντας μια αποτίμηση των ανωτέρω πέντε στρατηγικών θεωρήσεων, ο Henrikson (2006), καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η δημόσια διπλωματία έχει παίξει και μπορεί να παίξει ρόλο στην έννοια της συνεργασίας και της ανταλλαγής σε ένα εγχείρημα που θα καθοδηγείται από αμοιβαίο ήθος και εμπιστοσύνη. Στις στρατηγικές που βασίζονται στη σταθεροποίηση, οι εταίροι είναι ως επί το πλείστον εσωτερικοί και ανήκουν στον πυρήνα μιας ομάδας συμμαχικών ή ιδίων αντιλήψεων κυβερνήσεων, το ίδιο και το εγχώριο κοινό τους. Στρατηγικές που στοχεύουν στην ανάσχεση είναι δυνατόν να διευρύνουν μια συνεταιριστική σχέση έτσι ώστε να περιλαμβάνει «εταίρους» (συνήθως μόνο πολιτικούς ηγέτες και κρατικούς αξιωματούχους) με διαφορετικές προελεύσεις, πιστεύω, γεωγραφικές τοποθεσίες, οι οποίοι είναι ενίοτε ικανοί να συνεργαστούν εξαιτίας του φόβου μιας κοινή απειλής (όπως, επίθεση, τρομοκρατία, μεταδοτικές ασθένειες, κλπ). Στρατηγικές που έχουν στόχο τη διείσδυση ψάχνουν για συνεργάτες εντός των εχθρικών ή των μη εχθρικών χωρών, σε κλειστές κοινωνικές ομάδες, από τους οποίους δύνανται να απορροφήσουν πληροφορίες και μπορούν να τους ωθήσουν πιθανώς να διαφωνήσουν, να αντισταθούν και να επηρεάσουν για ενδεχόμενη αλλαγή ηγεσίας. Στρατηγικές που αποσκοπούν στη διεύρυνση προσκαλούν εταίρους, ολόκληρες χώρες, μεγάλες ή μικρές, στο πλαίσιο μιας περιφερειακής ή διεθνούς κοινότητας. Εξυπακούεται ότι εάν αυτές δεχθούν να συμμετάσχουν, θα πρέπει να προσαρμοστούν και να σεβαστούν τους κανόνες και τους κανονισμούς και τους θεσμούς της κοινότητας. Οι στρατηγικές που αποσκοπούν στον μετασχηματισμό αναζητούν «εταίρους» στο κοινωνικό επίπεδο, στρατολογώντας άμεσα πληθυσμούς σε δημοκρατικές ασκήσεις, καθώς επίσης και σε δραστηριότητες οικονομικής ανάπτυξης, οι οποίες, με κάποιον τρόπο θα αναγκάσουν τις κυβερνήσεις ή τα καθεστώτα τους να τους φέρονται υπεύθυνα ή να ανατραπούν από άλλα που θα είναι «υπεύθυνα κυρίαρχα».²⁷

Μια συνεργασία, αποτέλεσμα διπλωματικής πρακτικής, δεν πρέπει να αποτελεί απλά έναν συνδετικό κρίκο μεταξύ των συνεργαζομένων, αλλά με κάποιον τρόπο να

²⁷ Βλ. ανωτέρω, Stephen Krasner.

λειτουργεί ως ενοποιητικός παράγοντας, να δημιουργεί μια αίσθηση ολότητας. Συνήθως, υποβόσκει ένα στοιχείο έντασης σε κάθε συνεργασία εξ αιτίας της διαφορετικότητας των εμπλεκόμενων οντοτήτων, είτε αυτές είναι ατομικές είτε οργανωσιακές, είτε κρατικές. Η ένταση είναι περισσότερο ορατή σε ενδοκυβερνητικές συνεργασίες. Το ίδιο συμβαίνει και στις συμμαχίες και στους οργανισμούς. Βρίσκει όμως ακόμα πιο πρόσφορο έδαφος σε συνεταιρισμούς που με κάποιον τρόπο ευελπιστούν να συνενώσουν διαφορετικές κουλτούρες, διαφορετικές ιδεολογίες και διαφορετικές ιστορίες επίσης. Εν ολίγοις, η ένταση αναπτύσσεται ευκολότερα μεταξύ κοινωνιών που βρίσκονται σε διαφορετικά στάδια ανάπτυξης, έχουν διαφορετικές μνήμες και διαφορετικά αφηγήματα. Η δημόσια διπλωματία βασίζεται στη διαφορετικότητα, στην αμοιβαία παραδοξότητα, είναι διαλεκτική, εμπριέχει αντίστιξη και καλείται να μειώσει τις εντάσεις στις διεθνείς σχέσεις (Henrikson, 2006).

Η Snow (2010) χαρακτηρίζει τον Barack Obama ως τον μέγιστο της δημόσιας διπλωματίας, που χρησιμοποίησε τα δυνατά του ρητορικά προσόντα προκειμένου να μεταδώσει και να επικοινωνήσει τα πιστεύω του και τα ιδανικά του στον αμερικανικό λαό. Μετά την εκλογή του το 2008 κατάφερε να αλλάξει το στερεότυπο Bush και να κάνει μια νέα αρχή με τον μουσουλμανικό κόσμο σε ομιλία του στο Κάιρο το 2009, κηρύσσοντας το τέλος του πολέμου κατά της τρομοκρατίας. Η δημόσια διπλωματία που δίνει έμφαση στις πολιτικές σχέσεις εξουσίας συνδέεται με την εθνική ασφάλεια και το εθνικό συμφέρον και αυτό μεταφράζεται με διακριτές ατζέντες δημόσιας διπλωματίας που προωθούνται από συγκεκριμένες διοικήσεις και τους ηγέτες τους. Με αυτό το σκεπτικό, η υπεύθυνη για τη δημόσια διπλωματία της κυβέρνησης Obama, αναπληρώτρια ΥΠΕΞ, Judith McHale,²⁸ μίλησε για έναν αγώνα σχέσεων και όχι προπαγάνδας προκειμένου να ανοικοδομηθεί η αμερικανική αξιοπιστία και να επιτευχθεί η προσέγγιση με όλα τα κοινωνικά επίπεδα των κοινωνιών εντός κι εκτός της χώρας με τη βοήθεια της τεχνολογίας. Όρισε δύο επίπεδα δημόσιας διπλωματίας, την επικοινωνία (τηλεόραση, ραδιόφωνο, διαδίκτυο, κλπ) και την δέσμευση (engagement), μέσα από ανταλλαγές ομιλητών, καλλιτεχνών, εκπαιδευτικά προγράμματα, προγράμματα πρεσβειών προκειμένου να οικοδομηθούν σχέσεις. Μέσα από την McHale, η δημόσια διπλωματία εξυψώθηκε στο επίπεδο της εθνικής

²⁸ McHale, "Public Diplomacy: A National Security Imperative".

ασφάλειας, με αναφορές στην κινεζική, ιρανική και εξτρεμιστική δημόσια διπλωματία, μέσω της οποίας επιδιώκεται η υποστήριξη της κοινής γνώμης.

Η δημόσια διπλωματία αποτελεί ένα νέο πεδίο της παγκόσμιας επικοινωνίας που έχει δεσμούς με την κοινωνική επιρροή, τη ρητορική, την επικοινωνία πειθούς (persuasive communication), τις διεθνείς ανταλλαγές και τη δέσμευση. Αυτή η συνεχιζόμενη διαδικασία πειθούς μεταξύ επικοινωνίας και δέσμευσης, αποτελεί παραδοσιακά αποκλειστικό τομέα των κυβερνήσεων με στόχο την εξυπηρέτηση των συμφερόντων της εξωτερικής τους πολιτικής. Σε αντίθεση με την παραδοσιακή διπλωματία που επικεντρώνεται στις σχέσεις μεταξύ των κρατικών αξιωματούχων και έχει ελάχιστη επικοινωνία με τα κοινά, η δημόσια διπλωματία επικεντρώνεται μέσα από την παγκόσμια επικοινωνία, στο να ενημερώσει, να επηρεάσει και να δεσμεύσει τα παγκόσμια ακροατήρια να υποστηρίξουν το εθνικό συμφέρον της χώρας που την ασκεί. Αποτελεί μια παγκόσμια διαδικασία που προσανατολίζεται στη διπλωματία με στόχο τα κοινά, τα ακροατήρια. Ανοιχτή επικοινωνία, προσβασιμότητα, διάδραση και επηρεασμός των ακροατηρίων μέσα από ειδήσεις και διαχείριση γνώμης είναι χαρακτηριστικά της νέας δημόσιας διπλωματίας (Snow, 2010:64-70).

Ο Cull (2009) προτείνει την κάτωθι ταξινόμηση πέντε συνιστωσών της δημόσιας διπλωματίας:

1. **Διάγνωση των επιθυμιών και αναγκών του κοινού- στόχου,**²⁹ ως θεμέλιο της δημόσιας διπλωματίας. Αποτελεί την προσπάθεια του δρώντα να διαχειριστεί το διεθνές περιβάλλον, συλλέγοντας και ταξινομώντας πληροφορίες σχετικά με τα κοινά και τις απόψεις τους στο εξωτερικό και στη συνέχεια την αξιοποίηση αυτών των πληροφοριών προκειμένου να ανακατευθύνει την πολιτική του ή τη δημόσια διπλωματία του σύμφωνα με αυτές.
2. **Υπεράσπιση επιχειρημάτων,**³⁰ ως η προσπάθεια ενός δρώντα να διαχειριστεί το διεθνές περιβάλλον, αναλαμβάνοντας μια δραστηριότητα διεθνούς επικοινωνίας προκειμένου να προωθήσει ενεργά μια ιδιαίτερη πολιτική, ιδέα ή τα γενικά του συμφέροντα στα ξένα κοινά. Τα μέσα για να

²⁹ Στο κείμενο αποδίδεται με τον όρο "listening".

³⁰ Advocacy.

επιτευχθεί αυτή η προσπάθεια είναι οι σχέσεις της πρεσβείας με τα ΜΜΕ της χώρας φιλοξενίας, το επικοινωνιακό έργο, κλπ.³¹

3. **Πολιτιστική διπλωματία**, ως προσπάθεια του δρώντα να διαχειριστεί το διεθνές περιβάλλον μέσα από τη γνωστοποίηση σε αυτό των πολιτιστικών του πόρων και επιτευγμάτων ή/και διευκολύνοντας την πολιτιστική μετάδοση στο εξωτερικό.
4. **Διπλωματία των ανταλλαγών**, ως προσπάθεια ενός κρατικού δρώντα να διαχειριστεί το διεθνές περιβάλλον στέλνοντας πολίτες του στο εξωτερικό για μια χρονική περίοδο για σπουδές ή/και για να γνωρίσουν τον πολιτισμό μιας άλλης χώρας. Βασικό στοιχείο των ανταλλαγών είναι η αμοιβαιότητα.
5. **Διεθνή ΜΜΕ international broadcasting**, ως προσπάθεια ενός δρώντα να διαχειριστεί το διεθνές περιβάλλον, μέσα από τη χρήση της τεχνολογίας των ΜΜΕ και του διαδικτύου, προκειμένου να κινητοποιήσει την προσοχή των ξένων ακροατηρίων.

Ως παράλληλη δραστηριότητα, που μοιράζεται κάποια σημαντικά στοιχεία της δημόσιας διπλωματίας, αναφέρονται οι Ψυχολογικές Επιχειρήσεις, οι οποίες συνίστανται στη χρήση της επικοινωνίας από τον δρώντα προκειμένου να επιτύχει τον στόχο του σε καιρό πολέμου (και όχι μόνο), συνήθως μέσα από την επικοινωνία με το κοινό του εχθρού (Cull,2009: 10-24).

Η δημόσια διπλωματία μπορεί να γίνει ο μηχανισμός για την ανάπτυξη της ήπιας ισχύος, όμως δημόσια διπλωματία και ήπια ισχύς δεν είναι ταυτόσημοι όροι, όπως παρομοίως δεν ταυτίζεται η σκληρή ισχύς με τον στρατό. Ένας διεθνής δρων ενδέχεται να διαθέτει δημόσια διπλωματία και όχι ήπια ισχύ (Βόρεια Κορέα) και το αντίστροφο (Ιρλανδία).

³¹ Ένα παράδειγμα από την αρχαιότητα είναι γνωστό από τον Ηρόδοτο, όταν απεσταλμένοι του Ξέρξη απεύθυναν έκκληση στο Άργος για ουδετερότητα κατά την εκστρατεία των Περσών κατά της Ελλάδας το 480 π.Χ..

Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΠΟΥ ΕΔΩΞΕ ΩΘΗΣΗ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΩΣ

Η κριτική που δέχθηκε η δημόσια διπλωματία στον αμερικανικό και γενικά στον Δυτικό κόσμο, μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, υπήρξε δριμεία, όμως, η επίθεση στους Δίδυμους Πύργους την 11^η Σεπτεμβρίου 2001, άλλαξε τα δεδομένα. Έγινε προφανές ότι οι ΗΠΑ μπορεί να διέθεταν σκληρή ισχύ, έπασχαν όμως τελικά στην άσκηση ήπιας ισχύος και κατέστη σαφές ότι οι στόχοι της δημόσιας διπλωματίας δεν μπορούν να επιτευχθούν εάν είναι ανακόλουθοι με την εξωτερική πολιτική ή τις στρατιωτικές δραστηριότητες μιας χώρας. Κατ' αυτόν τον τρόπο, η αμερικανική πολιτική στη Μέση Ανατολή και η στρατιωτική παρουσία στο Ιράκ υπονόμισαν τη δημόσια διπλωματία. «Μια εικόνα, χίλιες λέξεις» και οι εικόνες παραβίασης ανθρωπίνων δικαιωμάτων στις φυλακές Abu Ghraib έβλαψαν την αντίληψη για την αμερικανική πολιτική και πρακτική προς το Ισλάμ για πολλά χρόνια. Η αμερικανική εμπειρία μας διδάσκει επίσης, ότι η μεγάλη διαθεσιμότητα οικονομικών και επικοινωνιακών πόρων των ισχυρών κρατών, δεν αποτρέπει μικρούς μη κρατικούς δρώντες, ακόμα και τρομοκράτες, να επικοινωνούν επιτυχώς με σημαντικό τμήμα του διεθνούς ακροατηρίου. Η διάθεση μεγάλων κονδυλίων στη διαφήμιση μιας χώρας προς το δύσπιστο ακροατήριο μιας άλλης, δεν επιφέρει πάντα τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα, όταν δεν υπάρχει σωστό στρατηγικό σχέδιο από πίσω.³² Η 11^η Σεπτεμβρίου έδειξε ότι μπορεί να υπάρξει πολύ σημαντική επικάλυψη μεταξύ των εκθέσεων και των συστάσεων κρατικών και μη κρατικών φορέων και έκτοτε η αμερικανική δημόσια διπλωματία εκμεταλλεύεται τον συμβουλευτικό χαρακτήρα δεξαμενών σκέψης και άλλων μη κυβερνητικών οργανισμών (Melissen, 2007: 6-7).

Η αμερικανική εμπειρία υποδεικνύει, επίσης, τη μεγάλη σημασία της ανάπτυξης μιας μακροπρόθεσμης στρατηγικής δημόσιας διπλωματίας με κεντρικό συντονισμό των πολιτικών της, κάτι που έκανε πραγματικότητα και πολύ επιτυχημένα μάλιστα, η Κίνα. Εκτός του κρατικού τομέα όμως, οι ΗΠΑ έχουν θέσει στην υπηρεσία της δημόσιας διπλωματίας πρακτικές του επιχειρηματικού τομέα (δημόσιες σχέσεις,

³² Π.χ. αμερικανική διαφήμιση στην Ινδονησία που έδειχνε χαρούμενους μουσουλμάνους που ζούσαν στις ΗΠΑ.

μάρκετινγκ), οι οποίες στο παρελθόν συνιστούσαν «ανάθεμα και εκχυδαϊσμό» για την παραδοσιακή διπλωματία. Στο ίδιο πλαίσιο, διαμορφώνονται και οι αμερικανικές προσπάθειες για τη διασύνδεση με οργανώσεις κοινωνίας πολιτών στο εξωτερικό, με την προώθηση της διπλωματίας των πολιτών (στο ίδιο:8).

Όπως προαναφέρθηκε, η 11^η Σεπτεμβρίου 2001 υπήρξε ημερομηνία σταθμός, καθιστώντας τη δημόσια διπλωματία θέμα παγκόσμιας συζήτησης στα υπουργεία Εξωτερικών των περισσότερων χωρών, τα οποία αναπτύσσουν έκτοτε τη δική τους δημόσια διπλωματία. Η ανάπτυξη του συγκεκριμένου τομέα οφείλεται εν μέρει στην άνοδο της χρήσης ήπιας ισχύος στις διεθνείς σχέσεις, στην επανάσταση στην τεχνολογία της επικοινωνίας και στις αλλαγές στη διπλωματική πρακτική, με νέα στοιχεία τη διαφάνεια και τη διεθνική συνεργασία.

Η επίθεση στους Δίδυμους Πύργους δεν υπήρξε όμως ο μόνος λόγος αναζωπύρωσης του ενδιαφέροντος για τη δημόσια διπλωματία μετά τον Ψυχρό Πόλεμο στις υπόλοιπες χώρες, που δεν απειλούνται από την τρομοκρατική απειλή. Σε αυτές τις χώρες, η αύξηση ενδιαφέροντος οφειλόταν στην προσπάθεια ανατροπής της δυσμενούς εικόνας τους στη διεθνή κοινή γνώμη, όπως π.χ. η υπόθεση Waldheim στην Αυστρία ή οι εκστρατείες καθησυχασμού της διεθνούς κοινής γνώμης από την Ολλανδία για τη νομοθεσία που αφορούσε λεπτά ηθικά ζητήματα, όπως η ευθανασία. Η ικανοποίηση αυτής της ανάγκης υπήρξε η γενεσιουργός αιτία των πλέον δημοφιλών πρακτικών της δημόσιας διπλωματίας στη σύγχρονη εποχή.

Για τον λόγο αυτό, χώρες εκτός Ευρώπης ή χώρες μετά από πολιτική μετάβαση, υπήρξαν ενθουσιώδεις με τις προοπτικές που επιφέρει η άσκηση της δημόσιας διπλωματίας για τον θετικό επηρεασμό της κοινής γνώμης σε άλλες χώρες και την αύξηση της ήπιας ισχύος τους. Ως παράδειγμα μπορούμε να επικαλεστούμε την πολωνική δημόσια διπλωματία, η οποία ανατύχθηκε επιτυχώς στο πλαίσιο της στρατηγικής της χώρας προκειμένου να γίνει μέλος της ΕΕ και του ΝΑΤΟ, αίροντας τον έντονο σκεπτικισμό και πείθοντας την κοινή γνώμη χωρών που εμφανίζονταν αρνητικές στην προοπτική ένταξης.

Σε άλλα πλάτη και μήκη του πλανήτη, όπως π.χ. στην Ινδονησία, που μαστίζεται από την τρομοκρατική απειλή, ο σχεδιασμός και η άσκηση δημόσιας διπλωματίας αποτελεί υψηλή προτεραιότητα της κυβέρνησης της χώρας, προκειμένου να ξεπεραστεί η κρίση στον τουριστικό τομέα.

Η δημόσια διπλωματία λειτουργεί επίσης αποτελεσματικά για τα αποτυχημένα κράτη και τα κράτη- παρίες, τα οποία στερούμενα τη συνήθη διπλωματική τακτική και δίκτυα και τις διπλωματικές σχέσεις με άλλα κράτη, θεωρούν την επικοινωνία με ξένα ακροατήρια ως ουσιαστικό εργαλείο στη διπλωματική τους «εργαλειοθήκη» (Henrikson, 2006:8-9).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ

Στο πλαίσιο των διεθνών οργανισμών, η δημόσια διπλωματία ασκείται για την προώθηση της δημόσιας εικόνας τους. Η συνεργασία των κρατών – μελών για την επίτευξη του κοινού αυτού στόχου, διευκολύνει επίσης τις κυβερνήσεις τους να χρησιμοποιούν τους οργανισμούς αυτούς προκειμένου να διαχειριστούν δύσκολες καταστάσεις (Nye, 2005:226).

Η χρήση της δημόσιας διπλωματίας και άλλων επικοινωνιακών εργαλείων συνεχώς αυξάνεται για την καλύτερη προώθηση της κατανόησης και των βιώσιμων σχέσεων κρατών και Διεθνών Οργανισμών με τα κοινά στόχους (target audiences). (Melissen, 2007:14).

Το έτος 2004, στους κόλπους του NATO δημιουργήθηκε η Επιτροπή Δημόσιας Διπλωματίας (Committee on Public Diplomacy), η οποία, διαδεχόμενη την Επιτροπή για την Πληροφόρηση και τις Πολιτιστικές Σχέσεις (Committee on Information and Cultural Relations), αντικατόπτριζε τη μεγάλη σημασία που δίνουν τα μέλη του Οργανισμού στην πληροφόρηση και την ευαισθητοποίηση του κοινού για τις δραστηριότητές του.³³

Με το ίδιο σκεπτικό, η αντιπροσωπεία της ΕΕ στις ΗΠΑ δημιούργησε τον τομέα Τύπου και Δημόσιας Διπλωματίας προκειμένου να κάνει γνωστές τις ευρωπαϊκές πολιτικές στις Ηνωμένες Πολιτείες και να ευαισθητοποιήσει σε σχέση με αυτές το κοινό.³⁴

Η άσκηση Δημόσιας Διπλωματίας στο πλαίσιο των πολυμερών οργανισμών δημιουργεί ένα μωσαϊκό επιτυχιών, αποτυχιών και ορισμένες φορές δεν είναι ξεκάθαρη σχετικά με τα θέματα για τα οποία αυτοί κινητοποιούνται, το κοινό που στοχεύουν, ακόμα και στους σκοπούς που θέτουν.

Θα γίνει προσπάθεια να προσδιοριστεί το πλαίσιο στις προσεγγίσεις και την άσκηση δημόσιας διπλωματίας εντός του NATO και της ΕΕ και να εξετασθούν οι μέθοδοι

³³ NATO. Committee on Public Diplomacy.

³⁴ About - EEAS - European External Action Service - European Commission.

που χρησιμοποιούν για την άσκησή της. Μέσα από την ανάλυση που θα ακολουθήσει, θα γίνει φανερό ότι πολυμερείς οργανισμοί είναι πλέον καθιερωμένοι φορείς δημόσιας διπλωματίας, θέτουν μοναδικούς στόχους, χρησιμοποιούν συγκεκριμένα μέσα για την επίτευξή τους και επηρεάζουν το κοινό στο οποίο απευθύνονται.

Μέχρι πρότινος, το κράτος αποτελούσε τον ενιαίο φορέα δημόσιας διπλωματίας. Η ανάπτυξη της τεχνολογίας, η παγκοσμιοποίηση, η οικονομική κρίση, η έκρηξη εμφυλίων συρράξεων και της τρομοκρατίας, η κλιματική αλλαγή, έφεραν στο προσκήνιο και άλλους δρώντες, διακρατικούς, υπερεθνικούς και υπο-εθνικούς που δρουν συμπληρωματικά στην άσκησή της.

Ξεχωριστό ρόλο στη νέα αυτή πραγματικότητα καλούνται να παίξουν πολυμερείς οργανισμοί όπως το NATO και η ΕΕ, ρόλο δύσκολο, εφόσον στο εσωτερικό τους τον μοιράζονται πολλά διαφορετικά κράτη, τα οποία οικειοθελώς συνεργάζονται με τους υπόλοιπους εταίρους τους.

Το διπλωματικό περιβάλλον συνεχώς αλλάζει, όχι μόνο λόγω της ανάπτυξης της τεχνολογίας, αλλά και λόγω του ότι αναδύονται συνεχώς νέοι παίκτες στη διεθνή σκηνή. Αποτέλεσμα των ανωτέρω είναι η συνεχής αναδιαμόρφωση της διεθνούς ατζέντας σε θέματα ασφαλείας και γεωπολιτικής, γεγονός που αναδεικνύει την ανάγκη άσκησης μιας νέας διπλωματίας, που να ενσωματώνει τους νέους αυτούς παίκτες και να ανταποκρίνεται στην ανάπτυξη των διεθνών δικτύων πολιτικής (Hocking 2012).

Οι νέοι αυτοί παίκτες, ΜΚΟ, κοινωνία πολιτών, θρησκευτικοί ηγέτες, επιστημικές κοινότητες, επιχειρηματίες, διανοητές, οικολόγοι, κ.ά., δημιουργούν τη νέα διπλωματία κινούμενοι μεταξύ επίσημης και μη επίσημης διπλωματικής γλώσσας, δημιουργώντας συμμαχίες εκτός συνόρων και ορισμένες φορές παρεμβαίνοντας προκειμένου να διορθώσουν κρατικές αποτυχίες (Kelley 2010).

Η δημόσια διπλωματία δεν ασκείται αποκλειστικά από διπλωμάτες, αλλά και από επαγγελματίες της επικοινωνίας, ομάδες, θεσμούς και άτομα που έχουν την δυνατότητα να επηρεάσουν την κοινή γνώμη και την πολιτική μεταξύ δύο ή περισσότερων χωρών (Signitzer & Coombs 1992).

Η αλλαγή αυτή όμως στη σύνθεση των παικτών στη σφαίρα της δημόσιας διπλωματίας είναι αλληλένδετη με την αλλαγή στα θέματα της κρατικής και, κατά συνέπεια, της διεθνούς ατζέντας. Η πολυμερής συνεργασία για την επίλυση πολλών σοβαρών θεμάτων, στο πλαίσιο περιφερειακών και διεθνών οργανισμών είναι πλέον επιτακτική ανάγκη.

Οι ιδιαιτερότητες εντός των πολυμερών οργανισμών εντοπίζονται, αρχικά, στο κοινό στο οποίο απευθύνεται η δημόσια διπλωματία τους. Στόχος της ενδέχεται να είναι το κοινό των κρατών- μελών τους, το διεθνές κοινό ή και τα δύο.

Σύμφωνα με τον Melissen (2011), οργανισμοί όπως το NATO και η ΕΕ, αντιλαμβάνονται τη δημόσια διπλωματία ως υπαρξιακή αναγκαιότητα και συντονίζουν τις προσπάθειές τους ώστε να στοχεύουν και τον πληθυσμό εντός των κρατών που τους απαρτίζουν και πληθυσμούς και κυβερνήσεις τρίτων κρατών. **Όταν η δημόσια διπλωματία ασκείται από τις εθνικές κυβερνήσεις, στόχος της είναι το εθνικό συμφέρον.** Όταν ασκείται όμως από συνεργαζόμενες κυβερνήσεις από κοινού, **δίνεται έμφαση στα ευρύτερα συμφέροντα των χωρών αυτών,** διαφόρων περιοχών και του διεθνούς χώρου και είναι δύσκολο να διαχωριστούν τα εσωτερικά δημόσια ζητήματα από τη δημόσια διπλωματία.

Οι διαδικασίες, οι προτεραιότητες και οι σκοποί, όσον αφορά στη δημόσια διπλωματία των διεθνών οργανισμών, διαφέρουν από αυτούς των κρατών που τους απαρτίζουν. Η άσκηση της εθνικής δημόσιας διπλωματίας εξαρτάται στον μεγαλύτερο βαθμό από τις πρεσβείες και το έργο τους. Στους διεθνείς οργανισμούς αποτελεί μια κεντρικά κατευθυνόμενη επικοινωνιακή προσπάθεια και ορισμένοι από αυτούς, όπως το NATO, της δίνουν κεντρική σημασία ενώ κάποιιοι άλλοι, όπως ο Οργανισμός για την Απαγόρευση των Χημικών Όπλων³⁵ πρόσφατα διέγνωσαν την αναγκαιότητα άσκησης της.

Το NATO και η ΕΕ θεωρούν τη δημόσια διπλωματία ως αναγκαία για την ύπαρξή τους. Δίνουν πολύ μεγάλο ρόλο στη δημόσια ενημέρωση των εσωτερικών και των εξωτερικών ακροατηρίων. **Η εξωστρέφεια του NATO προς τα κράτη-μέλη του έχει στόχο να συγκεντρώσει υποστήριξη στη διεύρυνση της Συμμαχίας και στις αποστολές της. Η ΕΕ έχει προσδώσει μεγάλη βαρύτητα στην προώθηση της**

³⁵ Organization for the Prohibition of Chemical Weapons (OPCW).

ευρωπαϊκής ταυτότητας και στην ενθάρρυνση των πολιτών να νιώσουν Ευρωπαίοι πολίτες στο πλαίσιο της αναμενόμενης πολιτικής ολοκλήρωσης.

Οι προσπάθειες που γίνονται στο πλαίσιο της δημόσιας διπλωματίας από τους ανωτέρω οργανισμούς, στοχεύουν και σε κοινά εκτός των κρατών-μελών τους, επιδεικνύοντας τη συνοχή τους ως διεθνείς παίκτες, καθώς επίσης και τη συνεισφορά τους ως παγκόσμια πρότυπα (Melissen 2011:15).

Η ΕΕ έχει αναπτύξει κάποιες συνεργατικές καινοτόμες πρωτοβουλίες όπως το σχέδιο EUNIC,³⁶ μέσα από το οποίο γίνεται προσπάθεια ώστε να ξεπεραστούν οι φθίνουσες αποδόσεις παράλληλων εθνικών προγραμμάτων και έχει ως στόχο τη συνεργασία των πολιτιστικών ιδρυμάτων μεταξύ διαφόρων ευρωπαϊκών χωρών, όπως το Γαλλικό Ινστιτούτο, το Ινστιτούτο Θερβάντες, το Βρετανικό Συμβούλιο, κλπ.

Με τον ίδιο ακριβώς στόχο λειτουργεί και η αμιγώς ευρωπαϊκή διπλωματική υπηρεσία, η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης (EEAS),³⁷ διαδίδοντας την επιρροή και τις δράσεις της Ένωσης διαμέσου ενός μεγάλου παγκοσμίου δικτύου «πρεσβειών» (delegations). Αν και η δημόσια διπλωματία στο πλαίσιο της ΕΕ έχει δεχθεί πολλές κριτικές, όπως θα φανεί παρακάτω, αποτελεί ένα παράδειγμα υπερεθνικής συνεργασίας στον εν λόγω τομέα, που αναμένεται σταδιακά να αναπτυχθεί εάν και εφόσον λαμβάνει υπ' όψιν το εθνικό προφίλ κάθε κράτους-μέλους.

Πραγματοποιείται, επίσης, συζήτηση για τις μεθόδους και τα μέσα που θα επιλέξουν οι πολυμερείς οργανισμοί για να ασκήσουν Δημόσια Διπλωματία. Σύμφωνα με τον Seib (2012) η χρήση της ήπιας ισχύος από το NATO θα βοηθήσει πολύ για να δικαιολογήσει τη χρήση της σκληρής ισχύος του. Στο πλαίσιο της ΕΕ, η Δημόσια Διπλωματία, παρά τις συνεχιζόμενες προσπάθειες, δεν ασκείται με έναν ενιαίο τρόπο, λόγω έλλειψης πολιτικής συναίνεσης μεταξύ των κρατών-μελών, με κυριότερο δρώντα την European External Action Service (EEAS) (Pagovski 2015:4-6).

³⁶ Η EUNIC (European Union National Institutes of Culture) (Ένωση Μορφωτικών Ινστιτούτων της Ε.Ε.) είναι μία ένωση εθνικών ή επίσημων πολιτιστικών οργανισμών που εκπροσωπούν τις πολιτιστικές και σε αρκετές περιπτώσεις τις μορφωτικές σχέσεις των χωρών τους με άλλες χώρες.

³⁷ European External Action Service.

Η ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ ΤΟΥ ΝΑΤΟ

Από την αρχή της δημιουργίας του, το ΝΑΤΟ, ως αμερικανική πρωτοβουλία, κατανόησε τη σπουδαιότητα της αποτελεσματικής επικοινωνίας. Άρχισε να ασκεί δημόσια διπλωματία ήδη από το 1950, όταν αποφάσισε την ίδρυση της Υπηρεσίας Πληροφόρησης (NATO Information Service), με στόχο να γνωστοποιήσει τις δράσεις του και την πολιτική του στη διεθνή κοινή γνώμη.³⁸

Με αυτήν την απόφαση δεσμευόταν να προωθήσει και να συντονίσει τη δημόσια πληροφόρηση προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι της Συνθήκης της Ουάσιγκτον (1949), αφήνοντας την ευθύνη υλοποίησης των εθνικών προγραμμάτων σε κάθε κράτος – μέλος (Ραγιές 2014:134).

Στη συνέχεια, στο εσωτερικό της Υπηρεσίας Πληροφόρησης, η ομάδα εργασίας για την πολιτική ενημέρωσης και η αντίστοιχη για την κοινωνική και πολιτιστική συνεργασία συγχωνεύθηκαν, δημιουργώντας την Επιτροπή Πληροφόρησης και Πολιτιστικών Σχέσεων (Committee on Information and Cultural Relations- CICR).

Το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και η πρόκληση στον τομέα της δημόσιας διπλωματίας που αντιμετώπισε το ΝΑΤΟ κατά τη διάρκεια της κρίσης του Κοσσόβου (1999), κατέστησαν απαραίτητη την αναδιοργάνωση του μηχανισμού δημόσιας διπλωματίας της Συμμαχίας. Έτσι, το 2004, η CICR μετονομάστηκε σε Επιτροπή Δημόσιας Διπλωματίας (Committee on Public Diplomacy) και το Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών έγινε η Διεύθυνση Δημόσιας Διπλωματίας (Public Diplomacy Division).³⁹

Ο κυριότερος στόχος του ΝΑΤΟ μέσα από την άσκηση δημόσιας διπλωματίας είναι να αυξήσει το επίπεδο ευαισθητοποίησης, να καταστήσει κατανοητή τη λειτουργία του και να προωθήσει στο ευρύ κοινό τις πολιτικές και τις δράσεις του προκειμένου να κερδίσει την υποστήριξη, την εμπιστοσύνη και την πίστη στη Συμμαχία.

Η ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας, με τα πολλαπλά εργαλεία επικοινωνίας επέφερε την αύξηση της ικανότητας επηρεασμού μεγαλύτερου και περισσότερο διαφοροποιημένου κοινού, καθώς επίσης, αύξησε την ανάγκη άμεσης επικοινωνίας,

³⁸ NATO Committee on Public Diplomacy.

³⁹ NATO Communications and Public Diplomacy.

διάδρασης και διάδοσης πληροφοριών. Τα προγράμματα επικοινωνίας και πληροφόρησης του NATO δρουν συμπληρωματικά στις δραστηριότητες δημόσιας πληροφόρησης των κρατών μελών και συντονίζονται από τη Διεύθυνση Δημόσιας Διπλωματίας (NATO's Public Diplomacy Division).

Η ίδια διεύθυνση είναι επιφορτισμένη και με το έργο του συντονισμού των δράσεων δημόσιας διπλωματίας που υλοποιούνται από άλλους οργανισμούς εντός της Συμμαχίας (Ραγιές 2014:135).

Το NATO παρακολουθεί στενά τις τεχνολογικές εξελίξεις, τη συνεχή ροή ειδήσεων και την ολοένα αυξανόμενη απήχηση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης. Οι δραστηριότητες του, στον τομέα επικοινωνίας και ενημέρωσης, περιλαμβάνουν την επικοινωνία με το κοινό, την προώθηση της συνεργασίας στον τομέα ασφάλειας, και τον συντονισμό της στρατηγικής επικοινωνίας του NATO.

Η επικοινωνία με το κοινό περιλαμβάνει, σύμφωνα με την ιστοσελίδα της Συμμαχίας:

- δράσεις υποστήριξης Τύπου και MME,⁴⁰ οι οποίες παρέχουν υποστήριξη στον Γενικό Γραμματέα, μέσα από την οργάνωση συνεντεύξεων, ενημερώσεων σε δημοσιογράφους, συνεντεύξεων Τύπου και παρακολούθησης εκπομπών, την εξασφάλιση επαρκών πόρων σε Συνόδους και Συμβούλια υπουργών, υποστήριξης σε δημοσιογράφους και ανώτερα στελέχη από τα κράτη-μέλη και τη Συμμαχία. Όταν εκδηλώνονται διεθνείς κρίσεις ή διεξάγονται στρατιωτικές επιχειρήσεις συστήνεται το Κέντρο Λειτουργίας MME,⁴¹ το οποίο διασφαλίζει τον συντονισμό δράσεων, την καθημερινή διαχείριση των δράσεων επικοινωνίας και τον συντονισμό των μηνυμάτων, αναλαμβάνοντας την κάλυψη και την ενημέρωση που αφορούν στις επιχειρήσεις και τις αποστολές της Συμμαχίας.⁴²
- ενημέρωση πολιτών και οργανισμών (people to people engagement): διοργάνωση εκπαιδευτικών προγραμμάτων, σεμιναρίων, συνεδρίων, επισκέψεων, στα οποία συμμετέχουν εκπρόσωποι ομάδων διαμόρφωσης κοινής γνώμης, εκπρόσωποι της Κοινωνίας των Πολιτών, κοινοβουλίων των μελών ή χωρών της διεθνούς κοινότητας και εμπειρογνώμονες. Στόχος των

⁴⁰ 24h media operations.

⁴¹ Media Operations Center.

⁴² NATO Communications and Public Diplomacy.

στελεχών επικοινωνίας της Συμμαχίας είναι να παρέχουν πληροφόρηση και επεξηγήσεις στα κράτη- μέλη και στις χώρες όπου διεξάγονται επιχειρήσεις στους επισκέπτες. Οι τελευταίοι, έχουν τη δυνατότητα να συζητήσουν και να ενημερωθούν από τους εκπροσώπους του διεθνούς επιτελείου (πολιτικού ή στρατιωτικού)⁴³ και από τα μέλη των εθνικών αντιπροσωπειών για τα ζητήματα που επιθυμούν. Ο Γενικός Γραμματέας του NATO ή άλλοι υψηλόβαθμοι, συμμετέχουν σε υψηλού επιπέδου εκδηλώσεις ειδικού σκοπού,⁴⁴ που διοργανώνονται από τα κράτη μέλη ή διεθνείς εταίρους.⁴⁵

- τη μαζική επικοινωνία, μέσα από τη δημιουργία εικόνας και μηνύματος και την προώθησή τους. Εκδίδεται και διανέμεται έντυπο και ηλεκτρονικό υλικό και δίδεται πρόσβαση σε στοιχεία που αφορούν στις πολιτικές και τις δράσεις της Συμμαχίας στην επίσημη ιστοσελίδα. Μέσω αυτής, ο ενδιαφερόμενος ενημερώνεται σε πραγματικό χρόνο για όλα τα σημαντικά ζητήματα της Συμμαχίας, επίσημα μη απόρρητα έγγραφα, συνεντεύξεις, βίντεο και οπτικοακουστικό υλικό, δημόσιες δηλώσεις και τοποθετήσεις.

Η επίσημη ιστοσελίδα παρέχει το υλικό της βιβλιοθήκης πολυμέσων και το τηλεοπτικό διαδικτυακό κανάλι (online NATO TV Channel),⁴⁶ καθώς και βίντεο εκδηλώσεων υψηλού επιπέδου.

Ο δεύτερος τομέας δραστηριότητας στον τομέα επικοινωνίας και ενημέρωσης αφορά στην προώθηση της συνεργασίας στον τομέα της ασφάλειας. Στόχος του είναι η αύξηση του ενδιαφέροντος για τη Συμμαχία και τη δράση της στους ακαδημαϊκούς κύκλους και η επιτυχής πρόσβαση στις απόψεις της κοινής γνώμης σχετικά με αυτήν. Όσον αφορά στον επηρεασμό της κοινής γνώμης, οι δράσεις πληροφόρησης έχουν διαδραστικό και διπλής κατεύθυνσης χαρακτήρα. Μέσω αυτών, η Συμμαχία παρακολουθεί και προσδιορίζει τα ενδιαφέροντα του κοινού, απαντά στις ερωτήσεις που τίθενται και αυξάνει την επιρροή στα κοινά- στόχους που έχει ορίσει. Σημαντικό ρόλο στην επίτευξη των ανωτέρω στόχων είναι η σύσταση σημείων πληροφόρησης, τα σημεία επαφής στις πρεσβείες των κρατών – μελών και των εταίρων.⁴⁷

⁴³ International Staff & International Military Staff.

⁴⁴ Special Flagships events.

⁴⁵ NATO Communications and Public Diplomacy.

⁴⁶ NATO tv channel.

⁴⁷ NATO Contact Point Embassies in partner countries.

Η τρίτη μορφή δραστηριότητας, στον εν λόγω τομέα, σχετίζεται με τον συντονισμό των δραστηριοτήτων στρατηγικής επικοινωνίας όλων των πολιτικών και στρατηγικών οργάνων της Συμμαχίας, από τη Διεύθυνση Δημόσιας Διπλωματίας. Οι κατευθυντήριες γραμμές δίνονται στη Διεύθυνση Δημόσιας Διπλωματίας, καθώς και σε όλα τα όργανα που συμμετέχουν στα προγράμματα επικοινωνίας και πληροφόρησης, από το Βορειοατλαντικό Συμβούλιο και τον Γενικό Γραμματέα του ΝΑΤΟ.

Όσον αφορά στην **πολιτική διάσταση**, η Διεύθυνση Δημόσιας Διπλωματίας (CPD) έχει συμβουλευτικό ρόλο προς το Βορειοατλαντικό Συμβούλιο σε θέματα επικοινωνίας, ΜΜΕ και δημόσιας πληροφόρησης. Στην **στρατιωτική διάσταση**, το ΝΑΤΟ διατηρεί ξεχωριστό τμήμα στρατηγικής επικοινωνίας για στρατιωτικά θέματα. Τα επιφορτισμένα με τα προγράμματα επικοινωνίας και πληροφόρησης στελέχη του Διεθνούς Στρατιωτικού Επιτελείου (IMS) έχουν στενή συνεργασία με τον Σύμβουλο Δημόσιας Πληροφόρησης και τον Πρόεδρο της Στρατιωτικής Επιτροπής. Η Στρατιωτική Επιτροπή και ο κύριος στρατιωτικός εκπρόσωπος της Συμμαχίας, ο πρόεδρός της, είναι υπεύθυνοι για την παροχή κάθε αναγκαίας κατεύθυνσης για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση προγραμμάτων πληροφόρησης. Ο Ανώτατος Συμμαχικός Διοικητής Ευρώπης (SACEUR) και ο Ανώτατος Συμμαχικός Διοικητής Μετασχηματισμού (SACT) είναι επιφορτισμένοι με τη παροχή κατευθύνσεων στον τομέα επικοινωνίας των Συμμαχικών Διοικήσεων Επιχειρήσεων και των Συμμαχικών Διοικήσεων Μετασχηματισμού (Ραγιές, 2014:139-140).

Προκειμένου να αυξήσει την ήπια ισχύ του, το ΝΑΤΟ, λαμβάνει μέρος σε πολλές δραστηριότητες που σχετίζονται με την έξυπνη άμυνα, την αντιτρομοκρατία, την ασφάλεια του διαδικτύου σε αποστολές εκτός της συμμαχίας, όπως στη Λιβύη και το Αφγανιστάν. Προσπαθεί να δημιουργήσει το brand name μιας ισχυρής και ικανής διατλαντικής κοινότητας, που απαρτίζεται από δημοκρατίες στο ίδιο μήκος κύματος και έχει ως στόχο τη διασφάλιση της ειρήνης και της ασφάλειας όχι μόνο στα μέλη της, αλλά σε ευρύτερες περιοχές, αποποιούμενη στερεοτυπικούς χαρακτηρισμούς του παρελθόντος, όπως «ο παγκόσμιος χωροφύλακας», «το όργανο των ΗΠΑ για να πετύχουν τον σκοπό τους» και «το απομεινάρι του Ψυχρού Πολέμου» (Pagovski 2015:13).

Η δημόσια διπλωματία στο NATO εκτός από τις διάφορες δραστηριότητες και εκδηλώσεις, ασκείται και με επίσημα έγγραφα. Κάθε χρόνο γνωστοποιείται σε γραπτή μορφή η «**Στρατηγική Δημόσιας Διπλωματίας**» και η Διεύθυνση Δημόσιας Διπλωματίας εξετάζει και εγκρίνει το ετήσιο **Πρόγραμμα Δράσης Δημόσιας Διπλωματίας**, το οποίο επικουρεί στην εφαρμογή της Στρατηγικής για τη Δημόσια Διπλωματία.⁴⁸

Η Επιτροπή Δημόσιας Διπλωματίας συντάσσει εκθέσεις, προβαίνει σε συστάσεις και προτείνει σχέδια στο Βορειοατλαντικό Συμβούλιο (North Atlantic Council), ασκώντας συμβουλευτικό ρόλο σε θέματα πληροφόρησης και επικοινωνίας. Είναι υπεύθυνη για τον σχεδιασμό, την εφαρμογή και την αξιολόγηση της στρατηγικής δημόσιας διπλωματίας του NATO. Η Διεύθυνση Δημόσιας Διπλωματίας (Public Diplomacy Division) συντονίζει όλες τις δραστηριότητες στρατηγικής επικοινωνίας σε όλα τα πολιτικά και στρατιωτικά τμήματα του NATO και επιθεωρεί τις δραστηριότητες δημόσιας διπλωματίας και στα υπόλοιπα τμήματα.⁴⁹

Η Επιτροπή Δημόσιας Διπλωματίας απαρτίζεται από έναν αντιπρόσωπο κάθε κράτους-μέλους και διεθνές προσωπικό. Πρόεδρος της Επιτροπής είναι ο βοηθός ΓΓ της Διεύθυνσης Δημόσιας Διπλωματίας. Ο Σύμβουλος Δημόσιας Πληροφόρησης εκπροσωπεί τον Διευθυντή του Διεθνούς Στρατιωτικού Προσωπικού. Συνεδριάζει τακτικά και έκτακτα εάν το υπαγορεύουν γεγονότα και καταστάσεις.

Οι εσωτερικοί τομείς της Διεύθυνσης Δημόσιας Διπλωματίας είναι η Μονάδα Ακαδημαϊκών Θεμάτων (Academic Affairs Unit,) που διευθύνει τα προγράμματα υποτροφιών, τα τηλεοπτικά και ραδιοφωνικά προγράμματα, η Βιβλιοθήκη Πολυμέσων του NATO, το τμήμα επιχορηγήσεων, το Κέντρο Πληροφόρησης και Τεκμηρίωσης στο Κίεβο, το Γραφείο Πληροφόρησης στη Μόσχα και τα σημεία επαφής σε πρεσβείες των χωρών- μελών σε όλον τον κόσμο. (Pagonski 2015:14).

Παρόλο που το NATO ασκεί δημόσια διπλωματία από τη δεκαετία του '50 για πρώτη φορά ο όρος αυτός αναφέρθηκε επίσημα στην Διακήρυξη της Συνόδου του Βουκουρεστίου του 2008. Σύμφωνα με το κείμενο, τα κράτη-μέλη οφείλουν να

⁴⁸ NATO Bucharest Summit Declaration.

⁴⁹ Στο ίδιο.

ενισχύσουν τη δέσμευσή τους να επικοινωνούν με τα εσωτερικά και τα εξωτερικά ακροατήρια έγκαιρα, με ακρίβεια και με ανταποδοτικό τρόπο.⁵⁰

Το ΝΑΤΟ αναπτύσσει προγράμματα με στόχο την προώθηση του διαλόγου και της κατανόησης, καθώς και τη βελτίωση της διαμόρφωσης της κοινής γνώμης σε θέματα ασφαλείας και δράσεων, την αύξηση του επιπέδου ευαισθητοποίησης, την προώθηση των πολιτικών και των δράσεών του και την ενίσχυση της υποστήριξης και της εμπιστοσύνης προς αυτό (Ραγιές 2014:133-134).

ΤΟ ΔΟΓΜΑ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΤΟΥ ΝΑΤΟ

Το ΝΑΤΟ προσδιορίζει ως Δόγμα Στρατηγικής Επικοινωνίας τη συντονισμένη και ενδεδειγμένη χρήση των συνολικών συμμαχικών δράσεων και ικανοτήτων επικοινωνίας – **δημόσια διπλωματία**, δημόσιες σχέσεις, στρατιωτικές δημόσιες σχέσεις, επιχειρήσεις πληροφόρησης και ψυχολογικές επιχειρήσεις – για την υποστήριξη των πολιτικών, στρατιωτικών επιχειρήσεων και των διπλωματικών δράσεων της Ατλαντικής Συμμαχίας, αλλά και για την προώθηση των στρατηγικών της στόχων. Η στρατηγική επικοινωνία ορίζεται ως μια ειδικά σχεδιασμένη διαδικασία για τον συντονισμό των επικοινωνιών μεταξύ κυβερνητικών δρώντων, προκειμένου να ενισχυθεί η στρατηγική τους επίδραση. Ο στόχος της στρατηγικής επικοινωνίας είναι η προώθηση των ενεργειών της Συμμαχίας σε επιλεγμένα ακροατήρια – στόχους, διαμορφώνοντας έτσι το επιχειρησιακό και επικοινωνιακό περιβάλλον. Η ανάπτυξη των τεχνολογιών στην πληροφορική και την ενημέρωση, οι αλλαγές στον τρόπο διεξαγωγής πολέμου σε συνδυασμό με τον πολυεθνικό χαρακτήρα πολλών στρατιωτικών επιχειρήσεων, επηρεάζουν την επιλογή του ακροατηρίου – στόχου και την επικοινωνία γενικότερα και κάνουν απαραίτητη τη συνέργεια εντός των νατοϊκών δομών. Το Δόγμα Στρατηγικής Επικοινωνίας εφαρμόζεται και σε επιχειρήσεις ανθρωπιστικού χαρακτήρα και σε αμιγώς πολεμικές επιχειρήσεις (Ραγιές, 2014: 143-144).

⁵⁰ Στο ίδιο.

Η ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ ΤΗΣ ΕΕ

Η Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί παράδειγμα υπερεθνικής εθελοντικής συνεργασίας ανεξαρτήτων κρατών σε περιφερειακό επίπεδο. Αποτελεί επίσης ένα εξαιρετικό παράδειγμα οργανισμού που βασίζεται στη χρήση της ήπιας ισχύος, με εκπληκτικά αποτελέσματα στην οικονομική και πολιτική ενσωμάτωση κρατών μέσω της διπλωματίας, της πειθούς και των πολιτικών οικοδόμησης κράτους δικαίου.

Στο πλαίσιο της, η επικοινωνία έχει δύο διαστάσεις: την ενδοκοινοτική, δηλαδή την επικοινωνία μεταξύ κρατών- μελών και την εξωτερική, μεταξύ της ενιαίας οντότητας της ΕΕ και τρίτων κρατών και διεθνών οργανισμών (De Gouveia & Plumridge, 2005).

Λόγω του υπερεθνικού χαρακτήρα της Ένωσης και του ιδιότυπου θεσμικού χαρακτήρα της, η δημόσια διπλωματία περιλαμβάνει πολλαπλά επίπεδα (υπό-εθνικό, εθνικό, διεθνικό και υπερεθνικό), κάτι που περιπλέκει την άσκησή της, παρά το γεγονός ότι μόνο μέσω αυτής είναι δυνατή η επιτυχής προσέγγιση του ζητήματος της διεθνούς επικοινωνίας.

Οι έννοιες που περιλαμβάνει η δημόσια επικοινωνία και η διπλωματία (δημόσιες σχέσεις, πολιτική επικοινωνία, στρατηγική επικοινωνία, επιχειρήσεις ΜΜΕ, κλπ) δεν καλύπτουν πλήρως την ΕΕ. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η συζήτηση για τον όρο *poopolitik*, που προέκυψε από την ελληνική λέξη «νους» και την «*realpolitik*». Η προσέγγιση αυτή υποστηρίζει ότι τα κράτη επιζητούν ανέκαθεν, είτε μεμονωμένα είτε σε συμμαχίες, την προώθηση των συμφερόντων τους στην οικονομική, πολιτική και στρατιωτική σφαίρα. Έτσι, τα κράτη οφείλουν να αναγνωρίσουν τη σημασία και την αναγκαιότητα της επιδίωξης και της προώθησης των συμφερόντων τους στη σφαίρα της πληροφορίας –*infosphere*- και του νου –*noosphere*. Η *poopolitik* αποτελεί μια σύγχρονη προσέγγιση στη διπλωματία, η οποία ασκείται πλέον, εκτός από το κράτος και από μη κρατικούς συνεργαζόμενους δρώντες, με έμφαση στον ρόλο της διεθνικής ήπιας ισχύος στη διαμόρφωση κανόνων, αξιών, ιδεών και ηθικής μέσω των ΜΜΕ (Arquilla & Ronfeldt 1999).

Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι η ΕΕ ως υπερεθνικός δρών οφείλει, μέσω των θεσμών της, να διασφαλίζει τη σαφή και αμερόληπτη πληροφόρηση και να ενημερώνει τη διεθνή κοινή γνώμη παραμένοντας αντικειμενική και αξιόπιστη. Οι

θεσμοί της θα πρέπει να διασφαλίζουν την αποφυγή της χειραγώγησης της πληροφορίας από μεμονωμένα κράτη προς όφελός τους.

Τα τελευταία χρόνια, η Ένωση φιλοδοξεί να εφαρμόσει ένα συντονισμένο πρόγραμμα δημόσιας διπλωματίας μέσα από την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης (European External Action Service – EEAS), διότι η πολύπλοκη δομή της αποπροσανατολίζει, τη διεθνή κοινή γνώμη όταν αυτή προσπαθεί να κατανοήσει τους ρόλους και τις διαφορές μεταξύ των ευρωπαϊκών θεσμών, τον μεταβαλλόμενο αριθμό των μελών της και τις διευρυνόμενες λειτουργίες της (Ραγιές, 2014: 154).

Σύμφωνα με τον Lynch (2005), η ΕΕ θα πρέπει να αναπτύξει περαιτέρω τον τομέα της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ), εντός του οποίου **η δημόσια διπλωματία θα μπορούσε να λειτουργήσει ως πολλαπλασιαστής ισχύος** για τις παραδοσιακές δράσεις της εξωτερικής πολιτικής. Η ανάπτυξη της ΚΕΠΠΑ είναι πολύ σημαντική, επίσης, λόγω των τάσεων που επικρατούν στις διεθνείς σχέσεις, καθώς οι κοινωνικές δυνάμεις και οι δημόσιες αντιλήψεις διεθνώς έχουν έναν ολοένα αυξανόμενο αντίκτυπο στην ικανότητα της Ένωσης να προωθήσει τα συμφέροντά και τις αξίες της στο εξωτερικό, όπως κάνουν μεμονωμένες χώρες και διεθνείς οργανισμοί. Ο τρίτος λόγος για την περαιτέρω ανάπτυξη της σχετίζεται με το **ευρωπαϊκό αφήγημα**. Η ΕΕ διαδραματίζει ζωτικό ρόλο στη στήριξη των δραστηριοτήτων του ΟΗΕ και περιφερειακών οργανισμών, όπως της Αφρικανικής Ένωσης. Ο ΟΑΣΕ, επίσης, έχει αποτελέσει μοντέλο για τη δημιουργία οργανισμών στην Ασία και τη Λατινική Αμερική. Η ΚΕΠΠΑ, από το 1999 και μετά,⁵¹ έχει αναπτύξει αρκετές πολιτικές και στρατιωτικές επιχειρήσεις στα Δυτικά Βαλκάνια, την Αφρική, την Ασία, τον Νότιο Καύκασο και την Ανατολική Ευρώπη. Εντός του ευρωπαϊκού αφηγήματος δεσπόζει η διεύρυνση, που άλλαξε την ευρωπαϊκή ήπειρο μέσα από μία ειρηνική επανάσταση και ενίσχυσε την ευημερία μέσα από τη δημοκρατία. Μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου η ΕΕ μετετράπη σε παράγοντα σταθερότητας και απέκτησε κεντρικό ρόλο ως παγκόσμιος οικονομικός και εμπορικός παίκτης. Η εικόνα της Ένωσης στην παγκόσμια κοινότητα - τουλάχιστον ως την πρόσφατη οικονομική και προσφυγική κρίση - ήταν αυτή της σταθερότητας και της ευημερίας, όπου όλα τα εμπόδια τέθηκαν στο περιθώριο μαζί με τα γεωγραφικά σύνορα (Τσούκαλης, 2014). Παρά τα προβλήματα που αντιμετωπίζει το

⁵¹ Συνθήκη του Άμστερνταμ.

ευρωπαϊκό αφήγημα, υπάρχουν ακόμα πολλά περιθώρια για την προώθηση της ευρωπαϊκής εικόνας διεθνώς. Το πρόβλημα είναι ότι εκτός, ακόμα και εντός του πλαισίου της, λίγοι είναι αυτοί που γνωρίζουν σε βάθος το ευρωπαϊκό αφήγημα, για το οποίο έχουν σε γενικές γραμμές καλή εικόνα, αλλά συνεχίζουν να συγχέουν το ρόλο και τη λειτουργία των οργάνων της και των δράσεών της (Lynch, 2005:23-24).

Η Συνθήκη της Λισσαβώνας παρουσίασε μια μοναδική ευκαιρία για τη συντονισμένη άσκηση δημόσιας διπλωματίας μέσα από το αξίωμα του Ευρωπαίου υπουργού Εξωτερικών και την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης (European External Action Service). Τα αποτυχημένα δημοψηφίσματα στη Γαλλία και στην Ολλανδία μπορεί να επιβράδυναν αυτόν τον συντονισμό, ενίσχυσαν όμως τη σπουδαιότητά της (Duke, 2003).

Παρόλο που το κύμα του ευρωσκεπτικισμού κάνει επιτακτική την ανάγκη άσκησης συντονισμένης δημόσιας διπλωματίας στους κόλπους της ΕΕ, συχνά αυτή ταυτίζεται με την πληροφόρηση και την επικοινωνία. Προτεραιότητά της παραμένει η ανάπτυξη της ενδοκοινοτικής επικοινωνίας, αναδεικνύοντας διάφορες πρωτοβουλίες προκειμένου αυτή να επιτευχθεί,⁵² στην πραγματικότητα όμως στηρίζεται στις ικανότητες των κρατών- μελών της και αυτά ορισμένες φορές διστάζουν ή είναι απρόθυμα να συνεργαστούν στον τομέα της δημόσιας επικοινωνίας, η οποία θεωρείται ως μέσο προώθησης εθνικών συμφερόντων.

Η αντιπροσωπεία της ΕΕ στις ΗΠΑ υπήρξε ο πρώτος θεσμός της ΕΕ που εισήγαγε τον όρο δημόσια διπλωματία εντός της Ένωσης, δημιουργώντας το τμήμα Δημόσιας Διπλωματίας. Στις περισσότερες περιπτώσεις, οι δράσεις δημόσιας διπλωματίας δεν χαρακτηρίζονται επίσημα ως τέτοιες, αλλά περιγράφονται ως πληροφόρηση, επικοινωνία, πολιτιστικές εκστρατείες και προγράμματα (Pagowski 2015:14).

Σύμφωνα με τον Lynch (2005), ο όρος δημόσια διπλωματία σε ευρωπαϊκό κεντρικό επίπεδο αποφεύγεται γιατί συχνά συγχέεται με την προπαγάνδα, δημιουργώντας διστακτικότητα στα κράτη-μέλη, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει ένα κεντρικά συντονισμένο σώμα δημόσιας διπλωματίας που να ενισχύει τον υπερεθνικό χαρακτήρα της Ένωσης.

⁵² Π.χ. Rationalization of the European Commission's public websites (2012), A Common Visual Identity for the Commission (2007), κ.ά.

Στους εορτασμούς των 50 ετών από την ίδρυσή της, το 2007, η ΕΕ όρισε ως στόχο της δημόσιας διπλωματίας της την προώθηση των συμφερόντων της μέσω της πληροφόρησης, της κατανόησης και της επιρροής, τη διάδοση των στόχων της μέσα από τον διάλογο με πολίτες, ομάδες, θεσμούς και ΜΜΕ και τόνισε την ανάγκη ενίσχυσης των διπλωματικών προσπαθειών, με στόχο να αλλάξουν στερεότυπα, όπως αυτό που παρουσιάζει την Ένωση ως τεχνητή και ως όργανο των ισχυρών μελών της.⁵³

Ανέκαθεν η ΕΕ επεδίωξε να παρουσιαστεί ως θεματοφύλακας της ειρήνης στην Ευρώπη με τη δημόσια διπλωματία να θέλει να προωθήσει αυτό το στερεότυπο ως υπόδειγμα σε επικείμενες συνεργασίες σε διεθνές επίπεδο. Ο στόχος αυτός, όμως, φθίνει με την πάροδο των ετών, καθώς οι νέες γενιές αγνοούν τις ιστορικές και πολιτικές συνθήκες δημιουργίας της. Η Ένωση οφείλει να δημιουργήσει μια νέα εικόνα, πιο κατανοητή και ελκυστική, συνοψίζοντάς την σε πέντε σημεία: η ΕΕ είναι μια γεωγραφική περιοχή που απολαμβάνει 50 έτη ειρήνης, σταθερότητας και ευημερίας, λειτουργεί ως θεματοφύλακας των αρχών της Δημοκρατίας, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της εφαρμογής των νόμων, της καλής διακυβέρνησης, είναι πιστή στις αρχές της πολυμέρειας και της συνεργασίας και προστάτης της πολιτιστικής διαφορετικότητας των εθνών της.⁵⁴

Παρόλο που το ευρωπαϊκό σχήμα βασίζεται περισσότερο στην επιτυχημένη κατά κανόνα πολιτική και οικονομική συνεργασία, ο μηχανισμός άσκησης δημόσιας διπλωματίας, όπως προαναφέρθηκε, άργησε να σχηματιστεί σε σύγκριση με αυτόν του ΝΑΤΟ και σχετίζεται με την ανάπτυξη της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και της Πολιτικής Ασφαλείας.

Το 2005 υιοθετήθηκε το Σχέδιο Δράσης για τη Βελτίωση της Επικοινωνίας στην Ευρώπη⁵⁵ και το 2006 το White Paper on a European Communication Policy.⁵⁶

Το 2007 και το 2008 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε έγγραφα στρατηγικά και πληροφοριακά προκειμένου να κινητοποιήσει τους Ευρωπαίους πολίτες μέσω του διαδικτύου και να τονώσει τη συνεργασία μεταξύ κρατών – μελών.

⁵³ EU Communication Policy and Strategy.

⁵⁴ The EU's 50th anniversary celebrations around the World. A glance at EU public diplomacy at work.

⁵⁵ European Commission. (2005). Action Plan to Improve Communicating Europe by the Commission.

⁵⁶ European Commission (2006). White Paper on a European Communication Policy.

Το 2010 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ενέκρινε ψήφισμα με το οποίο η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης επιφορτιζόταν με τη δημιουργία τμήματος πληροφόρησης και δημόσιας διπλωματίας.⁵⁷

Αργότερα, το Συμβούλιο αποφάσισε να μη δημιουργηθεί το συγκεκριμένο τμήμα, αλλά η δημόσια διπλωματία να συνεχίζει να ασκείται στη Γενική Γραμματεία Πληροφόρησης.⁵⁸ Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ήταν ο βασικός πρωταγωνιστής άσκησης δημόσιας διπλωματίας στην Ένωση μέσω των Γενικών Γραμματειών της, με επικεφαλής τη Γενική Γραμματεία Πληροφόρησης, η οποία επικουρείται από τη Γενική Γραμματεία για τη Διεύρυνση, τον Πολιτισμό και την Εκπαίδευση (Directorate General for Enlargement, Culture and Education) και την EuroAid στον τομέα Ανάπτυξης και Συνεργασίας.⁵⁹

Το επίσημο πλαίσιο για την άσκηση δημόσιας διπλωματίας δημιουργήθηκε με την Γενική Γραμματεία Πληροφόρησης στους κόλπους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (1958) και εξελίσσεται από το 2010, με τη λειτουργία της Υπηρεσίας Εξωτερικής Δράσης (EU External Action Service – EEAS). Εν τούτοις, στους κόλπους της Ένωσης δεν υπάρχει ακόμα και σήμερα ένα ανεπτυγμένο στρατηγικό σχέδιο, ούτε κάποιες νομοθετικές πράξεις που να ορίζουν ξεκάθαρα τη δομή της δημόσιας διπλωματίας της, παρά μόνο κάποιες διακηρύξεις και σχέδια από καιρό σε καιρό.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έχουν συμβολικούς ρόλους και αρμοδιότητες δημόσιας διπλωματίας. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο δεν θα μπορούσε να διαδραματίσει πιο ενεργό ρόλο στον συγκεκριμένο τομέα λόγω των κανόνων λειτουργίας του (κλειστές συνεδριάσεις, αλλαγή προεδρίας ανά εξάμηνο). Παρόλα αυτά, διαθέτει κοινοτικούς αξιωματούχους στον τομέα της επικοινωνίας χωρίς ξεκάθαρα καθήκοντα.

Ο περιορισμένος ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στον τομέα της δημόσιας διπλωματίας οφείλεται, εν μέρει, στην παράδοση που έχει δημιουργήσει, προσπαθώντας να πείσει τα εσωτερικά ακροατήρια ότι είναι το όργανο εκπροσώπησης των πολιτών της Ένωσης, της προστασίας της νομιμότητας και εγγυητής της Δημοκρατίας.

⁵⁷ Europa.eu. Communication.

⁵⁸ Στο ίδιο.

⁵⁹ EU Special Representatives.

Η άσκηση της δημόσιας διπλωματίας βάρυνε περισσότερο την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, με βασικούς φορείς τις Γενικές Διευθύνσεις Εξωτερικών Σχέσεων (DG RELEX), οι οποίες ενσωματώθηκαν στην Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης και την Υπηρεσία Μέσων Εξωτερικής Πολιτικής και τις Μόνιμες Αντιπροσωπείες της ΕΕ σε κράτη σε όλον τον κόσμο.

Οι υπεύθυνοι για τη δημόσια διπλωματία είναι οι RELEX, οι Διευθύνσεις Εμπορίου, Ανάπτυξης, Διεύρυνσης και οι εσωτερικές τους μονάδες, λειτουργώντας αυτόνομα, υλοποιώντας όμως ένα πρόγραμμα του σχεδιάζεται και ελέγχεται κεντρικά από την ΕΕ. Η μεγάλη γραφειοκρατία όμως και η εμπλοκή πολλών διευθύνσεων επηρεάζει τα επίπεδα συντονισμού, διοίκησης και ελέγχου. Κάθε μήνα, στις Βρυξέλλες, προεδρεύει ο επικεφαλής της μονάδας πληροφόρησης και επικοινωνίας της Διεύθυνσης Εξωτερικών Σχέσεων⁶⁰ σε σύσκεψη του συνόλου των υπευθύνων πληροφόρησης και επικοινωνίας των συναρμοδίων διευθύνσεων, χωρίς όμως να έχει γίνει απόλυτα σαφές ποιος είναι ο επικεφαλής του Τομέα Διεθνούς Επικοινωνίας εφόσον κάθε διεύθυνση διαμορφώνει τη δική της στρατηγική και ατζέντα. (Ραγιές, 2014:160-162).

Η Ευρωπαϊκή Εξωτερική Υπηρεσία Δράσης (EEAS), διατηρεί τμήμα πληροφόρησης στρατηγικής σημασίας, με κύριο ρόλο αυτόν του υπουργείου Εξωτερικών της Ένωσης, έχοντας αντιπροσωπείες σε όλον τον κόσμο, οι οποίες λειτουργούν όπως οι πρεσβείες.⁶¹ Σε γενικές γραμμές όμως, η ΕΕ ασκεί μια αποκεντρωμένη και πολύπλευρη δημόσια διπλωματία μέσω των θεσμών αλλά των πολιτικών της. Ως παράδειγμα αναφέρεται η πολιτική της Ένωσης για τη διεύρυνση και την γειτνίαση, που αποτελεί μια πολύ ισχυρή συνιστώσα δημόσιας διπλωματίας, με στόχο την προώθηση της θετικής εικόνας της ΕΕ προς τους γείτονές της και τα εν δυνάμει μέλη της. Ως εργαλείο δημόσιας διπλωματίας, εκτός της Πολιτική Ευρωπαϊκής Γειτνίασης, θα πρέπει να ληφθεί υπ' όψιν η Ένωση Μεσογειακής Συνεργασίας.⁶² Η Επιτροπή Πολιτικής και Ασφάλειας (Political and Security Committee) εμπλέκεται, επίσης, σε δραστηριότητες στρατηγικής επικοινωνίας με στόχο τον επηρεασμό της κοινής γνώμης για την εμπλοκή της ΕΕ σε επιχειρήσεις στρατιωτικές ή ασφαλείας.⁶³ Η Γενική Γραμματεία Ανθρωπίνων Πόρων και Ασφάλειας (DG Human Resources and

⁶⁰ DG RELEX/Information and Communication Unit.

⁶¹ EU Special Representatives.

⁶² EU in Action.

⁶³ EU Political and Security Committee.

Security), σε συνεργασία με τους ειδικούς απεσταλμένους της Ένωσης σε κάθε περιοχή διαδραματίζουν, επίσης, σημαντικό ρόλο για την προώθησή των πολιτικών της.⁶⁴

Ίσως, τελικά, ως το πιο ολοκληρωμένο και επιτυχημένο στοιχείο της ευρωπαϊκής δημόσιας διπλωματίας να παραμένουν οι ανταλλαγές φοιτητών και οι υποτροφίες Erasmus Mundus (Lynch, 2005:29).

Η ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ ΤΗΣ ΕΕ ΜΕΤΑ ΤΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΤΙΚΗ ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΛΙΣΣΑΒΩΝΑΣ

Η έναρξη της ισχύος της Συνθήκης της Λισσαβώνας (2009) σήμανε την επιφόρτιση της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Εξωτερικής Δράσης (European External Action Service EEAS) με την άσκηση δημόσιας διπλωματίας, παράλληλα με τη Γραμματεία του Συμβουλίου και της Επιτροπής. Στόχος υπήρξε η δημιουργία μιας ολοκληρωμένης επικοινωνιακής κουλτούρας και η πρώτη επικεφαλής της EEAS, Katherine Ashton, που ήταν συγχρόνως και αντιπρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, μέσα από το έγγραφο “Step Change” που είχε τότε καταθέσει, μίλησε για την ανάγκη μιας επαγγελματικής επικοινωνιακής δομής στο πλαίσιο της Ένωσης.⁶⁵

Στη συνέχεια, ένα ελληνικό non paper σχετικά με τον ρόλο της EEAS στην άσκηση δημόσιας διπλωματίας παρουσιάστηκε στην Επιτροπή Πολιτικής και Ασφάλειας, υποστηρίζοντας ότι υπάρχει ανάγκη να εξασφαλιστεί ότι τα μέσα και οι πόροι στον τομέα δημόσιας διπλωματίας πρέπει να είναι ανάλογα με τις νέες φιλοδοξίες που προέκυψαν από τη Λισσαβώνα, για μια συνεκτική και ενεργή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας (Sturm, 2010).

Η κρίση της Ευρωζώνης και το προσφυγικό, το αμέσως επόμενο διάστημα, επηρέασαν πολύ τη δημόσια διπλωματία της Ένωσης, εξαντλώντας την άσκησή της σε εσωτερικό επίπεδο.

⁶⁴ EU Human Resources and Security.

⁶⁵ Statement by EU High Representative Catherine Ashton on EEAS Review (2013).

Αν και η Συνθήκη της Λισσαβώνας πρόσφερε τη δυναμική για ένα πιο συνεπές μήνυμα, η λίστα των πρωταγωνιστών παραμένει εκτεταμένη και ο συντονισμός τους πολύ δύσκολος (Συμβούλιο, EEAS, Επιτροπή) (Duke, 2013:13).

ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑΣ

Η κυριότερη αδυναμία της ευρωπαϊκής δημόσιας διπλωματίας είναι ο κατακερματισμός δραστηριοτήτων. Στην Επιτροπή, οι πολλαπλές γραμμές του προϋπολογισμού για κάθε Γενική Γραμματεία, συνδυαζόμενες με τα διαφορετικά πρότυπα και ιεραρχίες κάνουν αδύνατο τον συντονισμό, με αποτέλεσμα το χάσιμο χρόνου και την επανάληψη παρόμοιων προσπαθειών.

Οι ad hoc μηχανισμοί της Ένωσης δεν επαρκούν για την εξασφάλιση της συνοχής του συνολικού μηνύματος. Παραδείγματος χάριν, οι European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations (ECHO) χαίρουν περισσότερης αυτονομίας από την Ομάδα "Σύμβουλοι Εξωτερικών Σχέσεων" (RELEX).⁶⁶ Η ΕΕ δεν διαθέτει οριζόντια δομή συντονισμού της δημόσιας διπλωματίας μεταξύ της Επιτροπής, του Συμβουλίου και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, μεταξύ των Γενικών Γραμματειών εντός της Επιτροπής και μεταξύ των Βρυξελλών και των αντιπροσωπειών της ΕΕ (Lynch, 2005:30).

Η έλλειψη οριζόντιας δομής έχει ως επακόλουθο τον καταμερισμό αρμοδιοτήτων και τον καταμερισμό πόρων μεταξύ της Επιτροπής και του Συμβουλίου. Το Συμβούλιο έχει αρμοδιότητα για την ΚΕΠΠΑ, δεν έχει όμως τους αναγκαίους πόρους για την άσκηση αποτελεσματικής δημόσιας διπλωματίας ενώ η Επιτροπή έχει τα μέσα αλλά όχι την επάρκεια ικανοτήτων. Η στρατηγική για τον συντονισμό «διάδοσης της πληροφορίας» είναι προβληματική, όχι μόνο κατά την παραγωγή κοινών μηνυμάτων,

⁶⁶ Η Ομάδα RELEX ασχολείται με τα νομικά, οικονομικά και θεσμικά θέματα της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και της Πολιτικής Ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ). Στις προτεραιότητες της περιλαμβάνονται: οι κυρώσεις, οι επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων της ΕΕ, οι ειδικοί εντεταλμένοι της ΕΕ, η χρηματοδότηση των εξωτερικών δραστηριοτήτων, η μη διάδοση, άλλα εγκάρσια θέματα. Το 2004, δημιουργήθηκε εντός της Ομάδας μία νέα σύνθεση με τίτλο "Κυρώσεις". Κύριο έργο της είναι η εκμετάλλευση των βέλτιστων πρακτικών, καθώς και η αναθεώρηση και εφαρμογή κοινών κατευθυντήριων γραμμών προκειμένου να εξασφαλιστεί η αποτελεσματική και ενιαία εφαρμογή των καθεστώτων κυρώσεων της ΕΕ.

αλλά και κατά την ανεύρεση του κοινού – στόχου, έχει ανεπαρκή χρηματοδότηση, με αποτέλεσμα το μήνυμα που εκπέμπεται είναι ανεπαρκές.

Ο Lynch (2005) υποστήριξε ότι η ΕΕ δεν ασκεί δημόσια διπλωματία, αλλά ολόκληρη η φιλοσοφία της βασίζεται στη διάδοση της πληροφορίας και το βάρος δίνεται σε αυτό που θα πει και όχι στις επιθυμίες και τις ανάγκες του ακροατηρίου.

Όπως προαναφέρθηκε, η ΕΕΑΣ και ιδιαιτέρως η Ύπατη Εκπρόσωπος για θέματα Εξωτερικής Πολιτικής αποδείχθηκε από την 1/1/2011 έως και σήμερα, ιδιαίτερα σημαντικός δρών στην άσκηση δημόσιας διπλωματίας. Έκτοτε, σημειώνεται καταιγισμός ανακοινώσεων, δηλώσεων, κ.λ.π., συνεχίζουν όμως να υφίστανται δύο άλυτα προβλήματα για την ανάπτυξη επιτυχούς δημόσιας διπλωματίας. Το πρώτο συνίσταται στο κατά πόσον ο όγκος των δηλώσεων και των ανακοινώσεων δίνει στους αποδέκτες μια ξεκάθαρη ιδέα για το πού βασίζονται οι προτεραιότητες της Υπηρεσίας Εξωτερικής Δράσης και το δεύτερο σχετίζεται με την ικανότητα αυτής και των υπολοίπων σχετιζομένων φορέων, να παρακολουθούν τις δηλώσεις και τις ανακοινώσεις με την δέουσα σημασία, καθώς επίσης και να συμβάλουν στον συντονισμό τους με τις περιφερειακές ή εθνικές προσπάθειες δημόσιας διπλωματίας (Duke 2013:14-15).

Η Συνθήκη της Λισσαβώνας, από άποψης δημόσιας διπλωματίας επέφερε σημαντικές αλλαγές και μία εκ των σημαντικότερων ήταν η δημιουργία των EU delegations με νομική προσωπικότητα στην ΕΕ, αλλάζοντας τον ρόλο που είχαν στο παρελθόν, που υπήρχαν για να εκπροσωπούν εκείνους τους τομείς εξωτερικής δράσης που συντόνιζε η Επιτροπή. Έτσι τα στρατηγικά στοιχεία της δημόσιας διπλωματίας της Ένωσης και οι προσπάθειες πληροφόρησης στις εξωτερικές σχέσεις, συντονίζονται μέσω του κέντρου (ΕΕΑΣ) καθόσον η μεταφορά της πληροφόρησης και οι τεχνικές πτυχές έχουν ανατεθεί στις 139 αντιπροσωπείες της ΕΕ και στο προσωπικό τους (Duke 2013:20-23).

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο παραμένει πιο ενεργό σε επιμέρους τομείς της δημόσιας διπλωματίας, όπως η πολιτιστική διπλωματία. Η Επιτροπή για Θέματα Πολιτισμού και Εκπαίδευσης αναδεικνύει επίσης τον ισχυρό ρόλο που μπορούν να παίξουν οι αντιπροσωπείες, ιδιαιτέρως σε χώρες που δεν ανήκουν στην ΕΕ (Schaake 2010:5).

Ο συντονισμός της δημόσιας διπλωματίας των κρατών- μελών με αυτήν της ΕΕ αποτελεί ευαίσθητο θέμα και είναι μάλλον ουτοπικός. Οι προσπάθειες επικεντρώνονται στη διάδοση ενός κοινού μηνύματος, όποτε αυτό είναι δυνατόν. Η ικανότητα της ΕΕ και της EEAS όσον αφορά στην ικανότητά τους να αντιμετωπίσουν στην παρακμή της παραδοσιακής διπλωματίας και την άνοδο της δημόσιας διπλωματίας, θα εξαρτηθεί από πολλούς αλληλένδετους παράγοντες. Αρχικώς, η αποτελεσματική δημόσια διπλωματία της ΕΕ θα πρέπει βασίζεται στην ξεκάθαρη κατανόηση του τι επικοινωνείται. Αυτό υπονοεί μια δυνατότερη αίσθηση ταυτότητας ή μια ακριβέστερη ιδέα για το τι ακριβώς αντιπροσωπεύει και υποστηρίζει η ΕΕ στη διεθνή σκηνή. Η εξωτερική δημόσια διπλωματία της ΕΕ είναι ιδιαιτέρως αποκεντρωμένη, κάτι το οποίο είναι θεμιτό μόνο όταν το μήνυμα δεν είναι ξεκάθαρο. Ο παράγων – κλειδί στην αντιμετώπιση της αποκέντρωσης είναι ο ρόλος του Έπατου Εκπροσώπου για θέματα Εξωτερικής Πολιτικής, που έχει επίσης τον ρόλο του συντονιστού μεταξύ EEAS, Επιτροπής, Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Αντιπροσωπειών. Σημαντικός παράγων για μια επιτυχημένη ευρωπαϊκή δημόσια διπλωματία είναι επίσης η σωστή διαχείριση του ανθρώπινου δυναμικού, των ικανοτήτων του και η οικονομική στήριξη του τομέα δημόσιας διπλωματίας (Duke 2013:32-34).

Οι δραστηριότητες επικοινωνίας της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Εξωτερικής Δράσης στο πλαίσιο της ΚΕΠΠΑ περιλαμβάνουν ενημερώσεις Τύπου, τεχνικές αναλύσεις και διασκέψεις Τύπου, επισκέψεις δημοσιογράφων, ανακοινώσεις της Έπατης Εκπροσώπου προς τον Τύπο, δημιουργία και διανομή έντυπου και οπτικοακουστικού ή διαδικτυακού υλικού (Ραγιές, 2014:167).

Η άσκηση μιας κοινής δημόσιας διπλωματίας από την Ένωση - πέραν του πολυκερματισμού των δρώντων- είναι δύσκολο να επιτευχθεί λόγω του αμφιλεγόμενου ζητήματος της διεθνούς ταυτότητάς της. Στο πλαίσιο της διεθνούς της δράσης, η ΕΕ δεν διαθέτει μια ενιαία ταυτότητα, αλλά αποτελείται από ένα σύνολο διακριτών εθνικών ταυτοτήτων των κρατών- μελών της. Οι εκτιμήσεις ότι οι συνεχείς διευρύνσεις θα υλοποιούσαν μια ιστορική αναγκαιότητα προκειμένου να ενοποιηθεί η Ευρώπη, να ενισχυθεί η ειρήνη, η συνεργασία και η θεσμική ολοκλήρωση, χωρίς όμως να προηγηθεί εμβάθυνση, απέτυχαν. Υπάρχει διαίρεση Βορρά- Νότου, έλλειψη κοινού οράματος για ενισχυμένο πολιτικό ρόλο της Ευρώπης στα διεθνή δρώμενα και

όχι μια αμιγώς ευρωπαϊκή κουλτούρα (Βοσκόπουλος 2008: 573-579 και Βοσκόπουλος 2009:187-197).

Η μέχρι τώρα πορεία της ευρωπαϊκής ενοποίησης ξεκάθαρα υπογραμμίζει την ανάγκη οι πολίτες της να πληροφορούνται για τις δράσεις της και να τους δημιουργούνται τα κίνητρα ώστε να συμμετέχουν στην εν γένει ζωή της Ένωσης (Κεντρωτής 2006: 258-259). Στην πλειοψηφία τους, οι πολίτες των ευρωπαϊκών χωρών υποστηρίζουν την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, αλλά νιώθουν αποξενωμένοι από τους υφιστάμενους θεσμούς και η δημόσια διπλωματία καλείται να αμβλύνει αυτό το πρόβλημα (Κεντρωτής 2010:237).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στην εποχή της παγκόσμιας πληροφόρησης που διανύουμε, η ήπια ισχύς γίνεται ολοένα σημαντικότερη. Σκληρή και ήπια ισχύς αλληλοσυνδέονται έχοντας κοινό στόχο τον επηρεασμό της συμπεριφοράς του άλλου για την επίτευξη ενός στόχου. Η διαφορά μεταξύ τους έγκειται στα μέσα και τον τρόπο που χρησιμοποιούνται για την επίτευξη αυτού του στόχου και σύμφωνα με τον Nye (2005), η ισχύς ενός κράτους βελτιστοποιείται όταν συνδυάζει την ήπια με τη σκληρή ισχύ προς όφελός του, όταν δηλαδή ασκεί έξυπνη ισχύ.

Η ήπια ισχύς συνοψίζεται στην ικανότητα μιας χώρας να προσελκύει και να πείθει, πετυχαίνοντας τους στόχους που θέτει μέσα από συμμαχίες, πολιτικά ιδανικά, την πειθώ και την ικανότητα έμπνευσης άλλων κρατών.

Ως εργαλείο άσκησης ήπιας ισχύος, η δημόσια διπλωματία έχει πολλαπλά οφέλη, με την προϋπόθεση να ενταχθεί στον στρατηγικό σχεδιασμό της εξωτερικής πολιτικής μιας χώρας και να συνδυασθεί με ενεργές πρωτοβουλίες, που θα δίνουν έμφαση σε συνεργασίες και συνέργειες μεταξύ αυτής και άλλων κρατών.

Η δημόσια διπλωματία δεν πρέπει να ταυτίζεται με την προπαγάνδα, τις δημόσιες σχέσεις, το nation-building και το lobbying, διότι, εκτός από τη διαμόρφωση θετικής εικόνας, περιλαμβάνει την οικοδόμηση αξιόπιστων μακροχρόνιων σχέσεων, μέσα από τις οποίες δημιουργείται το κατάλληλο περιβάλλον για την προώθηση των κυβερνητικών πολιτικών. Η διάγνωση των επιθυμιών και αναγκών του κοινού στο οποίο απευθύνεται, η εμπιστοσύνη, η αξιοπιστία και η εσωτερική νομιμοποίηση αποτελούν τα θεμέλια της δημόσιας διπλωματίας.

Η διπλωματία είναι η διαχείριση της αλλαγής και για χιλιετίες ο διπλωματικός θεσμός επέτυχε στο να προσαρμόζεται σε πολλές αλλαγές σε μια ολοένα διευρυνόμενη διεθνή κοινωνία.

Οι εποχές όμως αλλάζουν και έτσι σήμερα η διπλωματική πρακτική δεν έρχεται μόνο αντιμέτωπη με τους μετασχηματισμούς στις διακρατικές και διεθνείς σχέσεις, αλλά και με τις αλλαγές που έχει επιφέρει η επανάσταση στον τομέα της τεχνολογίας της επικοινωνίας. Κατ' αυτόν τον τρόπο, οι διπλωμάτες που τοποθετούνται σε μια ξένη χώρα, πέραν των παραδοσιακών τους καθηκόντων θα πρέπει, για να είναι

επιτυχημένοι, να συνειδητοποιήσουν ότι μετρά πλέον η γνώμη της κοινωνίας των πολιτών.

Ο πολίτης είναι ορατός στην διπλωματική πρακτική, πέραν του προξενικού τομέα και **στον τομέα της δημόσιας διπλωματίας**. Η δυνατότητα μαζικής πρόσβασης στην πληροφορία μετέτρεψε τους πολίτες σε ανεξάρτητους παρατηρητές και σε ενεργούς συμμετέχοντες σε θέματα εξωτερικής πολιτικής. Οι υπουργοί Εξωτερικών ολοένα και περισσότερο λαμβάνουν υπ' όψιν τους προβληματισμούς και τις ανησυχίες των πολιτών, λόγω του ότι οι μη κρατικοί δρώντες εντός μιας χώρας έχουν αυξηθεί με ιλιγγιώδεις ρυθμούς, όπως επίσης και η επιρροή που ασκούν Μη Κυβερνητικοί Οργανισμοί και διεθνικά κινήματα διαμαρτυρίας, λόγω της ανάπτυξης της τεχνολογίας της επικοινωνίας.

Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, η γρήγορη διάδοση της πληροφορίας, η δυνατότητα συμμετοχής σε διαδικτυακές κοινότητες έδωσαν μεγάλη δύναμη, ταχύτητα και ευελιξία σε μη κρατικούς δρώντες, κάτι που έρχεται σε αντίθεση με τις χρονοβόρες γραφειοκρατικές πρακτικές της παραδοσιακής διπλωματικής πρακτικής μιας χώρας. **Τα ξένα ακροατήρια δε δεσμεύονται από τις διπλωματικές πρακτικές και δεν έχουν την τάση να ακολουθούν τους διπλωματικούς κανόνες. Η δημόσια διπλωματία και οι επαγγελματίες της, έρχονται δυναμικά στο προσκήνιο προκειμένου να βοηθήσουν τους παραδοσιακούς διπλωμάτες στο έργο τους και να τους βγάλουν από τη δύσκολη θέση της μη προβλεψιμότητας της κοινωνίας των πολιτών μιας ξένης χώρας.**

Η άνοδος της ήπιας ισχύος στις διεθνείς σχέσεις δοκιμάζει την ευελιξία των διπλωματών στο έπακρο, διότι η δημόσια διπλωματία ασκείται επιτυχώς όταν γίνει αποδεκτό ότι άλλαξαν οι συνθήκες του παιχνιδιού μεταξύ των εθνών και οι επαφές με τα αλλοδαπά κοινά δεν είναι κάτι εύκολο, καθώς προϋποθέτει μια νέα νοοτροπία (Melissen, 2007:23-25).

Αλλάζουν διαρκώς επίσης και τα θέματα της διεθνούς ατζέντας, καθιστώντας απαραίτητη την πολυμερή συνεργασία για την επίλυση πολλών σοβαρών θεμάτων στο πλαίσιο περιφερειακών και διεθνών οργανισμών. Η δημόσια διπλωματία ασκείται και από τους Διεθνείς Οργανισμούς προκειμένου αυτοί να προωθήσουν τη δημόσια εικόνα τους.

Το NATO και η ΕΕ θεωρούν τη δημόσια διπλωματία ως αναγκαία για την ύπαρξή τους, με αποτέλεσμα να δίνουν συνεχώς μεγαλύτερο ρόλο στην ενημέρωση και τον επηρεασμό των εσωτερικών και εξωτερικών τους ακροατηρίων.

Το NATO, παρόλο που είναι μια στρατιωτική συμμαχία, προσπαθεί να αυξήσει την ήπια ισχύ του, να δημιουργήσει το brand name μιας ισχυρής και δημοκρατικής διατλαντικής κοινότητας, που έχει στόχο τη διασφάλιση της ειρήνης και της ασφάλειας όχι μόνο στα μέλη της, αλλά και σε ευρύτερες περιοχές. Μέσα από τη δημόσια διπλωματία αυξάνει την ήπια ισχύ του προκειμένου να νομιμοποιήσει τη χρήση σκληρής ισχύος, με βασικά όργανα άσκησής της την Επιτροπή για την Δημόσια Διπλωματία και τη Διεύθυνση Δημόσιας Διπλωματίας.

Η ΕΕ αποτελεί το χαρακτηριστικότερο παράδειγμα οργανισμού που βασίστηκε στη χρήση της ήπιας ισχύος, με εκπληκτικά αποτελέσματα στην οικονομική, πολιτική και κοινωνική ενσωμάτωση κρατών μέσα από τη διπλωματία, την πειθώ και το ευρωπαϊκό κεκτημένο.⁶⁷ Η δημόσια διπλωματία της έχει προσδώσει μεγάλη βαρύτητα στην προώθηση της ευρωπαϊκής ταυτότητας και της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Γίνονται προσπάθειες να λειτουργήσει ως πολλαπλασιαστής ισχύος για τις παραδοσιακές δράσεις της εξωτερικής πολιτικής της Ένωσης μέσα από την ΚΕΠΠΑ και με όργανο την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης (EEAS). Τα αποτελέσματα δεν είναι καθόλου εντυπωσιακά, εφόσον υπάρχουν πολλά συντονιστικά προβλήματα, κατακερματισμός και σύγχυση αρμοδιοτήτων μεταξύ Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Εξωτερικής Δράσης, Ευρωπαϊκής Επιτροπής και Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

⁶⁷ Acquis Communautaire.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

- Βοσκόπουλος, Γ. (2007). *Ευρωπαϊκή Ένωση: Θεσμοί, Πολιτικές, Προκλήσεις, Προβληματισμοί*. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.
- Βοσκόπουλος, Γ. (2008). *Η Οικοδόμηση της Ευρώπης. Ειρήνη- Συμφιλίωση - Συνεργασία- Ολοκλήρωση*. Αθήνα: Ποιότητα.
- Κεντρωτής, Κ. (2006). *Θεωρήσεις και Δράσεις των Εξωτερικών Σχέσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης: ταξιδεύοντας με οδηγό τον μικρό Πρίγκιπα*. Αθήνα: Παπαζήση.
- Κεντρωτής, Κ. (2010). *Εξωτερική Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης και Μεταρρυθμιστική Συνθήκη. Ένας Νέος 'Προμηθέας Δεσμώτης;'* Αθήνα: Παπαζήση.
- Παπασωτηρίου, Χ. (2000). *Βυζαντινή Υψηλή Στρατηγική 6ος - 11ος αιώνας (Β')*. Αθήνα: Ποιότητα.
- Πλατιάς, Α. (2010). *Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στον Θουκυδίδη*. Αθήνα: ΕΣΤΙΑ.
- Ραγιές, Ι. (2014). *Δημόσια Διπλωματία και Στρατηγική Επικοινωνία σε Πολυεθνικές Στρατιωτικές Επιχειρήσεις Διαχείρισης Κρίσεων*. Αθήνα: Σταμούλη.
- Τσούκαλης, Λ. (2014). *Η Δυστυχής Ένωση*. Αθήνα: Πατάκης.
- Υφαντής, Κ. (2012). *ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ η γοητεία του ρεαλιστικού λόγου*. Αθήνα: Σιδέρης Ι.
- Nye, Jr, J. S. (2005). *Ήπια Ισχύς. Το Μέσο Επιτυχίας στην Παγκόσμια Πολιτική*. Αθήνα: Παπαζήση.

Ξενόγλωσση

- Babst, S. (2008). *Reinventing NATO's Public Diplomacy*. NATO Defense College, Research Division.
- Barston, R. P. (2014). *Modern Diplomacy* (4^η έκδ.). New York: Routledge.
- Carr, E. H. (1964). *The twenty years' crisis, 1919-1939 : an introduction to the study of international relations*. New York: Harper & Row.
- Cooper, R. (2003). *The Breaking of Nations: Order and Chaos in the Twenty - First Century*. London: Atlantic Books.
- Cull, N. J. (2009). *Public Diplomacy: Lessons from the Past*. Los Angeles: Figueroa Press.
- De Gouveia, P. F., & Plumridge, H. (2005). *European Infopolitik: Developing EU Public Strategy*. London: Foreign Policy Centre.
- Dizard Jr., W. P. (2004). *Inventing Public Diplomacy. The Story of the U.S. Information Agency*. Colorado: Lynne Rienner Publishers, Inc.
- Henrikson, A. K. (2005). Niche Diplomacy in the World Public Arena: the Global 'Corners' of Canada and Norway. Στο *The New Public Diplomacy. Soft Power in International Relations*. New York: Palgrave Macmilan.
- Leonard, M., Smewing C. (2002). *Public diplomacy and the Middle East*. London: Foreign Policy Centre.
- Melissen, J. (2005). The New Public Diplomacy: Between Theory and Practice. Στο *The New Public Diplomacy - Soft Power In International Relations*. New York: Palgrave Macmilan.
- Rana, K. S. (2011). *21st Century Diplomacy*. New York: Continuum.

- Schaake, M. (2010, Νοέμβριος). Draft Report on the cultural dimensions of the EU's external action. Committee on Culture and Education.
- Tuch, H. (1990). *Communicating with the World. U. S. Public Diplomacy Overseas*. New York: Palgrave Macmillan.
- Wiseman, G. (2010). *'Polylateralism' and New Modes of Global Dialogue*. Centre for the Study of Diplomacy.

Διαδίκτυο

- Arquilla, J., & Ronfendt, D. (1999). *The Emergence of Noopolitik Toward an American Information Strategy*. Santa Monica: RAND. Ανακτήθηκε στις 22/8/2017, από <https://www.google.gr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKEwiDq6qQ1oHYAhXBFJoKHUUMCS0QFggnMAA&url=http%3A%2F%2Fwww.dtic.mil%2Fget-tr-doc%2Fpdf%3FAD%3DADA363442&usg=AOvVaw2DD-cDIHzolImultWVUv2Y>
- Bollier, D. (2003). *The Rise of Netpolitik. How the Internet Is Changing International Politics and Diplomacy* (Communication and Society Program No. ED 474412). Washington: The Aspen University. Ανακτήθηκε στις 25/6/2017, από <https://assets.aspeninstitute.org/content/uploads/files/content/docs/cands/NETPOLITIK.PDF>
- Castells, M. (2008). *The New Public Sphere: Global Civil Society, Communication Networks, and Global Governance*. The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science. Ανακτήθηκε στις 22/9/2017, από https://edisciplinas.usp.br/pluginfile.php/338136/mod_resource/content/0/AULA%206%20The%20New%20Public%20Sphere%20Global%20Civil%20Society%20C

ommunication%20Networks%20and%20Global%20Governance%20-%20Castells.pdf

- Cowan, G., & Arsenault, A. (2008). Moving from Monologue to Dialogue to Collaboration: The Three Layers of Public Diplomacy. The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science. Ανακτήθηκε στις 18/9/2017, από www.communicationcache.com/uploads/1/0/8/8/10887248/moving_from_monologue_to_dialogue_to_collaboration-the_three_layers_of_public_diplomacy.pdf
- Duke, S. (2003, Νοέμβριος). A Foreign Minister for the EU, but where's the Ministry? *NIIR Clingendael*, (89). Ανακτήθηκε στις 23/9/2017, από https://www.clingendael.org/sites/default/files/20031100_cli_paper_dip_issue89.pdf
- Duke, S. (2013, Σεπτέμβριος). The European External Action Service and Public Diplomacy. *Clingendael*. Ανακτήθηκε στις 28/5/2017, από http://www.eipa.eu/files/repository/product/20131009144127_TheEuropeanExternalActionService.pdf
- Futures for Diplomacy: Integrative Diplomacy in the 21st Century. (2012, 18 Οκτωβρίου). Ανακτήθηκε στις 5/9/17, από <https://www.clingendael.nl/publication/futures-diplomacy-integrative-diplomacy-21st-century>
- Henrikson, A. K. (2006). What Can Public Diplomacy Achieve? Netherlands Institute of International Relations 'Clingendael'. Ανακτήθηκε στις 8/10/2017, από <https://www.diplomatie.gouv.fr/IMG/pdf/publicdiplo.pdf>
- Hocking, B., Melissen, J., Shaun, R., & Sharp, P. (2012, 18 Οκτωβρίου). Futures for Diplomacy: Integrative Diplomacy in the 21st Century. Ανακτήθηκε 10/10/17,

από <https://www.clingendael.org/publication/futures-diplomacy-integrative-diplomacy-21st-century>

- Homans, C. (2011, Ιούνιος). Track II Diplomacy: A Short History. Ανακτήθηκε στις 25/8/17, από <http://foreignpolicy.com/2011/06/20/track-ii-diplomacy-a-short-history/>
- Kennan, G. (2012). The Sources of the Soviet Conduct. Digital History. Ανακτήθηκε στις 15/6/17, από <http://people.morrisville.edu/~buckinpa/HIST%20372/Discussion%20I/Kennan%20Sovet%20Conduct.pdf>
- Lynch, D. (2005). Communicating Europe to the world: what public diplomacy for EU? European Policy Center. Ανακτήθηκε στις 30/7/17, από https://www.files.ethz.ch/isn/16968/EPC_WP_21.pdf
- Public Diplomacy: A National Security Imperative. Ανακτήθηκε 15/11/17, από <https://2009-2017.state.gov/r/remarks/2009/124640.htm>
- Melissen, J. (2011). Beyond the New Public Diplomacy. Clingendael. Ανακτήθηκε στις 30/7/17, από https://www.clingendael.org/sites/default/files/20111014_cdsp_paper_jmelissen.pdf
- Nye, Jr, J. S. (2010, 2 Οκτωβρίου). The New Public Diplomacy. Project Syndicate. Ανακτήθηκε στις 12/7/2017, από www.magiken.com/archive/Clinton-emails/C05767159.pdf.
- Pagovski, Z. Z. (2015). Public Diplomacy of Multilateral Organizations: The Cases of NATO, EU, and ASEAN. Figueroa Press. Ανακτήθηκε στις 10/7/17, από <https://uscpublicdiplomacy.org/sites/uscpublicdiplomacy.org/files/useruploads/u33041/Public%20Diplomacy%20of%20Multilateral%20-%20Full%20June%202015.pdf>

- Seib, P. (2010, 13 Ιουνίου). AT WILTON PARK, PUBLIC DIPLOMACY EDGES FORWARD. Ανακτήθηκε στις 17/9/2017, από <https://uscpublicdiplomacy.org/blog/wilton-park-public-diplomacy-edges-forward>
- Seib, P. (2012, 29 Μαρτίου). NATO GRAPPLES WITH SOFT POWER. Ανακτήθηκε στις 20/9/17, από <https://uscpublicdiplomacy.org/blog/nato-grapples-soft-power>
- Snow, N. (2014). Public Diplomacy. New Dimensions and Implications. Στο Global Communications Theories, Stakeholders, and Trends (4^η έκδ.). New Jersey: John Wiley & Sons, Inc. Ανακτήθηκε στις 2/10/2017 από https://www.academia.edu/9872083/_Public_Diplomacy_New_Dimensions_and_Implications_in_Global_Communication_Theories_Stakeholders_and_Trends_by_Thomas_McPhail

Επιστημονικά άρθρα και αναλύσεις

- Kelley, J. R. (2010). The New Diplomacy: Evolution of a Revolution. *Diplomacy & Statecraft*, 21(2), 286–305.
- Roselle, L., Miskimmon, A., & O’ Loughlin, B. (2014, Απρίλιος 1^η). Strategic Narrative. A New Means to Understand Soft Power. *New Media ans Society*, 7(1), 70–84.
- Signitzer, B. H., & Coombs, T. (1992). Public relations and public diplomacy: Conceptual convergences. *Public Relations Review*, 18(2), 137–147.
- Sturm, P. (2010). Shoring up the EU’s public diplomacy in CSDP. *European Security Review*, No.52, 4.

- Sturm, P. (2010, Νοέμβριος). Shoring up the EU's public diplomacy in CSDP. *European Security Review*, No.52, 4.
- Wang, J. (2006, Ιούνιος). Managing national reputation and international relations in the global era: Public diplomacy revisited. *Public Relations Review*, 32(2), 91–96.

Επίσημες ιστοσελίδες ΕΕ, NATO & άλλων Διεθνών Οργανισμών

- About - EEAS - European External Action Service - European Commission.
Ανακτήθηκε 15/11/17, από https://eeas.europa.eu/delegations/united-states-america_en/27290/About
- Ομάδα ‘Σύμβουλοι Εξωτερικών Σχέσεων’ (RELEX) - Consilium. Ανακτήθηκε στις 3/8/17, από <http://www.consilium.europa.eu/el/council-eu/preparatory-bodies/working-party-foreign-relations-counsellors/>
- The EU's 50th anniversary celebrations around the World. A glance at EU public diplomacy at work (2007), διαθέσιμο στο http://europa.eu/50/around_world/images/2007_50th_anniv_broch_en.pdf, τελευταία πρόσβαση στις 10/9/2017
- Communication. Ανακτήθηκε στις 8/9/17, από https://ec.europa.eu/info/departments/communication_en
- European Commission (2005). Action Plan to Improve Communicating Europe by the Commission, ανακτήθηκε στις 2/7/17, από <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/2/2005/EN/2-2005-985-EN-F-0.Pdf>
- European Commission (2006). White Paper on a European Communication Policy. Ανακτήθηκε στις 5/9/17, από http://europa.eu/documents/comm/white_papers/pdf/com2006_35_en.pdf

- European Union (2010). Council Decision establishing the organisation and functioning of the European External Action Service. Ανακτήθηκε στις 5/9/17, από https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/eeas_decision_en.pdf
- European Union (2013). Statement by EU High Representative Catherine Ashton on EEAS Review. Ανακτήθηκε στις 5/9/17, από http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/137458.pdf
- EU Special Representatives - EEAS - European External Action Service - European Commission. Ανακτήθηκε στις 5/9/17, από [https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/3606/EU Special Representatives](https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/3606/EU_Special_Representatives)
- EU in action | EU Neighbours. Ανακτήθηκε στις 6/9/17, από <http://www.euneighbours.eu/en/south/eu-in-action>
- Human Resources and Security. Ανακτήθηκε στις 6/9/2017, από https://ec.europa.eu/info/departments/human-resources-and-security_en
- Political and Security Committee (PSC) - Consilium. Ανακτήθηκε στις 6/9/17, από <http://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/preparatory-bodies/political-security-committee/#>
- Departments and executive agencies. Ανακτήθηκε 5/9/17, από https://ec.europa.eu/info/departments_en
- NATO. Bucharest Summit Declaration - Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Bucharest on 3 April 2008. Ανακτήθηκε στις 6/9/17, από http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_8443.htm

- NATO. Committee on Public Diplomacy (CPD). Ανακτήθηκε στις 4/9/17, από http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_69272.htm, τελευταία πρόσβαση 10/12/2017
- NATO. Communications and public diplomacy. Ανακτήθηκε 10/9/17, από http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_69275.htm, τελευταία πρόσβαση 30/8/17
- NATO.. Contact Point Embassies in partner countries. Ανακτήθηκε 15/9/17, από http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49190.htm
- NATO Public Diplomacy Strategy 2010-2011 | Public Intelligence. Ανακτήθηκε στις 6/9/17, από <https://publicintelligence.net/nato-public-diplomacy-2011/>, τελευταία πρόσβαση στις 18/8/17
- NATO. Operations and missions: past and present. Ανακτήθηκε 12/9/17, από http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52060.htm
- NATO. International Staff. Ανακτήθηκε στις 8/8/17 Δεκέμβριος 2017, από http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_58110.htm
- NATO. International Staff. Ανακτήθηκε 8/8/17, από http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_58110.htm
- NATO. ChannelTv. Ανακτήθηκε στις 12/6/17, από <http://www.nato.int/cps/en/natohq/video.htm>
- NATO. Bucharest Summit Declaration - Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Bucharest on 3 April 2008. Ανακτήθηκε 12/10/17, από http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_8443.htm
- Communication Policy & Strategy - European commission. Ανακτήθηκε στις 10/8/17, από http://ec.europa.eu/ipg/basics/policy/index_en.htm

- European Union National Institutes for Culture. Ανακτήθηκε από <https://www.eunicglobal.eu/>, τελευταία πρόσβαση 25/8/17
- Atlantic Council. Future Europe Flagship Events. Ανακτήθηκε στις 18/9/17, από <http://www.atlanticcouncil.org/programs/future-europe-initiative/future-europe-flagship-events>
- Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons. Ανακτήθηκε στις 19/9/17, από <https://www.opcw.org/>